



การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร  
ตามหลักสัปปาเย ๗

ADMINISTRATION OF MEDITATION CENTERS IN BANGKOK  
IN ACCORDANCE WITH SAPPĀYA VII

พระมหาสมถวิล ปภาโส (อิหฺนินฺม)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา  
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต  
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
พุทธศักราช ๒๕๖๑



การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร  
ตามหลักสัปปายะ ๗

พระมหาสมถวิล ปภาโส (อิหฺนินม)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา  
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต  
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)



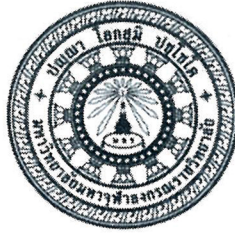
Administration of Meditation Centers in Bangkok  
in accordance with Sappāya VII

Phramaha Somthavil Pabhaso (le-nim)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of  
the Requirements for the Degree of  
Master of Arts  
(Buddhist Educational Administration)

Graduate School  
Mahachulalongkornrajavidyalaya University  
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)



บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(ดร.เกษม แสงนนท์)

ประธานกรรมการ

(รศ. ดร.อันวาย เดชชัยศรี)

กรรมการ

(รศ. ดร.สิน งามประโคน)

กรรมการ

(พระครูวิรุฬห์สุคตุน, ดร.)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

รศ. ดร.สิน งามประโคน

ประธานกรรมการ

พระครูวิรุฬห์สุคตุน, ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระมหาสมถวิล ปภาโส)

**ชื่อวิทยานิพนธ์** : การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร  
ตามหลักสัปปายะ ๗

**ผู้วิจัย** : พระมหาสมถวิล ปภาโส (อิทธิม)

**ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พุทธบริหารการศึกษา)

**คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**

รศ.ดร.สิน งามประโคน, พธ.บ. (การบริหารการศึกษา),  
M.A. (Educational Administration), Ph.D. (Educational  
Administration)

: พระครูวิรุฬห์สุตคุณ, ดร. ป.ธ. ๔, พธ.บ. (พระพุทธศาสนา),  
พธ.ม. (การบริหารการศึกษา), พธ.ด. (พุทธบริหารการศึกษา)

**วันสำเร็จการศึกษา** : ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

### บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ๒) เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ควบคู่กับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งเป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณกับการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน ๔๐๐ คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม สถิติวิเคราะห์ คือ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และใช้สถิติวิเคราะห์ค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA)

### ผลการวิจัย

การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และรายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับมาก

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้ปฏิบัติธรรมที่มีเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และจำนวนครั้งที่ปฏิบัติ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ โดยรวม ไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ จากการสัมภาษณ์ สรุปได้ว่า ๑) ด้านอवासสัปปายะ ที่อยู่เหมาะสม ควรเป็นที่สบาย สงบ ปราศจากผู้คนสัญจรไปมา ปลอดภัยต่อความเป็นอยู่ สถานที่นั้นมีที่เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติธรรม ๒) ด้านโคจรสัปปายะ การเดินทางเหมาะสม ต้องมีทางโคจร หรือ ทางเดิน ถนนหนทางไปมาได้สะดวก ๓) ด้านภัสสสัปปายะ การพูดคุยเหมาะสม ควรมีการสนทนา พูดคุยกันแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติ ได้ฟังสิ่งที่ทำให้จิตใจเกิดสัทธา วิริยะ อุสาหะ ความสงบระงับในการที่จะทำความเพียร ๔) ด้านบุคคลสัปปายะ บุคคลเหมาะสม ควรมีบุคคลที่อยู่ร่วมกัน บุคคลที่ติดต่อคบหา ควรเป็นผู้ตั้งมั่นในศีลธรรม มีความสันโดษ มักน้อย ชักจูงแนะนำไปในทางที่จะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเพียร ความสงบ ๕) ด้านโภชนสัปปายะ อาหารเหมาะสม ควรเป็นอาหารที่สบายต่อความเป็นอยู่ในอัตภาพแห่งตน ๖) ด้านอุตุสัปปายะ อากาศเหมาะสม ควรมีอากาศที่เหมาะสม อากาศตามฤดูกาล ความร้อน ความเย็น ของอากาศ ๗) ด้านอิริยาปถสัปปายะ อิริยาปถเหมาะสม ควรมีอิริยาปถทั้ง ๔ หรือ การเคลื่อนไหว ยืน เดิน นั่ง นอน อิริยาปถเหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม

**Thesis Title** : Administration of Meditation Centers in Bangkok in accordance with Sappāya VII

**Researcher** : Phramaha Somthavil Pabhāso (le-nim)

**Degree** : Master of Arts (Buddhist Educational Administration)

**Thesis Supervisory Committee**

: Assoc. Prof. Dr.Sin Ngamprakhon B.A. (Educational Administration),  
M.A. (Educational Administration), Ph.D. (Educational Administration)

: Phrakhru Virulsuthakun, Dr. Pali IV, B.A. (Educational Studies),  
M.A. (Educational Administration),  
Ph.D. (Buddhist Educational Administration)

**Date of Graduation** : February 26, 2018

### Abstract

The main objectives of this research were: 1) to study the administration of meditation centers in Bangkok in accordance with Sappāya VII 2) to compare the level of opinion towards the administration of meditation centers in Bangkok in accordance with Sappāya VII classified by individual perspectives and 3) to study propose guidelines for administration of meditation centers in Bangkok in accordance with Sappāya VII. Survey Research together with In-depth Interview which is mixed methodology research between quantitative research and qualitative research. Data were collected by using questionnaires with the sample group who were meditation practitioners in the meditation In Bangkok 400 people, which were obtained from purposive sampling. Machines used for data collection were questionnaires. Statistical analysis is the frequency, percentage, mean, standard deviation (S.D.) and using t-test and One-way analysis of variance (One Way ANOVA).

### The result had found that:

1. Administration of meditation centers in Bangkok in accordance with Sappāya VII found that the overall picture was at a high level and every aspect at a high level.
2. The results of comparison of opinions towards the administration of meditation centers in Bangkok in accordance with Sappāya VII classified by individual perspectives, it was found that the practitioners with different gender, age, education,

occupation, and number of times of practice had different opinions on the administration of meditation centers in Bangkok in accordance with Sappāya VII overall is not different

3. Suggestions for meditation centers in Bangkok in accordance with Sappāya VII from the interviews be concluded that 1) Avas Sappāya: appropriate address should be comfortable, peaceful, without people traveling safe for living There are places that are suitable for practice. 2) Kocara Sappāya: suitable travel must have an orbital path or road path 3) Bhassa Sappāya: proper talk should have a conversation talk to each other but what is beneficial to practice listened to the things that would make the mind to be able to create power. 4) Puggala Sappāya: the right person should have a person who is together. Contact person should be a moral person, with a solitude, solitude, and persuasion, guided in a way that will be useful for perseverance and peace 5) Bhojana Sappāya: proper food should be a food that is comfortable for one's own well-being. 6) Autu Sappāya: proper air should have proper air, seasonal weather, heat, cold air. 7) Airiyapatha Sappāya: proper posture there should be 4 movements or standing movements, walking, sitting, sleeping, appropriate for meditation.

## กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย รศ.ดร.สิน งามประโคน และ พระครูวิรุฬห์สุดคุณ, ดร. ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขมาด้วยดีโดยตลอด

เจริญพรขอบพระคุณ รศ.ดร.อินฉา ศิริวรรณ, รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, รศ.ดร.วิชชุดา หุ่นวิไล, , รศ.ดร.อำนวยการ เดชชัยศรี และ ผศ.ดร.สมหมาย จันทรเรือง ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่า ช่วยตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้านภาษา เนื้อหา ระเบียบวิธี และเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ให้กระจ่างจนสามารถทำงานบรรลุเป้าหมาย

ขอขอบพระคุณ พระอาจารย์สุรัชย์ สุรชโย, ดร., ดร.บุญเชิด ชำนิศาสตร์ และ อาจารย์สุทิศ สวัสดิ์ ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่า ช่วยตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้านภาษา เนื้อหา ระเบียบวิธี และเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ตลอดจนแนะนำเกี่ยวกับรูปแบบการวิจัย ที่ผู้วิจัยมีข้อติดขัด ให้กระจ่างจนสามารถทำงานบรรลุเป้าหมาย

อนึ่ง ผู้วิจัยขอขอบคุณ ผู้บริหารสำนักปฏิบัติธรรม เจ้าหน้าที่ และผู้ปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยที่ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการตอบแบบสอบถาม และเก็บรวบรวมข้อมูลส่งคืนผู้วิจัย

สุดท้าย ขอขอบพระคุณพระอาจารย์ทุกรูป และคณาจารย์คณะครุศาสตร์ทุกท่าน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกคนที่ได้ให้ความรู้ ประสิทธิ์ประสาทวิทยาการ และประสบการณ์ รวมถึงให้ความเมตตาเอื้อเฟื้อ ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ และเป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยมาตลอด คุณความดี การทำประโยชน์ใด ๆ อันเกิดจากวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาเป็นกตเวทิตาคุณมารดา บิดา ญาติสนิท มิตรสหายและเพื่อนร่วมชั้นเรียนทั้งบรรพชิต และคฤหัสถ์ ที่เป็นกำลังใจ และให้การสนับสนุนในทุก ๆ เรื่อง รวมทั้งญาติและผู้มีพระคุณทุกท่าน

พระมหาสมถวิล ปภาโส (อิทธิม)

## สารบัญ

| เรื่อง                                                | หน้า      |
|-------------------------------------------------------|-----------|
| บทคัดย่อภาษาไทย                                       | ก         |
| บทคัดย่อภาษาอังกฤษ                                    | ค         |
| กิตติกรรมประกาศ                                       | จ         |
| สารบัญตาราง                                           | ซ         |
| สารบัญภาพ                                             | ฅ         |
| คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ                             | ญ         |
| <br>                                                  |           |
| <b>บทที่ ๑. บทนำ</b>                                  | <b>๑</b>  |
| ๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา                    | ๑         |
| ๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย                           | ๓         |
| ๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ                               | ๓         |
| ๑.๔ ขอบเขตการวิจัย                                    | ๓         |
| ๑.๕ สมมติฐานการวิจัย                                  | ๕         |
| ๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย                   | ๕         |
| ๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับ                                 | ๗         |
| <br>                                                  |           |
| <b>บทที่ ๒. แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง</b> | <b>๘</b>  |
| ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ                    | ๙         |
| ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสำนักปฏิบัติธรรม          | ๓๒        |
| ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับหลักสัปปายะ                        | ๓๘        |
| ๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง                             | ๔๓        |
| ๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย                              | ๕๓        |
| <br>                                                  |           |
| <b>บทที่ ๓. วิธีดำเนินการวิจัย</b>                    | <b>๕๕</b> |
| ๓.๑ รูปแบบการวิจัย                                    | ๕๕        |
| ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง                           | ๕๕        |
| ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย                        | ๕๖        |
| ๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล                                | ๕๙        |
| ๓.๕ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล                   | ๖๐        |

| เรื่อง                                                                                                                         | หน้า       |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>บทที่ ๔. ผลการวิจัย</b>                                                                                                     | <b>๖๓</b>  |
| ๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม                                                                                             | ๖๓         |
| ๔.๒ ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขต<br>กรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗                                      | ๖๕         |
| ๔.๓ การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม<br>ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล | ๗๑         |
| ๔.๔ ข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขต<br>กรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ จากบทสัมภาษณ์                         | ๗๗         |
| ๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย                                                                                               | ๘๐         |
| <b>บทที่ ๕. สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ</b>                                                                                    | <b>๘๔</b>  |
| ๕.๑ สรุปผลการวิจัย                                                                                                             | ๘๔         |
| ๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย                                                                                                          | ๘๖         |
| ๕.๓ ข้อเสนอแนะ                                                                                                                 | ๙๒         |
| <b>บรรณานุกรม</b>                                                                                                              | <b>๙๔</b>  |
| <b>ภาคผนวก</b>                                                                                                                 | <b>๙๙</b>  |
| ภาคผนวก ก แบบสอบถาม                                                                                                            | ๑๐๐        |
| ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์                                                                                                          | ๑๐๖        |
| ภาคผนวก ค ผลการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม                                                                          | ๑๐๘        |
| ภาคผนวก ง ผลค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม                                                                                       | ๑๑๒        |
| ภาคผนวก จ บัญชีรายชื่อสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดกรุงเทพมหานคร                                                                | ๑๑๕        |
| ภาคผนวก ฉ หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถาม                                                                     | ๑๑๙        |
| ภาคผนวก ช หนังสือขออนุญาตแจกแบบสอบถาม                                                                                          | ๑๒๕        |
| ภาคผนวก ซ ภาพประกอบการสัมภาษณ์                                                                                                 | ๑๔๑        |
| <b>ประวัติผู้วิจัย</b>                                                                                                         | <b>๑๔๕</b> |

## สารบัญตาราง

| ตารางที่ |                                                                                                                                                  | หน้า |
|----------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|
| ๓.๑      | จำนวนกลุ่มตัวอย่าง                                                                                                                               | ๓๖   |
| ๔.๑      | จำนวน และค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม                                                                                                | ๖๔   |
| ๔.๒      | ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการ<br>สำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ โดยภาพรวม             | ๖๕   |
| ๔.๓      | ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการ<br>สำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ด้านการวางแผน         | ๖๖   |
| ๔.๔      | ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการ<br>สำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ด้านการจัดองค์กร      | ๖๗   |
| ๔.๕      | ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการ<br>สำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ด้านงานบุคลากร        | ๖๘   |
| ๔.๖      | ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการ<br>สำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ด้านการอำนวยความสะดวก | ๖๙   |
| ๔.๗      | ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการ<br>สำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ด้านการควบคุม         | ๗๐   |
| ๔.๘      | การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขต<br>กรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ จำแนกตามเพศ                                  | ๗๑   |
| ๔.๙      | การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขต<br>กรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ จำแนกตามอายุ                                 | ๗๒   |
| ๔.๑๐     | การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขต<br>กรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ จำแนกตามระดับการศึกษา                        | ๗๓   |
| ๔.๑๑     | การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขต<br>กรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ จำแนกตามอาชีพ                                | ๗๔   |
| ๔.๑๒     | การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขต<br>กรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ จำแนกตามจำนวนครั้งที่ปฏิบัติ                 | ๗๕   |
| ๔.๑๓     | สรุปผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย                                                                                                                | ๗๖   |

## สารบัญภาพ

| ภาพที่ |                                                                                  | หน้า |
|--------|----------------------------------------------------------------------------------|------|
| ๒.๑    | กรอบแนวคิดในการวิจัย                                                             | ๕๔   |
| ๔.๑    | องค์ความรู้การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร<br>ตามหลักสัปปายะ ๗ | ๘๑   |

## คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

### ๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬารัตนปิฎก และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลักโดยใช้ระบบย่อคำ ดังต่อไปนี้

#### พระสุตตันตปิฎก

|               |   |             |               |             |           |
|---------------|---|-------------|---------------|-------------|-----------|
| ที.ม. (ไทย)   | = | สุตตันตปิฎก | ทีฆนิกาย      | มหาวรรค     | (ภาษาไทย) |
| ม.อ. (ไทย)    | = | สุตตันตปิฎก | มัชฌิมนิกาย   | อุपरูปนิบาต | (ภาษาไทย) |
| อง.ติก. (ไทย) | = | สุตตันตปิฎก | อังคุตตรนิกาย | ติกนิบาต    | (ภาษาไทย) |
| อง.นวก. (ไทย) | = | สุตตันตปิฎก | อังคุตตรนิกาย | นวกนิบาต    | (ภาษาไทย) |

#### คัมภีร์ฎีกา

|               |   |             |         |           |
|---------------|---|-------------|---------|-----------|
| วิสุทธ. (ไทย) | = | วิสุทธิมรรค | มหาฎีกา | (ภาษาไทย) |
|---------------|---|-------------|---------|-----------|

### ๒. การระบุเลขหมายพระไตรปิฎก

ในงานวิจัยฉบับนี้ ใช้พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬารัตนปิฎก ๒๕๐๐ และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลักการอ้างอิงพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีใช้ระบบระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า เช่น ขุ.ธ.(บาลี) ๒๕/๓๒๑ - ๓๒๒/๗๒ หมายความว่า การอ้างอิงนั้นระบุถึง สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธมมปทปาลิ ฉบับภาษาบาลีพระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๓๒๑-๓๒๒ หน้าที่ ๗๒ ส่วนพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย จะระบุ เล่ม / ข้อ / หน้า/ เช่น ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๒๑ - ๓๒๒/๑๓๓ หมายความว่า ระบุถึง สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๓๒๑ - ๓๒๒ หน้าที่ ๑๓๓ เป็นต้น

## บทที่ ๑

### บทนำ

#### ๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสมัยพุทธกาล พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงปรารภถึงฐานะหรือกิจที่พระสงฆ์พึงกระทำในพระศาสนา มี ๒ ประการ คือ คັນถุระ ๑ และ วิปัสสนาธุระ ๑ การเรียนนิกายหนึ่งก็ดี สองนิกายก็ดี จบพระพุทธรูปพระไตรปิฎกก็ดี ตามกาลังสติปัญญาสามารถของตนแล้วทรงจาบอกพุทธวจนะนั้น ชื่อว่าคันถุระ ส่วนการเริ่มตั้งความสิ้นไปและความเสื่อมไปในอรรถาจริยวิปัสสนาหาติดต่อกันเนื่องจนถึงพระอรหันตผลของภิกษุที่มีความประพฤติกเล่องแคล่วยินดีในเสนาสนะที่สงัดชื่อว่าวิปัสสนาธุระ<sup>๑</sup>

เมื่อพระภิกษุสำเร็จการศึกษาปฏิบัติในสำนักของพระบรมศาสดาแล้ว จึงทรงตรัสให้แยกย้ายกันออกไป เพื่อประกาศพระสัทธรรมจากนั้นอารามต่างๆ จึงได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่พำนักถวายสมเด็จพระบรมศาสดา หมู่พระมหาสาวกและพระสาวกทั้งหลาย ซึ่งพระเจ้าพิมพิสารเป็นผู้ริเริ่มถวายวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนาซึ่งก็คือวัดเวฬุวันวิหาร<sup>๒</sup>

การศึกษาภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๔๐ ระบุกำหนดทิศทางของการให้การศึกษาต้องก่อให้เกิด “ความรู้คู่คุณธรรม” ส่วนในคณะสงฆ์มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้มีกฎหมายเถรสมาคมฉบับที่ ๑๕ ข้อที่ ๕ มีเนื้อหาสาระในการกำหนดหน้าที่ของคณะพระสังฆาธิการไว้ ๖ ด้าน ที่จะ เป็นแนวทางของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ซึ่งถือปฏิบัติอยู่ในปัจจุบันนี้ ได้แก่การเพื่อความเรียบร้อย ติงาม ๑ การศาสนศึกษา ๑ การศึกษาสงเคราะห์ ๑ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๑ การสาธารณูปการ ๑ และการสาธารณสงเคราะห์ ๑ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒ ส่วนที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๕ กล่าวว่า “การศึกษาพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต”

พระสงฆ์และวัดเป็นองค์กรสำคัญ ที่จะมีส่วนเกี่ยวข้อง เหมาะสมสอดคล้องต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพราะพระเป็นผู้อบรมให้ธรรมะ ซึ่งสามารถให้ผลได้ทั้งโลกียะและโลกุตระ จัดการศึกษาทั้งด้านปริยัติ และด้านปฏิบัติแก่ประชาชนทุกคน มีส่วนใกล้ชิดกับสังคม เอื้อประโยชน์ทางธรรมอันเป็นสาธารณะสมบัติสงเคราะห์ชุมชน และสังคมส่งเสริมและพัฒนาสาธารณูปการ โดยมีการร่วมมือประสานงานเผยแผ่ธรรมะผูกสัมพันธ์ ระหว่างชุมชนและสังคมซึ่งเกี่ยวเนื่องกันในพระพุทธศาสนาตลอดทั้งชีวิตตั้งแต่เกิดจนดับไป

---

<sup>๑</sup>สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระวชิรญาณวโรรส, พระอัมมปฏิฎฐกา แปลภาค ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๐.

<sup>๒</sup>วิ.ม. (ไทย) ๔/๑/๑๑๗-๑๑๘ และดูรายละเอียดในสุริย์ มีผลกิจ และ วิเชียร มีผลกิจ, พระพุทธรูป ๔๕ พรรษา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท คอมพิวเตอร์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๗.

สภาพทางจิตใจของมนุษย์เราจะเสื่อมโทรมลง ถ้ามิได้รับการประทับประคองดูแลจิตใจ ในตนเอง ส่วนมากพุทธศาสนิกชนมักจะยึดติดกับปัจจัยทางวัตถุที่ดูเหมือนอยู่ใกล้สังคม ปัจจุบันนี้มี ปัญหาตามมามากมายเนื่องจากบุคคลทั้งหลายเกิดสภาวะเครียดทางจิตใจ ไม่สามารถหาทางออกได้ อีกทั้งไม่มีความรู้ในทางธรรมและชาติที่พึงทางใจ รวมไปถึงขาดความรู้ความเข้าใจถึงวิธีการดูแลรักษา จิต ซึ่งผลก็คือทำให้ห่างจากการพิจารณาสภาวะธรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน จึงไกลจากความเป็นจริงไป ทุกขณะ ที่จะนำตนให้ถึงความพ้นทุกข์ได้ การศึกษาอบรมและการเผยแผ่ศาสนาธรรม รวมทั้งความ เข้าใจในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญของชุมชนและสังคม ในการเป็นแนว ทางการดำเนินไปสู่ความสงบสันติสุขทั้งกับตนเองและผู้อื่น ซึ่งมหาเถรสมาคมได้ให้ความสนใจ สนับสนุนการปฏิบัติธรรมมาตลอด โดยออกระเบียบเพื่อส่งเสริมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำ จังหวัด รวมทั้งกรมการศาสนาได้เฟ้นหาและคัดเลือกสำนักปฏิบัติธรรมดีเด่นประจำจังหวัด เพื่อ ประชาสัมพันธ์รณรงค์ส่งเสริมและสร้างภาพพจน์ภาพนา ด้านของปัญหาในการบริหารจัดการสำนัก ปฏิบัติธรรมในปัจจุบันนั้น หลายสำนักต้องการที่จะพัฒนาให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด หรือพัฒนาให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมในการรองรับพระภิกษุและผู้ปฏิบัติ หากแต่ผู้บริหาร งานวัดส่วนใหญ่ยังไม่มีความวิสัยทัศน์ เป้าหมาย กลยุทธ์ในการปรับปรุงและพัฒนา เพื่อให้สำนักปฏิบัติ ธรรมเหล่านั้นเป็นที่สัปปายะเหมาะสม เช่น การพัฒนาด้านสถานที่ ด้านวิทยากร ด้านการบริหาร จัดการ ฯลฯ เป็นต้น เพื่อรองรับสาธุชนที่ต้องการเข้ามาศึกษาธรรมและปฏิบัติภาวนาเพื่อประยุกต์ใช้ ในชีวิตประจำวันได้ เป็นการส่งผลให้เกิดความสงบสันติสุขต่อสังคม ต่อประเทศชาติได้อย่างมั่นคง ต่อไป<sup>๓</sup>

การปฏิบัติธรรม ผูกจิตใจให้สงบและเป็นสมาธินั้นเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ที่ พุทธศาสนิกชนทุกคนควรเรียนรู้ และนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม การ ปฏิบัติธรรมจึงเป็นเสมือนรูปแบบหนึ่งแห่งการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในสังคมไทย

การจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนั้น ต้องดำเนินการตามความในข้อ ๕ แห่ง ระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๓ ซึ่งระบุไว้ว่า “การจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ให้เจ้าคณะจังหวัดเป็นประธานประชุมคณะกรรมการ จัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด คัดเลือกวัดที่เหมาะสม ให้เจ้าอาวาสวัด ที่จัดตั้งสำนักปฏิบัติ ธรรม ยื่นหนังสือขอจัดตั้งตามแบบของสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เสนอคณะกรรมการ รายงาน เสนอเจ้าคณะภาค และเจ้าคณะใหญ่พิจารณาเสนอมหาเถรสมาคมพิจารณาอนุมัติเพื่อมีพระ บัญชาการตั้งสำนักปฏิบัติธรรม ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติขึ้นทะเบียนเป็นสำนักปฏิบัติ ธรรมประจำจังหวัด”

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการที่จะศึกษาการบริหารจัดการสำนัก ปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ เพื่อเสนอให้เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมและ ผู้เกี่ยวข้องนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุง และพัฒนาการบริหาร ให้เหมาะสม สอดคล้องกับสภาวะปัจจุบัน รวมถึงแนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม

<sup>๓</sup>สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๓), หน้า ๗.

เพื่อรองรับการผู้ประพตปฏิบัติธรรม และให้สอดคล้องกับกฎระเบียบของมหาเถรสมาคมอีกด้วย รวมถึงสามารถนำประสบการณ์มาวิเคราะห์และพัฒนาทักษะการปฏิบัติธรรมมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข

## ๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อวิจัยการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗

## ๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เป็นอย่างไร

๑.๓.๓ แนวทางการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ เป็นอย่างไร

## ๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗” มีการกำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

### ๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ทั้ง ๗ ด้าน ได้แก่<sup>๔</sup>

- ๑) อาวาสสัปปายะ ที่อยู่เหมาะสม
- ๒) โคจรสัปปายะ การเดินทางเหมาะสม
- ๓) ภัตตสัปปายะ การพูดคุยเหมาะสม
- ๔) บุคคลสัปปายะ บุคคลเหมาะสม

- ๕) โภชนสัปปายะ อาหารเหมาะสม
- ๖) อุตุสัปปายะ อากาศเหมาะสม
- ๗) อิริยาปถสัปปายะ อิริยาบถเหมาะสม

และ หลักการบริหารองค์การ ของ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) มี ๕ ประการ ตามคำย่อภาษาอังกฤษว่า “POSDC” ดังนี้ คือ<sup>๕</sup>

- ๑. P คือ Planning หมายถึง การวางแผน
- ๒. O คือ Organizing หมายถึง คือ การจัดองค์กร
- ๓. S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร
- ๔. D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ
- ๕. C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล

#### ๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน ๕๐ วัด<sup>๖</sup> จำนวน ๔๐๐ คน

และ มีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้บริหารสำนักปฏิบัติธรรม จำนวน ๕ รูป

#### ๑.๔.๓ ขอบเขตด้านตัวแปร

**ตัวแปรต้น** คือ สภาพภาพส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ จำนวนครั้งที่ปฏิบัติ

**ตัวแปรตาม** คือ การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ทั้ง ๗ ด้าน ได้แก่ ๑) อาวาสสัปปายะ ที่อยู่เหมาะสม ๒) โคจรสัปปายะ การเดินทางเหมาะสม ๓) ภัตตสัปปายะ การพูดคุยเหมาะสม ๔) บุคคลสัปปายะ บุคคลเหมาะสม ๕) โภชนสัปปายะ อาหารเหมาะสม ๖) อุตุสัปปายะ อากาศเหมาะสม และ ๗) อิริยาปถสัปปายะ อิริยาบถเหมาะสม

#### ๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้พื้นที่ภายในสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน ๕๐ วัด เป็นพื้นที่ในการวิจัย

---

<sup>๕</sup>พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีในการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓ - ๕.

<sup>๖</sup>สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด กรุงเทพมหานคร ตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๓.

#### ๑.๔.๕ ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาในการวิจัย เริ่มตั้งแต่เดือน กรกฎาคม ถึง ธันวาคม ๒๕๖๑ รวมเป็นระยะเวลา ๖ เดือน

### ๑.๕ สมมุติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ ผู้ปฏิบัติที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ แตกต่างกัน

๑.๕.๒ ผู้ปฏิบัติที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ แตกต่างกัน

๑.๕.๓ ผู้ปฏิบัติที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ แตกต่างกัน

๑.๕.๔ ผู้ปฏิบัติที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ แตกต่างกัน

๑.๕.๕ ผู้ปฏิบัติที่มีจำนวนครั้งที่ปฏิบัติต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ แตกต่างกัน

### ๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

**ผู้บริหาร** หมายถึง เจ้าอาวาสหรือเจ้าสำนักปฏิบัติธรรม ที่ทำหน้าที่การบริหารจัดการศึกษาสำนักปฏิบัติธรรม เพื่อให้การดำเนินงานในส่วนต่าง ๆ มุ่งไปสู่เป้าหมายของการพัฒนางานทางการปฏิบัติธรรมให้มีประสิทธิภาพ

**การบริหารจัดการ** หมายถึง การบริหารสำนักปฏิบัติธรรม ให้มีระบบการจัดการเพื่อให้มีประสิทธิภาพสูง

**สัปปายะ ๗** หมายถึง สิ่งที่เหมาะสม สิ่งที่เกี่ยวข้อง ช่วยสนับสนุนในการบำเพ็ญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย ประกอบด้วย

๑) **อาวาสสัปปายะ** ที่อยู่เหมาะสม ได้แก่ที่อยู่อาศัย หรือ วัด ราวป่า โคนต้นไม้ สำนักปฏิบัติธรรม กุฏิสงฆ์ อาราม เรือนว่างอันเป็นที่สบาย สงบ ปราศจากผู้คนสัญจรไปมา ไม่ใกล้หนองน้ำ บ่อน้ำ หรือแหล่งชุมชนจนเกินไป อันอาจเกิดความรำคาญจากการไปมาของผู้คน มีรั้วรอบขอบชิดปลอดภัยต่อความเป็นอยู่

๒) **โคจรสัปปายะ** การเดินทางเหมาะสม คือ สถานที่แห่งนั้นต้องมีทางโคจร หรือทางเดิน ถนนหนทางไปมาได้สะดวก ไม่ใกล้ถนน ไม่ไกลนัก หนทางในการบิณฑบาตไม่ลำบากนัก เหมาะแก่การจาริก

๓) **ภัสสสัปปายะ** การพูดคุยเหมาะสม ได้แก่ การสนทนา พูดคุย การฟัง คือ การสนทนา พูดคุยกันแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติ ได้ฟังสิ่งที่จะทำให้จิตใจเกิดสัทธา วิริยะ อุสาหะ ความสงบระงับในการที่จะทำความเพียร หรือมีผู้รู้ พหูสูตร ครูบาอาจารย์ที่อบรมสั่งสอนกรรมฐานให้

ได้รับความรู้ และเป็นอุปการคุณแก่การเจริญกรรมฐานให้ก้าวหน้า ให้เว้นการสนทนา พูดคุยในสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ไม่เป็นสัปายะนั้นเสีย

**๔) บุคคลสัปายะ** บุคคลเหมาะสม คือ บุคคลที่อยู่ร่วมกัน บุคคลที่ติดต่อกับหา ควรเป็นผู้ตั้งมั่นในศีลธรรม มีความสันโดษ มักน้อย ชักจูงแนะนำไปในทางที่จะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเพียร ความสงบ และถ้าเป็นครูบาอาจารย์ หรือบุคคลที่เคยเจริญกรรมฐานมาแล้ว ก็จะเป็นประโยชน์มาก

**๕) โภชนสัปายะ** อาหารเหมาะสม ได้แก่อาหารที่บริโภคนั้น ควรเป็นอาหารที่สบายต่อความเป็นอยู่ในอัฐภาพแห่งตน เมื่อบริโภคเข้าไปแล้ว ไม่ทำให้เกิดทุกข์เวทนา เช่น ท้องอืด ท้องร่วง ท้องเดิน เป็นอาหารที่จะเป็นคุณประโยชน์แก่ร่างกายโดยประมาณ โดยไม่ต้องคำนึงถึงรสของอาหาร แม้รสจะดีแต่เมื่อทำให้ร่างกายเกิดทุกข์เวทณาก็ควรงดเสีย

**๖) อุตุสัปายะ** อากาศเหมาะสม ได้แก่ฤดูอันเป็นที่สบาย หมายถึงอากาศตามฤดูกาล ความร้อน ความเย็น ของอากาศ ซึ่งบางสถานบางฤดูอาจจะร้อนจัดเกินไป บางฤดูก็หนาวจัดเกินไป หรือกลางวันร้อนจัดกลางคืนหนาวจัด ซึ่งสภาพอากาศเช่นนี้จะทำให้เกิดความเจ็บไข้ได้ป่วยแก่ร่างกาย จึงต้องเลือกให้เหมาะสมแก่สภาพร่างกายของตน

**๗) อิริยาบถสัปายะ** อิริยาบถเหมาะสม ได้แก่อิริยาบถอันเป็นที่สบาย หมายถึงอิริยาบถทั้ง ๔ หรือ การเคลื่อนไหว ยืน เดิน นั่ง นอน อิริยาบถใดที่ทำให้จิตไม่สงบระงับ ก็แสดงว่าอิริยาบถนั้นไม่สบายไม่เหมาะสม จึงเว้นเสียจากการใช้อิริยาบถนั้น หากเมื่อจำเป็นก็ใช้แต่น้อย

**สำนักปฏิบัติธรรม** หมายถึง สำนักปฏิบัติธรรมที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นตามมติมหาเถรสมาคม และเป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่คณะสงฆ์ไทยโดยมหาเถรสมาคมให้การส่งเสริมสนับสนุนให้วัดทั่วประเทศจัดตั้งขึ้น เพื่อรองรับประชาชนพุทธบริษัทที่สนใจใคร่ปฏิบัติธรรมด้วยการฝึกปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน เจริญสมณวิปัสสนา โดยมีเป้าหมายให้คณะสงฆ์แต่ละจังหวัดมีสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับ กระจายครอบคลุมทุกจังหวัดตามเจตนารมณ์แห่งระเบียบมหาเถรสมาคม

**การบริหารสำนักปฏิบัติธรรม** หมายถึง การบริหารสำนักปฏิบัติธรรมตามหลัก “POSDC” ดังนี้ คือ

๑. P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงานเพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเพื่อกำหนดทิศทางของสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร

๒. O คือ Organizing หมายถึง คือ การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ

๓. S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากรและการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน ภายในสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร

๔. D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและต้องมีภาวะผู้นำ ภายในสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร

๕. C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร

## ๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๗.๑ ได้ผลการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗

๑.๗.๒ ได้ผลการศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ได้แนวทางการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗

## บทที่ ๒

### แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งการนำเสนอเป็น ๕ ส่วน ดังต่อไปนี้

#### ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

##### ๒.๑.๑ ความหมายของการบริหารจัดการ

##### ๒.๑.๒ แนวคิดของการบริหารจัดการ

##### ๒.๑.๒ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ

#### ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสำนักปฏิบัติธรรม

#### ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับหลักสัปปายะ

#### ๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

##### ๒.๔.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร

##### ๒.๔.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสำนักปฏิบัติธรรม

##### ๒.๔.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ

#### ๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

## ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

### ๒.๑.๑ ความหมายของการบริหารจัดการ

การบริหารหรือการจัดการ เป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการดำเนินกิจกรรมของหน่วยงานทุกระดับ โดยการบริหาร (Administration) นิยมใช้ในภาครัฐหรืองานที่เกี่ยวกับนโยบายและการจัดการ (Management) นิยมใช้ในภาคธุรกิจเอกชนซึ่ง The Encyclopedia Americana ได้ขยายความว่า การบริหารและการจัดการใช้ทดแทนกันได้ คำว่า “การบริหาร” เป็นการจัดการงานบริหารระดับสูง ส่วน “การจัดการ” เป็นศิลปะของการประสานองค์ประกอบหรือปัจจัยการผลิตเพื่อมุ่งความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์การเป็นความสำเร็จตามวัตถุประสงค์โดยอาศัยแรงงาน วัสดุและเครื่องจักร

นักวิชาการหลายท่านได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน และมีความแตกต่างกัน ดังนี้

การบริหารจัดการ หมายถึง ความแตกต่างระหว่างคำดังกล่าวกับการจัดการเชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) ว่า การบริหารจัดการจะให้ความสนใจประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวิธีการจัดโครงสร้าง องค์การ โดยภาพรวม ในขณะที่การจัดการเชิงวิทยาศาสตร์จะสนใจการจัดการกับงานและคนงาน ซึ่งอาจสรุปได้ว่าผู้ที่ใช้ในความหมายแตกต่างกัน ส่วนใหญ่จะเห็นว่า คำว่า การบริหาร ครอบคลุมภาพรวมขององค์การในขณะที่การจัดการมุ่งไปที่การจัดการกับทรัพยากร เพื่อให้บรรลุจุดหมาย และคำว่า “การบริหาร” ในที่นี้จะใช้ในความหมายว่า เป็นความพยายามใช้ศาสตร์และศิลป์เชิงปฏิบัติที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกองค์การ ให้ร่วมมือร่วมใจดำเนินกิจกรรม เพื่อให้องค์การประสบความสำเร็จทั้งในเชิงประสิทธิผลและประสิทธิภาพสำหรับการวิจัยในครั้งนี้จะใช้ทั้งสองคำในลักษณะที่แทนกันได้เพื่อความเหมาะสม<sup>๑</sup>และทำให้งานต่างๆ ขององค์การสำเร็จได้ โดยอาศัยคนอื่นเป็นผู้ทำ<sup>๒</sup>การบริหารหรือการจัดการเป็นการดำเนินงานของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ร่วมกันปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยอาศัยปัจจัยทั้งหลาย ได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของ ซึ่งนับว่าเป็นอุปกรณ์ของการจัดการนั้นๆ รวมถึงกระบวนการจัดหน่วยงานและการใช้ทรัพยากรต่างๆ ให้การทำงานบรรลุเป้าหมายร่วมกัน<sup>๓</sup> เป็นการทำงานให้สำเร็จโดยบุคคลอื่น<sup>๔</sup> นอกจากนั้นยังเป็นการจัดการทำให้เกิดความสำเร็จและเห็นว่าการบริหารเป็นการระดมให้บุคคลดำเนินการให้ไปสู่เป้าหมาย<sup>๕</sup>

<sup>๑</sup>สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, *โครงการหนึ่งโรงเรียน หนึ่งโรงเรียนในฝัน*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๑), หน้า ๖๙.

<sup>๒</sup>วันชัย มีชาติ, *การบริหารองค์การ*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๒.

<sup>๓</sup>สมคิด บางโม, *การจัดการองค์การ*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: วิทย์พัฒน์, ๒๕๕๑), หน้า ๒๒.

<sup>๔</sup>เสนาะ ดิยาวี, *หลักการบริหาร*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๒๘.

<sup>๕</sup>บรรยงค์ โตจินดา, *องค์การและการจัดการ*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: รวมสาสน์, ๒๕๕๑), หน้า ๓๓-๓๔.

๕ การพัฒนาองค์การเปลี่ยนแปลงจากการเป็นสาขาจำกัดอยู่เฉพาะองค์การทางธุรกิจและอุตสาหกรรมไปเป็นสาขาเปิดกว้างกับองค์การ หมายความว่า แต่ก่อนการพัฒนาองค์การเป็นแนวคิดและวิธีการที่ใช้กับองค์การธุรกิจและอุตสาหกรรม<sup>๖</sup>

การจัดการ เป็นกระบวนการที่ทำให้เป้าหมายขององค์การประสบความสำเร็จโดยผ่านหน้าที่หลัก ๔ อย่าง คือการวางแผน การจัดองค์การการใช้ภาวะผู้นำการควบคุม<sup>๗</sup> ที่องค์การสามารถบรรลุเป้าหมายโดยประสิทธิผลและประสิทธิภาพของการวางแผน การจัดองค์การ ภาวะผู้นำ และการควบคุมองค์การในด้านบุคลากร กายภาพ งบประมาณและแหล่งข้อมูล<sup>๘</sup> นอกจากนี้ยังเป็นศาสตร์ ของการกระทำสิ่งต่างๆ โดยผ่านการกระทำของบุคลากร ดังนั้นการบริหารจัดการ (Management) จึงหมายถึง ชุดของหน้าที่ต่างๆ (A Set of Functions) ที่กำหนดทิศทางการใช้ทรัพยากรทั้งหลายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายขององค์กร การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficient) หมายถึง การใช้ทรัพยากรได้อย่างเฉลียวฉลาดและคุ้มค่า (Cost-effective) การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective) นั้น หมายถึงการตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง (Right Decision) และมีการปฏิบัติการสำเร็จตามแผนที่กำหนดไว้ ดังนั้นผลสำเร็จของการบริหารจัดการจึงจำเป็นต้องมีทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลควบคู่กัน<sup>๙</sup>

การบริหาร หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ อย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายๆ อย่าง ที่บุคคลร่วมกันกำหนดโดยใช้กระบวนการอย่างมีระบบและใช้ทรัพยากร ตลอดจนเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสม<sup>๑๐</sup>และยังเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เป็นศาสตร์ (Science) เพราะเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการสืบค้น หาความรู้ใหม่ๆ ด้วยวิธีการเชิงวิทยาศาสตร์ มีการรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล มีการตั้งสมมุติฐานและทดสอบสมมุติฐาน เป็นศิลป์ (Art) เพราะบุคคลต้องใช้ทักษะและความรู้ทางการบริหารที่ได้รับ การพัฒนามาเป็นอย่างดี จากการทำงานร่วมกันกับบุคคลอื่นเพื่อให้บรรลุจุดหมายที่ตั้งไว้<sup>๑๑</sup>ให้มีประสิทธิภาพว่าการคิดเชิงระบบ (Systematic Thinking) จะนำไปสู่การจัดการอย่างเป็นระบบ (Systematic Management) ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการบริหารงานเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากระบบเป็น

<sup>๖</sup>Warren W. Burke, *Organization Development in Transition*, 2<sup>nd</sup> ed., (Reading Mass: Addisonwesley Publishing Co., 2006), p. 22.

<sup>๗</sup>จันทร์ธานี สงวนนาม, *ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บุ๊คพอยส์, ๒๕๕๑), หน้า ๔๕.

<sup>๘</sup>ธงชัย สันติวงษ์, *หลักการจัดการ*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๑), หน้า ๓๗.

<sup>๙</sup>สมคิด บางโม, *การประกอบธุรกิจ*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลักษณ์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๒.

<sup>๑๐</sup>สมศักดิ์ คงเที่ยง, *หลักการบริหารการศึกษา*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒), หน้า ๑.

<sup>๑๑</sup>วิโรจน์ สารรัตนะ, *การบริหาร หลักการ ทฤษฎีและประเด็นทางการศึกษา*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ์, ๒๕๕๑), หน้า ๓-๔.

รากฐานของประสิทธิภาพที่จะช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันให้แก่องค์กร<sup>๑๒</sup> ซึ่งศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น คือ ศิลปะในการทำให้สิ่งต่างๆ ได้รับการกระทำจนเป็นผลสำเร็จ กล่าวคือ ผู้บริหารไม่ใช่เป็นผู้ปฏิบัติ แต่เป็นผู้ใช้ศิลปะทำให้ผู้ปฏิบัติทำงานจนสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือกแล้ว<sup>๑๓</sup> เป็นกระบวนการประสานกิจกรรมหรืองานต่างๆ เข้าด้วยกันทำให้งานสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้การดำเนินงานของคนอื่น<sup>๑๔</sup> จึงรวมไปถึงกิจกรรมของกลุ่มบุคคลที่ร่วมมือแรงร่วมใจกันปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ร่วมกัน<sup>๑๕</sup>

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินงานขององค์กรที่ต้องมีคนตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ร่วมกันปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยนำปัจจัยทางการบริหารจัดการ ได้แก่ บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ มาใช้อย่างเป็นกระบวนการโดยผ่านหน้าที่หลัก คือ การวางแผน การจัดองค์การ การเป็นผู้นำและการควบคุมให้การทำงานบรรลุเป้าหมายร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

## ๒.๑.๒ แนวคิดการบริหารจัดการ

จากการศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ (Management) เมื่อศึกษาแล้วจะเห็นได้ว่า การจัดการ ได้มีนักวิชาการได้ให้แนวคิดแตกต่างกันออกไป เพื่อประโยชน์แก่การศึกษา ผู้วิจัยจะได้นำเสนอรายละเอียดที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

การจัดการเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของมนุษย์ มนุษย์ต้องรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งคนเพียงคนเดียวย่อมทำให้เกิดสัมฤทธิ์ผลไม่ได้ การจัดการจึงเป็นสิ่งสำคัญในการรวมกลุ่มของบุคคลและสังคม เมื่อกลุ่มและสังคมขยายตัวขึ้น งานของผู้บริหารก็ยิ่งมีความสำคัญขึ้นเรื่อยๆ สำหรับคำว่า การจัดการ (Management) เน้นการดำเนินงานให้เป็นไปตามนโยบายที่วางไว้ นิยมใช้กับการจัดการธุรกิจทั่วไป การจัดการเป็นกระบวนการออกแบบ และรักษาซึ่งสภาพแวดล้อม ซึ่งบุคคลทำงานร่วมกันในกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือหมายถึงกระบวนการเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การโดยการวางแผน การจัดองค์การการบริหารงานบุคคล การอำนวยการ และการควบคุมมนุษย์และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ การเงิน ทรัพยากรธรรมชาติ ข้อมูลข่าวสาร การจัดการเป็นกระบวนการของกิจกรรมที่ต่อเนื่องและประสานงานกัน ซึ่งผู้จัดการต้องเข้ามาช่วยเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การ ประเด็นสำคัญของการจัดการมีลักษณะสามประการที่จะประยุกต์ใช้กับองค์การใดองค์การหนึ่งได้ เป้าหมายของผู้บริหารทุกคนคือการสร้างกำไร การจัดการเกี่ยวข้องกับผลผลิตที่มีประสิทธิภาพ การจัดการนำมาใช้สำหรับ

<sup>๑๒</sup>ทองทิพภา วิริยะพันธุ์, **มนุษย์สัมพันธ์กับการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: อินโฟร์มีเดีย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๕๖-๑๕๗.

<sup>๑๓</sup>Campbell f Roald, **Introduction to Educational Administration**, 2<sup>nd</sup> ed., (Boston: Allyn and Bacon, 2007), p. 6.

<sup>๑๔</sup>Robbins Stephen, **Management**, (New Jersey: Prentice Hall International, 2002), p. 6.

<sup>๑๕</sup>Herbert Simon, **Administration Behavior**, 2<sup>nd</sup> ed., (New York: The Macmillan Company, 2007), p. 3.

ผู้บริหารในระดับชั้นขององค์การ<sup>๑๖</sup> การจัดการ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการพัฒนาความรู้ (ศาสตร์) โดยใช้หลักเหตุผลทางวิทยาศาสตร์เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากร ความเชี่ยวชาญในการทำงาน และการผลิตจำนวนมาก ซึ่งประกอบด้วย (๑) กฎของการเคลื่อนไหวและเครื่องมือการทำงานที่มีมาตรฐาน (๒) การคัดเลือกและการฝึกอบรมแรงงานอย่างระมัดระวัง และ (๓) การให้การสนับสนุนการบังคับบัญชาแรงงานที่เหมาะสม<sup>๑๗</sup>

อย่างไรก็ตาม คำว่าการบริหารและการจัดการใช้ทดแทนกันได้ โดยคำว่าการบริหารเป็นการบริหารงานในภาคราชการและองค์การที่ได้มุ่งหวังผลกำไร คำว่าการจัดการเป็นเรื่องของการบริหารงานในภาคธุรกิจเอกชน แต่ในความเป็นจริงแล้วบทบาทภาคธุรกิจได้ขยายตัวเติบโตมากขึ้นพร้อมกับงานภาครัฐก็คาบเกี่ยวกับภาคเอกชนอย่างใกล้ชิดจนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เมื่อสภาพการณ์เป็นเช่นนี้ทำให้การบริหารงานของทั้งสองภาคธุรกิจเหมือนกันและแลกเปลี่ยนกันได้ตลอดเวลา คำว่าการบริหารและการจัดการ จึงใช้แทนกันได้และน่าจะมีความหมายในลักษณะเดียวกัน<sup>๑๘</sup> ในอดีตการศึกษาวิชาภาคธุรกิจยังไม่แพร่หลายเหมือนทุกวันนี้ ผู้คนมักนิยมใช้คำว่าการบริหารและเห็นได้ชัดในการบริหารราชการแผ่นดิน ทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น เมื่อการศึกษาวิชาการด้านธุรกิจขยายตัวขึ้นในสถานศึกษาต่างๆ ตำราที่ใช้ส่วนใหญ่แปลและเรียบเรียงมาจากภาษาอังกฤษซึ่งนิยมใช้คำว่าจัดการในวงการธุรกิจมากกว่าคำว่าบริหาร คำว่าการจัดการเป็นศัพท์ทางธุรกิจเชิงสร้างผลประโยชน์กำไรเชิงพาณิชย์ในบริษัท ห้างร้านทั่วไป ดังนั้น การบริหารและการจัดการจะใช้ในความหมายเดียวกัน

แนวคิดการจัดการตามหลักวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) เฟรดเดอริก เทย์เลอร์ (Frederick Taylor) เป็นผู้มียุทธศาสตร์สำคัญมากในการเกิดขึ้นของมุมมองนี้ ด้วยเหตุนี้ เขาจึงได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาของการจัดการตามหลักวิทยาศาสตร์ ตามความหมายในยุคแรกเริ่มนั้น การจัดการตามหลักวิทยาศาสตร์หมายถึงการจัดการตามมาตรฐานการดำเนินงานที่ถูกสร้างขึ้นจากข้อเท็จจริงที่ได้จากการสังเกตอย่างมีแบบแผน การทดลอง หรือการใช้เหตุผล ซึ่งจะเห็นว่ามุมมองการจัดการนี้เกิดจากการศึกษาและทดลองที่คล้ายกันกับหลักศึกษาวิทยาศาสตร์ จึงทำให้มุมมองการจัดการเช่นนี้ถูกเรียกขานว่าการจัดการตามหลักวิทยาศาสตร์ โดยที่เฟรดเดอริก เทย์เลอร์ ซึ่งในขณะนั้นทำงานเป็นหัวหน้าวิศวกรเครื่องจักรกลในสำนักงานที่บริษัทมิดเวล สตีล (Midvale Steel) ได้สังเกตและพบว่า คนงานยังทำงานได้ไม่เต็มศักยภาพ ซึ่งที่เฟรดเดอริก เทย์เลอร์ เรียกสิ่งที่เกิดขึ้นนี้ว่าส่วนเกิน (Soldiering) ตั้งข้อสังเกตว่าเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นจากเหตุผลหลัก ๓ ประการ คือ ประการที่หนึ่ง พนักงานกลัวว่าหากเพิ่มผลในการทำงานแล้ว ความต้องการจำนวนพนักงานในโรงงานจะลดลง ซึ่งจะทำให้คนงานและเพื่อนร่วมงานคนอื่นๆ อาจสูญเสียงาน ประการที่สอง เกิดจากระบบการจ่ายค่าแรงที่ไม่จูงใจพนักงาน และประการสุดท้าย คือ วิธีการทำงานที่ใช้กันอยู่ยังไม่มี

<sup>๑๖</sup>สุรพล สุยะพรหม และคณะ, **ทฤษฎีองค์การและการจัดการเชิงพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๔๐.

<sup>๑๗</sup>Schmerhom, John R. Jr., **Management**, 5<sup>th</sup> ed., (USA: John Wiley & Sons, 2009), p.8.

<sup>๑๘</sup>เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑.

ประสิทธิภาพ ดังนั้น เฟรดเดอริก เทย์เลอร์ จึงได้นำเอาหลักวิทยาศาสตร์เข้ามาช่วยศึกษาและปรับปรุงการจัดการ และเสนอหลักของการจัดการตามหลักวิทยาศาสตร์ เป็นการให้การสังเกตทดลองเพื่อหาวิธีการทำงานที่ดีที่สุด (One Best Way) สำหรับการทำงานนั้นๆ นอกจากนั้น เขายังเป็นผู้บุกเบิกการศึกษาเวลาและการเคลื่อนไหว (Time and Motion Study) ในการหาวิธีการที่ดีที่สุดในการทำงานหนึ่งๆ โดยวิเคราะห์ว่าในการทำงานนั้น ต้องประกอบด้วยการเคลื่อนไหวใดบ้างที่จำเป็น การเคลื่อนไหวใดไม่จำเป็นก็จะถูกตัดออกไป หาเวลาในการทำงานนั้น และกำหนดผลผลิตที่ควรจะทำได้ต่อวัน<sup>๑๙</sup>

แนวคิดการจัดการตามหลักการบริหาร (Administrative Management) มุ่งเน้นที่การจัดการองค์การในภาพรวมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ การจัดการตามหลักการบริหาร มองว่าผู้จัดการและผู้บริหารมีความรับผิดชอบในการประสานกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่ม และส่วนงานต่างๆ ในองค์การ นักคิดคนสำคัญของการจัดการตามหลักการบริหาร คือ เฮนรี ฟาโยล์ (Henry Fayol) ค.ศ.๑๘๔๑-๒๕๒๑ เฮนรี ฟาโยล์ (Henry Fayol) เป็นนักอุตสาหกรรมชาวฝรั่งเศส เป็นบุคคลที่โดดเด่นในการจัดการตามหลักการบริหาร เขาเป็นผู้เขียนหนังสือพื้นฐานการจัดการอุตสาหกรรมทั่วไป (General and Industrial Management) เขามุ่งหวังที่จะดึงเอาประสบการณ์ของตนเองออกมาเผยแพร่เป็นวิธีการปฏิบัติทางด้านการจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อให้ผู้จัดการคนอื่นๆ ใช้เป็นแนวทางในการบริหาร โดยเขาได้นำกระบวนการจัดการพื้นฐานไว้ ๕ ประการ ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ การประสานงาน และการควบคุมเป็นต้น<sup>๒๐</sup> นอกจากนั้น ได้กำหนดการจัดการไว้ ๑๐ ข้อดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๑ หลักการจัดการ ๑๐ ประการของเฮนรี ฟาโยล์

| ข้อที่ | หลักการจัดการ ๑๐ ประการ                                                                           |
|--------|---------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ๑      | การแบ่งงานกันทำ (Division of Work) งานควรถูกจัดแบ่งออกและมอบหมายงานนั้นให้พนักงานแต่ละคนรับผิดชอบ |
| ๒      | อำนาจหน้าที่ (Authority) อำนาจหน้าที่ที่ควรถูกมอบหมายไปพร้อมกับความรับผิดชอบในส่วนงานแต่ละส่วน    |
| ๓      | ระเบียบวินัย (Discipline) ชี้แจงความคาดหวังและบอกผลที่จะตามมา หากพนักงานทำไม่ได้ตามความคาดหวัง    |
| ๔      | เอกภาพของสายบังคับบัญชา (Unity of Command) พนักงานแต่ละคนควรรายงานขึ้นตรงต่อหัวหน้าเพียงคนเดียว   |
| ๕      | เอกภาพในแนวทาง (Unity of Direction) วัตถุประสงค์ขององค์การ ควรมุ่งที่แนวทางเดียวกัน               |

<sup>๑๙</sup> พิชสิรี ชมพูคำ, องค์การและการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แมคกรอ-ฮิล, ๒๕๕๕), หน้า ๒๔.

<sup>๒๐</sup> Price, Alan, Human Resource Management, In a Business Context, 2<sup>nd</sup> ed., (London: Prentice-Hall, 2004), p. 110.

|    |                                                                                                                                                           |
|----|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ๖  | ผลประโยชน์ส่วนบุคคลเป็นรองผลประโยชน์ส่วนรวม (Subordination of Individual Interest to the General Interest) ผลประโยชน์ขององค์การควรมาก่อนผลประโยชน์ส่วนตัว |
| ๗  | ผลประโยชน์ตอบแทน (Remuneration) แรงพยายามที่ช่วยส่งเสริมการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การควรได้รับการตอบแทน                                                  |
| ๘  | การรวมอำนาจ (Centralization) ควรมีการกำหนดว่าใครเป็นผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา                                                                    |
| ๙  | สายการบังคับบัญชา (Scalar Chain) การสื่อสารระหว่างส่วนต่างๆ ภายในองค์การควรเป็นไปตามสายบังคับบัญชา                                                        |
| ๑๐ | ความเป็นระเบียบ (Order) มีความเป็นระเบียบในการทำงาน                                                                                                       |

แนวคิดการจัดการแบบราชการ (Bureaucratic Management) โดยนักคิดชาวเยอรมันชื่อแมกซ์ เวบเบอร์ (Max Weber) แนวคิดของแมกซ์ เวบเบอร์ เกิดขึ้นจากการที่เขาได้เห็นข้อบกพร่องขององค์การในช่วงเวลานั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเขาเห็นว่าคนในองค์การได้รับอำนาจหน้าที่เพราะความที่ตนเกิดในตระกูลที่สูงหรือมีฐานะทางสังคม ไม่ใช่เพราะความสามารถในการทำงานซึ่งทำให้องค์การส่วนใหญ่ไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น เขาจึงเสนอรูปแบบองค์การที่จะสามารถช่วยแก้ปัญหาได้ โดยเขาเรียกว่าเป็นรูปแบบราชการ (Bureaucratic) ซึ่งเขาก็ตระหนักว่าเป็นรูปแบบองค์การในอุดมคติ ที่ดำเนินงานอย่างหลักการและเหตุผลเต็มที่ และมีประสิทธิภาพในการทำงาน โดยเขากำหนดให้องค์การแบบดังกล่าวมีลักษณะดังต่อไปนี้<sup>๒๑</sup>

๑. มีการแบ่งงานกันทำอย่างชัดเจน งานถูกจัดแบ่งออกมาสำหรับคนงานอย่างชัดเจน ซึ่งจะช่วยให้คนงานมีความเชี่ยวชาญในการทำงานนั้นๆ

๒. มีลำดับชั้นของอำนาจหน้าที่อย่างชัดเจน อำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละตำแหน่งถูกระบุอย่างชัดเจน และแต่ละตำแหน่งรายงานขึ้นตรงต่อผู้อยู่ในลำดับที่สูงขึ้นไปอีกหนึ่งลำดับ

๓. กระบวนการทำงานและกฎที่เป็นทางการ มีการกำหนดแนวทางด้านพฤติกรรมและการตัดสินใจไว้เป็นลายลักษณ์อักษรและเก็บบันทึกข้อมูลที่เกิดขึ้นไว้

๔. ไม่เลือกปฏิบัติ กฎและกระบวนการทุกอย่างใช้กับคนอย่างเท่าเทียมกัน

๕. ความเติบโตในอาชีพขึ้นอยู่กับความสามารถ คนงานถูกคัดเลือกเข้ามาและก้าวหน้าตามความสามารถและผลการทำงาน

อย่างที่กล่าวข้างต้นว่า ถึงแม้ว่าแมกซ์ เวบเบอร์ จะเห็นว่าองค์การที่มีลักษณะดังกล่าวจะสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่เขาก็คิดว่าคงจะเป็นองค์การในอุดมคติที่จะเกิดขึ้นจริงเช่นนั้นได้ยาก และในปัจจุบันคำว่าองค์การแบบราชการกลับให้ความหมายในทางลบของการมีเส้นสาย (Red Tape) นั่นคือ เต็มไปด้วยเอกสารการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นไม่ทันเวลา ยึดถือตามกฎหมายมากเกินไป ทั้งๆ ที่ปัจจุบันความต้องการของลูกค้าและปัจจัยต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วแนวคิด

<sup>๒๑</sup>อ้างแล้ว.

แบบร่วมสมัย (Contemporary Perspective) เป็นแนวคิดการจัดการเชิงระบบ คือ การที่องค์การประกอบไปด้วยส่วนต่างๆ ที่ความสัมพันธ์กัน ส่วนต่างๆ ในองค์การนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ กลุ่มใหญ่ๆ ประกอบด้วย<sup>๒๒</sup>

๑. สิ่งนำเข้า (Input) ได้แก่ทรัพยากรในการจัดการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของคน เงิน สินทรัพย์ทางกายภาพ เป็นต้น

๒. กระบวนการ (Process) ได้แก่องค์การได้ใช้การจัดการและเทคโนโลยีในการที่เปลี่ยนสิ่งนำเข้าให้ออกมาเป็นผลลัพธ์

๓. ผลลัพธ์ (Output) ซึ่งผลลัพธ์ขององค์การ ได้แก่ผลิตภัณฑ์ การบริการ ผลกำไรขาดทุน รวมไปถึงความพอใจของพนักงานต่างๆ เป็นต้น

แนวคิดการจัดการเชิงระบบมองว่า องค์การเป็นระบบเปิด (Opened System) นั่นคือ องค์การได้รับผลกระทบและมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกอยู่ตลอดเวลา เมื่อมีเหตุการณ์ภายนอกเกิดขึ้นก็จะมีผลกระทบต่อองค์การ เช่น เมื่อสภาพเศรษฐกิจไม่ดีก็มีผลทำให้องค์การดำเนินงานได้อย่างยากลำบากมากขึ้น ต้องพยายามลดต้นทุน ทำให้ช่วงเศรษฐกิจไม่ดีมีองค์การที่ต้องปรับลดจำนวนพนักงานลงโดยการปลดคนออกซึ่งแสดงให้เห็นว่าองค์การได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมภายนอก ดังนั้น องค์การจะต้องศึกษาให้เข้าใจสภาพแวดล้อมภายนอกเพื่อตนเองจะได้วางแผนรับมือและปรับตัวกับสภาพแวดล้อมได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งตรงข้ามกับระบบปิด (Closed System) ที่จะได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมภายนอกน้อยมากหรือแทบจะไม่มีเลย ซึ่งองค์การธุรกิจโดยทั่วไปไม่มีองค์การใดที่เป็นระบบปิด ทุกองค์การธุรกิจเป็นองค์การระบบเปิดแทบทั้งสิ้น

### ๒.๑.๓ ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ

การบริหารเป็นสาขาวิชาที่มีการจัดการระเบียบอย่างเป็นระบบ คือมีหลักเกณฑ์และทฤษฎีที่พึงเชื่อถือได้ อันเกิดจากการค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ เพื่อประโยชน์ในการบริหาร โดยลักษณะนี้การบริหารจึงเป็นศาสตร์ (Science) เป็นศาสตร์สังคม ซึ่งอยู่กลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา และรัฐศาสตร์แต่ถ้าพิจารณาการบริหารในลักษณะของการปฏิบัติที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และทักษะของผู้บริหารแต่ละคน ที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นการประยุกต์เอาความรู้ หลักการและทฤษฎีไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้ เหมาะสมกับสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อม

การบริหารก็จะมีลักษณะเป็นศิลป์ (Arts) นักวิชาการและผู้บริหารที่สำคัญได้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารแนวคิดเกี่ยวกับหลักการ หรือภาระหน้าที่ในการบริหารที่แตกต่างกันไว้ ดังนี้

กูลิค และ เออวิก ( L. Gulick and J. Urwick) ได้กล่าวว่า กระบวนการบริหารนั้นต้องประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ หรือเรียกกันย่อๆ ว่า “POSDCoRB Model” ซึ่งได้อธิบายความหมายดังนี้<sup>๒๓</sup>

<sup>๒๒</sup>อ้างแล้ว.

<sup>๒๓</sup>L. Gulick and J. Urwick, *Papers on the Science of Administration*, 2<sup>nd</sup> ed., (New York: Institute of Public Administration, 2003), pp. 18 – 19.

(๑) การวางแผน (P=Planning) หมายถึง การจัดวางโครงการและแผนปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้าว่าจะต้องทำอะไรบ้างและทำอย่างไร

(๒) การจัดการองค์การ (O=Organizing) หมายถึง การจัดหน่วยงาน กำหนดโครงสร้างของหน่วยงาน การจัดสายงานตาแหน่งต่าง ๆ กำหนดอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจน

(๓) การจัดหาบุคคล (S=Staffing) หมายถึง การจัดหาบุคคล เป็นการบริหารงานทางด้านบุคคล อันได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การพัฒนาบุคลากร การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี การประเมินผลการทำงาน และการให้พ้นจากงาน

(๔) การอำนวยการ (D=Directing) หมายถึง การตัดสินใจ การวินิจฉัยสั่งการหน่วยงานให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

(๕) การประสานงาน (Co=Coordinating) หมายถึง การประสานงานกิจการด้านต่างๆ ของหน่วยงาน ให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

(๖) การรายงาน (R=Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงานให้แก่ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงานว่าก้าวหน้าเพียงใด

(๗) การงบประมาณ (B=Budgeting) หมายถึง การงบประมาณการจัดหางบประมาณ บัญชีการใช้จ่ายเงิน การควบคุมและการตรวจสอบด้านการเงิน

**ดิน ปรัชญพฤทธิ** ได้เสนอภารกิจสำคัญในการบริหารไว้ ๗ ประการ คือ<sup>๒๔</sup>

๑) การวางแผน หมายถึง การกำหนด โครงการอย่างกว้างๆ ว่ามีอะไรบ้างที่จะต้องลงมือปฏิบัติตามลำดับ วางแนววิธีปฏิบัติพร้อมด้วยวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงานนั้น ก่อนลงมือปฏิบัติการ

๒) การจัดองค์การ หมายถึง การจัดรูปโครงสร้างหรือเค้าโครงของการบริหาร โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานย่อยหรือตาแหน่งต่างๆ ของหน่วยงานให้ชัดเจน พร้อมทั้งกำหนดลักษณะ และวิธีการติดต่อสัมพันธ์ตามลำดับชั้นแห่งอำนาจหน้าที่สูงต่ำลดหลั่นลงไป

๓) การจัดคนเข้าทำงาน หมายถึง การบริหารงานเกี่ยวกับตัวบุคคลของหน่วยงานการบริหารบุคคลดังกล่าว รวมทั้งตั้งแต่การแสวงหาคนทำงานมาบรรจุ การแต่งตั้ง การฝึกอบรมและการพัฒนาบุคคล การบำรุงขวัญ การเลื่อนขั้น ลดขั้น ตลอดจนการพิจารณาให้พ้นจากงานและการบำรุงรักษาสภาพของการทำงานให้ดี และมีประสิทธิภาพให้คงอยู่ต่อไป

๔) การสั่งการ หมายถึง การอำนวยการหรือการวินิจฉัยสั่งการ หลังจากการได้วิเคราะห์และพิจารณาโดยรอบคอบ รวมทั้งการติดตามดูแลให้มีการปฏิบัติตามคำสั่งนั้นๆ

๕) การประสานงาน หมายถึง การประสานงานหรือติดต่อสัมพันธ์กับหน่วยงานย่อยหรือตาแหน่งต่างๆ ในองค์การ เพื่อก่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ไม่มีการทำงานที่ซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกัน สามารถทำงานประสานความกลมกลืนกัน เพื่อวัตถุประสงค์หลักขององค์การ

<sup>๒๔</sup>ดิน ปรัชญพฤทธิ, **หลักการจัดการ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓), หน้า ๒๔ - ๒๖.

๖) การรายงาน หมายถึง การเสนอรายงานไปยังผู้บังคับบัญชาหรือยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งบนและล่าง เพื่อทราบความก้าวหน้าของงานทุกระยะสะดวกแก่การประสานงานอื่นจะเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีร่วมกัน ตลอดจนเป็นการบำรุงขวัญไปในตัวด้วย

๗) การงบประมาณ หมายถึง การจัดสรรทรัพยากร หรือการใช้งบประมาณการเงินวางแผนหรือโครงการในการจ่ายเงิน การบัญชีและการควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงินโดยรอบคอบและรัดกุม

**เทเลอร์ (Frederick W. Taylor)** บิดาแห่งการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ได้พัฒนาการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ซึ่งมีพื้นฐานอยู่ในหลักการ (Principles) ที่สำคัญ ๔ ประการ คือ<sup>๒๕</sup>

๑. ต้องมีการคิดค้นและกำหนดวิธีที่ดีที่สุด (One Best Way) สำหรับงานแต่ละอย่างคือ ต้องมีการกำหนดวิธีการทำงานที่ดีที่สุดที่ช่วยให้สามารถทำงานเสร็จลุล่วงไปด้วยดีตามวัตถุประสงค์มาตรฐานของงานจะต้องมีการจัดวางเอาไว้ โดยมีหลักเกณฑ์ที่ได้พิสูจน์มาแล้วว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดจริง และในเวลาเดียวกันการจ่ายผลตอบแทนแบบจูงใจต่างๆ ก็จ่ายให้ตามผลผลิตทั้งหมด

๒. ต้องมีการคัดเลือกและพัฒนาคนงาน โดยตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของการรู้จักงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับคนงาน นอกจากนี้ต้องมีการอบรมคนงานให้รู้จักวิธีการทำงานที่ถูกวิธีด้วย และในการคัดเลือกคนงานจะต้องมีการพิจารณาเป็นพิเศษที่จะให้ได้คนที่มีคุณสมบัติที่ดีที่สุดตรงตามงานที่จะให้ทำ

๓. ด้วยวิธีการพิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับวิธีการทำงาน ควบคู่กับการพิจารณาคนงานนี้ คนงานจะไม่คัดค้านต่อวิธีทำงานใหม่ที่ได้กำหนดขึ้น เพราะโดยหลักเหตุผลคนงานทุกคนจะเห็นจริงถึงโอกาสที่เขาจะได้รับรายได้สูงขึ้นจากการทำงานถูกวิธีที่จะช่วยให้ได้ผลผลิตสูงขึ้น

๔. การประสานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหารและคนงาน ฝ่ายบริหารควรจะได้ประสานอย่างใกล้ชิดเป็นประจักษ์กับคนงานที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน แต่ต้องไม่ใช่โดยการลงมือปฏิบัติงานที่ควรจะเป็นงานของคนงานเท่านั้น

จากหลักการดังกล่าว พบว่าวิธีการต่างๆ ล้วนแต่เป็นวิธีการที่มีหลักเกณฑ์ตามหลักวิทยาศาสตร์ ทำให้เกิดทฤษฎีการบริหารขึ้นมาและได้เสนอแนะว่า ผู้บริหารต้องมีบทบาทเป็นจุดกลางของปัญหาและความสำเร็จของกลุ่มที่จะต้องรับผิดชอบเอาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพของกลุ่มมาวิเคราะห์และปรับปรุงหาทางออกให้ได้เป็นผลดีที่สุดสำหรับกลุ่ม ให้ดีขึ้นและมากขึ้นเรื่อยๆ

**พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล** กล่าวถึง กระบวนการการบริหารประกอบด้วย ๑๐ ประการ คือ<sup>๒๖</sup>

๑) การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดงานหรือวิธีการปฏิบัติงานไว้เป็นการล่วงหน้าโดยเกี่ยวกับการคาดการณ์ (Forecasting) การกำหนดวัตถุประสงค์ (Set Objective) การ

<sup>๒๕</sup>Frederick W. Taylor อังโน ธงชัย สันติวงษ์, **องค์การและการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๓), หน้า ๔๗ - ๔๘.

<sup>๒๖</sup>พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล, **องค์การและการจัดการ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครปฐม, ๒๕๕๒), หน้า ๖๔ - ๗๒.

พัฒนากลวิธี (Develop strategies) ในการวางแผน ซึ่งต้องคำนึงถึงนโยบาย (Policy) เพื่อให้แผนงานที่กำหนดขึ้นไว้มีความสอดคล้องต้องกันในการดำเนินงาน

๒) การจัดการ (Organizing) หมายถึง การพัฒนาระบบการทำงานเพื่อให้งานต่างๆ สามารถดำเนินไปโดยมีการประสานงานกันเป็นอย่างดี

๓) การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) หมายถึง การจัดหาบุคคลเข้าปฏิบัติงานให้เหมาะสมตามตำแหน่งหน้าที่ที่รับผิดชอบ

๔) การตัดสินใจ (Decision) หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการที่จะตัดสินใจแยกแยะและวิเคราะห์ออกมาให้ได้ว่าในการทำงานจะต้องมีการตัดสินใจในเรื่องใดบ้าง

๕) การสั่งการ (Directing) หมายถึง การศึกษาวิธีการวินิจฉัยสั่งการ รวมทั้งการควบคุมงานและนิเทศงาน ตลอดจนศิลปะในการบริหารงานที่จะทำให้การทำงานประจำวันของเจ้าหน้าที่ทุกคนเป็นไปด้วยดี

๖) การควบคุม (Controlling) หมายถึง การร่วมมือประสานงาน เพื่อดำเนินการเป็นไปด้วยดีและราบรื่นศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการที่จะทำการประสานงานดีขึ้น และดำเนินการแก้ไขเมื่อเกิดปัญหาขึ้น

๗) การร่วมมือประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การประสานงานให้ผู้ปฏิบัติงานทุกฝ่ายมีความเข้าใจในงาน เข้ามาร่วมทำงานกันอย่างพร้อมเพรียงกัน ข้อตกลงที่สำคัญยิ่งของการประสานงาน คือ ความร่วมมือ ซึ่งเป็นเรื่องของ “จิตใจ”

๘) การสื่อข้อความ (Communicating) หมายถึง การผ่านข่าวสารข้อมูลและความเข้าใจ เพื่อที่จะให้ผู้ใต้บังคับบัญชา หรือบุคคลอื่นเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่ต้องการ

๙) การรายงานผล (Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงานให้แก่ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงาน ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ (Public Relation) แจ้งให้ประชาชนทราบ ซึ่งโดยทั่วไปการรายงานสดหมายถึงวิธีการของสถาบันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูลแก่ผู้สนใจมาติดต่อสอบถามผู้บังคับบัญชา / ผู้ร่วมงาน ความสำคัญของการรายงานนั้นจะต้องตั้งอยู่บนรากฐานของความเป็นจริง

๑๐) การงบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การงบประมาณ โดยศึกษาให้ทราบถึงระบบและกรรมวิธีในการบริหารเกี่ยวกับงบประมาณ และการเงินตลอดจนการใช้งบประมาณในการควบคุมงาน

**พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)** กล่าวถึง การบริหารเป็นวิธีการทำให้งานสำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น (Getting things done through other people) และกล่าวว่าหน้าที่ของผู้บริหารเป็นกรอบในการพิจารณาของผู้บริหารให้สำเร็จ มี ๕ ประการ ตามคำย่อภาษาอังกฤษว่า “POSDC” ดังนี้ คือ<sup>๒๗</sup>

<sup>๒๗</sup> พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีในการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓ - ๕.

๑. P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงานเพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร

๒. O คือ Organizing หมายถึง คือ การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ

๓. S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากรและการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน

๔. D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและต้องมีภาวะผู้นำ

๕. C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร

**วิโรจน์ สารัตนะ** ได้กล่าวถึงกระบวนการบริหาร ควรประกอบด้วย ๔ ประการ คือ<sup>๒๘</sup>

๑) การวางแผน หมายถึง หน้าที่ทางการบริหารในการกำหนดจุดหมายและการตัดสินใจเลือกวิธีการที่ดีที่สุดที่จะให้บรรลุจุดหมายนั้น

๒) การจัดองค์กร หมายถึง กำหนดอำนาจหน้าที่และตำแหน่งต่าง ๆ อย่างชัดเจน

๓) การนำ หมายถึง ความพยายามทำให้มีอิทธิพลต่อผู้อื่น เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุจุดหมายขององค์กร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

๔) การควบคุม หมายถึง การมุ่งเน้นที่จะก่อให้เกิดความมั่นใจว่าสมาชิกในองค์กรได้ประพฤติปฏิบัติในทิศทางที่จะทำให้บรรลุผลตามมาตรฐานหรือจุดหมายมุ่งเน้นให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลง

**วิลเลียม โออุชิ (William Ouchi)** ได้กล่าวทฤษฎีของการบริหาร คือ ทฤษฎี Z โดยหลังจากการศึกษาการบริหารของธุรกิจญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา และได้ทำการประสมประสานกันโดยมีแนวคิดด้านการบริหาร ดังนี้<sup>๒๙</sup>

๑) การจ้างงานระยะยาว

๒) การตัดสินใจเป็นเอกฉันท์

๓) ความรับผิดชอบเฉพาะบุคคล

๔) การประเมินผลและการเลื่อนตำแหน่งแบบค่อยเป็นค่อยไป

๕) การควบคุมในตัวเองไม่ใช่ว่าการโดยมีการวัดผลอย่างชัดเจนและเป็นทางการ

๖) เส้นทางอาชีพแบบเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในระดับปานกลาง

๗) มีความเกี่ยวข้องในลักษณะครอบครัว

<sup>๒๘</sup>วิโรจน์ สารัตนะ, การบริหาร หลักการ ทฤษฎี และประเด็นทางการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ์, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑.

<sup>๒๙</sup>William Ouchi, *Organization and Management*, (Eaglewood Cliffs: Prentice Hill, 2001), p. 283.

**เฮนรี ฟาโยล (Henri Fayol)** ได้สรุปสาระสำคัญของหลักการบริหาร ไว้ดังนี้<sup>๓๐</sup>

๑) หน้าที่ทางการบริหาร (Management function) ซึ่งประกอบด้วยหน้าที่ทางการบริหาร ๕ ประการ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุม (Controlling)

๒) ผู้บริหารจะต้องมีลักษณะพร้อมด้วยความสามารถทางร่างกายจิตใจ ไหวพริบ การศึกษาหาความรู้ เทคนิคการทำงาน และประสบการณ์ต่างๆ

๓) หลักการบริหาร ซึ่งมีหลักทั่วไปที่ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้บริหาร ๑๔ ข้อ

(๑) หลักการเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ (Authority and responsibility)

(๒) หลักของการมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว (Unity of command)

(๓) หลักการมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน (Unity of direction)

(๔) หลักการธารังไว้ซึ่งสายงาน (Scalar of chain)

(๕) หลักการแบ่งงานกันทำ (Division of work, or specialization)

(๖) หลักเกี่ยวกับระเบียบวินัย (Discipline)

(๗) หลักของการถือประโยชน์ส่วนบุคคลรองจากประโยชน์ส่วนร่วม (Subordination of individual to general interest)

(๘) หลักของการให้ผลประโยชน์ตอบแทน (Remuneration)

(๙) หลักของการรวมอำนาจไว้ส่วนกลาง (Centralization)

(๑๐) หลักของการมีระเบียบเรียบร้อย (Order)

(๑๑) หลักของความเสมอภาค (Equity)

(๑๒) หลักของการมีเสถียรภาพของการว่าจ้างทำงาน (Stability of tenure)

(๑๓) หลักของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Initiative)

(๑๔) หลักของความสามัคคี (Esprit de corps)

**สมคิด บางโม** ได้อธิบายองค์ประกอบของการบริหารที่สำคัญ และมีความจำเป็นต่อองค์การ ดังนี้<sup>๓๑</sup>

๑) วัตถุประสงค์ที่แน่นอน กล่าวคือ จะต้องรู้ว่า จะดำเนินการไปทำไม เพื่ออะไร และต้องการอะไรจากการดำเนินการ เช่น ต้องมีวัตถุประสงค์ในการให้บริการ หรือในการผลิตต้องรู้ว่า จะผลิตเพื่อใคร ต้องการผลตอบแทนเช่นใด ถ้าหาไม่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์แล้วก็ไม่มีความหมายที่จะบริหารการดำเนินงานต่าง ๆ จะไม่มีผลสำเร็จ เพราะไม่มีเป้าหมายกำหนดไว้แน่นอน

๒) ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ วัตถุและเครื่องใช้เพื่อประกอบการดำเนินงานรวมไปถึงความสามารถในการจัดการ ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ ๔Ms คือ มนุษย์ (Man) เงิน (Money)

<sup>๓๐</sup>Henri Fayol, *Industrial and General Administration*, 2<sup>nd</sup> ed., (New York: Mc-Graw Hill, 2003), pp. 17 – 18.

<sup>๓๑</sup>สมคิด บางโม, *การบริหาร*, หน้า ๖๒-๖๓.

วัสดุอุปกรณ์ (Material) และความสามารถในการจัดการ (Management) หรือ ๖Ms ที่มีเครื่องจักร (Machine) และตลาด (Market) เพิ่มเข้ามาซึ่งในปัจจุบันมีความจำเป็นมากขึ้น

๓) มีการประสานงานระหว่างกัน หรือเรียกได้ว่ามีปฏิริยาระหว่างกัน กล่าวคือ เป้าหมายและวัตถุประสงค์รวมทั้งทรัพยากรในการบริหารทั้ง ๔Ms หรือ ๖Ms ดังกล่าว จะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและเกิดปฏิริยาระหว่างกัน หรือกล่าวได้ว่าจะต้องมีระบบของการทำงานร่วมกัน และที่เกิดขึ้นจริง ๆ ด้วย การนำปัจจัยทั้งหลายเบื้องต้นมาไว้ร่วมกันแล้วไม่เกิดปฏิริยาระหว่างกัน ไม่เกิดความสัมพันธ์ ระหว่างกัน การบริหารก็จะไม่เกิดขึ้น

๔) ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ในการบริหารงานนั้นสิ่งทีวัดผลสำเร็จของงานว่า บรรลุเป้าหมายของวัตถุประสงค์ขององค์การก็คือ ประสิทธิภาพขององค์การ หมายถึงความสามารถขององค์การ ในอันที่จะบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การในการใช้ทรัพยากรขององค์การที่มีอยู่ระยะสั้น โดยเปรียบเทียบกับปัจจัยนำเข้าและค่าใช้จ่ายกับปัจจัยนำออกและรายได้ขององค์การ

สรุปได้ว่า ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารนั้นประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารบุคคล การสั่งการ การประสานงาน การรายงานผล และการงบประมาณ ที่ผู้บริหารทุกๆ องค์การจะต้องมีเพื่อให้การทำงานนั้นเกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของการทำงาน สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้หลักในการบริหาร ได้แก่ ๔Ms คือ มนุษย์ (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และความสามารถในการจัดการ (Management) ซึ่งถือว่าเป็นวัตถุและเครื่องมือประกอบกระดำเนินงานรวมถึงความสามารถในการจัดการองค์การขั้นพื้นฐาน

ทั้งนี้ ผู้วิจัย ได้นำหลักการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมของ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต) มาเป็นกรอบในการวิจัยในครั้งนี้ ที่เป็นการพิจารณาผู้บริหารให้สำเร็จ มี ๕ ประการ ตามคำย่อภาษาอังกฤษว่า “POSDC” <sup>๓๒</sup> ดังนี้ คือ

## ๑. P = Planning การวางแผน

### ๑.๑ ความหมายของการวางแผน

การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงานเพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร<sup>๓๓</sup> ซึ่งยังหมายถึง การกำหนด โครงการอย่างกว้าง ๆ ว่ามีอะไรบ้างที่จะต้องลงมือปฏิบัติตามลำดับ วางแนววิสัยปฏิบัติพร้อมด้วยวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงานนั้น ก่อนลงมือปฏิบัติการ<sup>๓๔</sup> รวมถึง การกำหนดงานหรือวิธีการปฏิบัติงานไว้เป็นการล่วงหน้า โดยเกี่ยวกับการคาดการณ์ (Forecasting) การกำหนดวัตถุประสงค์ (Set Objective) การพัฒนากลวิธี (Develop strategies) ในการวางแผน ซึ่งต้องคำนึงถึงนโยบาย

<sup>๓๒</sup>พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต) , **พุทธวิธีในการบริหาร**, หน้า ๓ – ๕.

<sup>๓๓</sup>เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓.

<sup>๓๔</sup>ดิณ ปรัชญพฤทธิ, **หลักการจัดการ**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔), หน้า ๒๔.

(Policy) เพื่อให้แผนงานที่กำหนดขึ้นไว้มีความสอดคล้องต้องกันในการดำเนินงาน<sup>๓๕</sup> นอกจากนี้ ยังหมายถึง หน้าที่ทางการบริหารในการกำหนดจุดหมายและการตัดสินใจ เลือกวิธีการที่ดีที่สุดที่จะให้บรรลุจุดหมายนั้น<sup>๓๖</sup> อีกทั้ง หมายถึง การสร้างทางเลือกหรือแนวทางดำเนินการไว้ล่วงหน้า เพื่อใช้ในการตัดสินใจในอนาคต<sup>๓๗</sup> ทั้งนี้ มีนักวิชาการต่างประเทศ ได้ให้ความเห็นว่า หมายถึง การวางแผนงาน ซึ่งจะต้องคำนึงถึงนโยบาย (Policy) ทั้งนี้ เพื่อให้แผนงานที่วางขึ้นไว้มีความสอดคล้องต้องกันในการดำเนินงาน แผนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรู้ในทางวิทยาการและวิจารณ์เหตุการณื ในอนาคต แล้วกำหนดวิธีการโดยถูกต้องอย่างมีเหตุผล เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปโดยถูกต้องและสมบูรณ์ อีกนัยหนึ่ง การวางแผนเป็นการวางแผนโครงการว่ามีหลักการและวัตถุประสงค์อะไรบ้าง การดำเนินโครงการจะทำเมื่อไร ควรมีใครเข้าร่วมโครงการ จะได้วัสดุอุปกรณ์และงบประมาณเท่าไร จากที่ใด ระยะเวลาที่ดำเนินโครงการ และผลที่คาดว่าจะได้รับเมื่อเสร็จสิ้นโครงการแล้ว เช่น จะวางแผนโครงการการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา ก็ควรกำหนดแผนการว่าจะเน้นทางด้านใด ก่อน โครงการอื่นที่ตามมาหลังจากนั้นจะใช้เวลาและทรัพยากรอะไรบ้าง หรือถ้าจะวางแผนการจัดบริการด้านสุขภาพของสถาบันก็ควรกำหนดช่วงเวลาว่าเดือนไหนจะทำอะไรจึงจะเหมาะสมกับระยะเวลาหรือฤดูกาล ควรทำกิจกรรมประเภทใดก่อน หรือหลัง เป็นต้น<sup>๓๘</sup>

## ๑.๒ องค์ประกอบของการวางแผน

โดยความหมายหรือคำจำกัดความของการวางแผน จะสังเกตได้ว่าการวางแผนมีส่วนประกอบที่ได้รับการแจ้งโดยนัยไว้อย่างชัดเจน เช่น ระบุถึงวิธีการดำเนินงานในการใช้ทรัพยากร การเลือกแนวทางเพื่อการปฏิบัติงาน และการกำหนดวัตถุประสงค์ของแผน เป็นต้น

การวางแผนที่ดีนั้น จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบที่ชัดเจนและมีความต่อเนื่องกันเป็นลำดับ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ใช้แผนมีความเข้าใจและปฏิบัติตามแผนได้โดยง่าย แอคคอฟฟ์ (Russell L. Ackiff) จำแนกองค์ประกอบของแผนและการวางแผนไว้ดังนี้<sup>๓๙</sup>

๑. จุดหมาย (Ends) เป็นองค์ประกอบที่แสดงถึงวัตถุประสงค์ ความมุ่งหวัง หรือจุดมุ่งหมายของแผนที่ได้กำหนดขึ้น โดยอาจชี้สภาพปัญหาหรือความเป็นมาหรือภูมิหลังที่ต้องทำให้มีการวางแผน และรวมถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการวางแผนนั้น

<sup>๓๕</sup> พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล, องค์การและการจัดการ, (นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, ๒๕๕๒), หน้า ๖๔.

<sup>๓๖</sup> วิโรจน์ สารัตนะ, การบริหาร หลักการ ทฤษฎี และประเด็นทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิทยวิสุทธิ์, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑.

<sup>๓๗</sup> คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ, สรุปเนื้อหาวิชาทฤษฎีองค์การ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๕), หน้า ๙ .

<sup>๓๘</sup> Gulick L. and Urwick J., Papers on the Science of Administration, (New York: Institute of Public Administration, 2003), p.18.

<sup>๓๙</sup> Russell L. Ackiff, A Concept of Corporate Planning, (New York: Wiley – Interscience, 2007), p. 153.

๒. วิธีการ (Means) เป็นองค์ประกอบที่แสดงถึงการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ แล้วกำหนดเป็นทางเลือกไว้หลายทางเลือก เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุถึงจุดหมาย ที่ได้กำหนดไว้แล้วเป็นองค์ประกอบแรก

๓. ทรัพยากร (Resources) เป็นองค์ประกอบที่แสดงถึงประเภท ปริมาณ และคุณภาพของทรัพยากรเช่น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และวิธีการที่จะต้องจัดสรรให้กับวิธีการหรือทางเลือกที่ได้กำหนดไว้

๔. การนำแผนไปใช้ (Implementation) เป็นองค์ประกอบที่ระบถึงวิธีการหรือการตัดสินใจเพื่อเลือกเลือกทางเลือกหรือแนวทางที่ดีที่สุดในการปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนและวัตถุประสงค์ของแผนซึ่งได้กำหนดไว้ทางเลือกในการดำเนินงานจะต้องมีลักษณะที่ประหยัดและให้ผลประโยชน์ที่เหมาะสม จึงจะถือว่าเป็นทางเลือกและการดำเนินงานที่ดี

๕. การควบคุม (Control) เป็นองค์ประกอบที่แสดงถึงการตรวจสอบและการประเมินผลการดำเนินงานของแผนว่าเป็นไปด้วยดีมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด มีปัญหาอุปสรรคอย่างไรบ้าง และมีการปรับปรุงหรือหาทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไร การควบคุมจะต้องเป็นไปทุกขั้นตอนทุกระยะการดำเนินงานและเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

**สตรอบ (Joseph T. Straub)** อธิบายถึงองค์ประกอบที่มีผลต่อความสำเร็จของแผน โดยชี้ให้เห็นว่าองค์การทุกองค์การเมื่อกำหนดแผนงานขึ้นแล้ว ต่างมุ่งหวังที่จะทำให้แผนงานนั้นบรรลุถึงความสำเร็จตามที่ปรารถนา ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของแผนได้แก่การจัดทำแผนหรือร่างแผนไว้อย่างรอบคอบ การชี้แจงแผนเพื่อให้เกิดความเข้าใจ การปรับแผนให้ยืดหยุ่นเพื่อให้สามารถดำเนินการได้ การนำแผนไปใช้และการควบคุมการดำเนินงานของแผน แต่ละปัจจัยหรือแต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียดดังนี้<sup>๔๐</sup>

๑. การจัดร่างทำงานแผน (Design) หมายถึง การจัดร่างแผนงานให้มีรายละเอียดที่สามารถดำเนินการได้โดยบ่งชี้อย่างชัดเจนว่า แผนงานนั้นเป็นแผนอะไร ต้องการทำอะไร ทำอย่างไร ใครเป็นผู้รับผิดชอบที่จะต้องทำ และแผนงานนั้นจะเริ่มทำเมื่อใดและที่ไหน

๒. การชี้แจงแผน (Communication) เมื่อแผนได้รับการจัดทำหรือร่างขึ้นเป็นที่เรียบร้อยแล้ว แผนนั้นจะต้องได้รับการชี้แจงให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบและเข้าใจโดยละเอียด การชี้แจงแผนให้เป็นที่เข้าใจ ย่อมทำให้แผนนั้นได้รับการยอมรับ การสนับสนุน และง่ายต่อการปฏิบัติ

๓. การปรับแผน (Flexibility) เมื่อแผนได้ถูกชี้แจงให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบแล้วหากปรากฏว่าเกิดการวิพากษ์วิจารณ์และผู้เกี่ยวข้องได้ชี้ให้เห็นถึงความบกพร่อง หรือมีการท้วงติงเสนอแนะ หรือคาดว่าจะมีปัญหาเกิดขึ้น แผนนั้นจะต้องได้รับการปรับปรุงหรือให้มีการยืดหยุ่นในการนำไปใช้เพราะหากไม่ปรับแผนให้มีความยืดหยุ่นแล้ว จะเป็นสาเหตุอย่างสำคัญทำให้แผนเกิดความล้มเหลว อันจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่หน่วยงานได้

๔. การนำแผนไปใช้ (Implementation) เมื่อแผนได้รับการปรับปรุงแล้ว แผนก็จะถูกนำไปใช้ปฏิบัติเพื่อให้ได้ผลตามที่ประสงค์ อย่างไรก็ตามแผนจะบรรลุถึงความสำเร็จมากน้อย

<sup>๔๐</sup> Joseph T. Straub, *Introduction to Business*. 2<sup>nd</sup> ed., (Boston: Kent, 2005), p. 170.

เพียงใด ฝ่ายบริหารจะต้องให้การสนับสนุนทั้งกำลังคน กำลังทรัพย์ และรวมถึงกำลังใจของผู้บริหารเองอย่างต่อเนื่อง

๕. การควบคุมแผน (Control) เมื่อแผนนำไปใช้แล้ว ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องติดตามตรวจสอบ และประเมินผลว่าการดำเนินงานตามแผนในแต่ละขั้นตอนมีปัญหาอุปสรรคใด ๆ หรือไม่ หากพบปัญหาจากจุดหนึ่งจุดใดในกระบวนการ ปัญหานั้นจะต้องได้รับการแก้ไขโดยทันที รวมทั้งจะต้องรับฟังข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงการดำเนินงานของแผนให้ดียิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงานเพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร

## ๒. O = Organizing การจัดองค์กร

### ๒.๑ ความหมายของการจัดองค์กร

การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ<sup>๔๑</sup> ซึ่งยังหมายถึง การจัดรูปโครงสร้างหรือเค้าโครงของการบริหาร โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่าง ๆ ของหน่วยงานให้ชัดเจน พร้อมด้วยกำหนดลักษณะ และวิธีการติดต่อสัมพันธ์ตามลำดับชั้นแห่งอำนาจหน้าที่สูงต่ำลดหลั่นลงไป<sup>๔๒</sup> รวมถึง การพัฒนาระบบการทำงานเพื่อให้งานต่างๆ สามารถดำเนินไปโดยมีการประสานงานกันอย่างดี<sup>๔๓</sup> นอกจากนี้ ยังหมายถึง กำหนดอำนาจหน้าที่และตำแหน่งต่าง ๆ อย่างชัดเจน<sup>๔๔</sup> อีกทั้ง หมายถึง การกำหนดโครงสร้างหน่วยงานและระบุหน้าที่โดยการผสมผสานระหว่างวัตถุ คน และเงิน<sup>๔๕</sup> ทั้งนี้ มีนักวิชาการต่างประเทศ ได้ให้ความเห็นว่า หมายถึง หมายถึงการจัดส่วนราชการหรือองค์การ ซึ่งในการศึกษาบางแห่งก็พิจารณารวมไปกับการปฏิบัติงานหรือวิธีการจัดการ ด้วยเรื่องการจัดแบ่งส่วนงานนี้จะต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน เช่น การจัดแบ่งงาน (Division of work) เป็น กรม กอง แผนก โดยอาศัยปริมาณ นอกจากนี้การจัดการเป็นวิธีการรวบรวมทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่เข้าด้วยกันเพื่อปฏิบัติงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการบริหาร การจรรวบรวมบุคลากรและวัสดุอุปกรณ์ที่จะช่วยดำเนินงานและสนับสนุนงานให้ได้มากที่สุดก่อนที่จะลงมือทำงาน คุณภาพของงาน หรือจัดตามลักษณะของงานเฉพาะอย่าง (Specialization) ก็ได้ นอกจากนี้อาจพิจารณาในแง่ของการควบคุม (Control) และหรือพิจารณาในแง่หน่วยงาน เช่น หน่วยงานหลัก (Line) หน่วยงานที่ปรึกษา (Staff) หรือบ้างก็แยกเรียกเป็นหน่วยงานหลัก (Line) หน่วยแนะนำหรือที่ปรึกษา (Staff) และหน่วยงานช่วยเหลือหน่วยงานอนุกร (Auxiliary) เป็นต้น<sup>๔๖</sup>

<sup>๔๑</sup>พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต) , พุทธวิธีในการบริหาร , หน้า ๔.

<sup>๔๒</sup>ดิณ ปรัชญพฤทธิ, หลักการจัดการ, หน้า ๒๕.

<sup>๔๓</sup>พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล, องค์การและการจัดการ, หน้า ๖๕.

<sup>๔๔</sup>วิโรจน์ สารรัตนะ, การบริหาร หลักการ ทฤษฎี และประเด็นทางการศึกษา, หน้า ๑๑.

<sup>๔๕</sup>คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ, สรุปเนื้อหาวิชาทฤษฎีองค์การ, หน้า ๙.

<sup>๔๖</sup>Gulick L. and Urwick J., Papers on the Science of Administration, p. 18.

## ๒.๒ องค์ประกอบของการจัดองค์กร

การจำแนกองค์การโดยยึดโครงสร้าง แบ่งออกเป็น ๒ แบบ ดังนี้<sup>๔๗</sup>

๑. องค์การแบบเป็นทางการ (formal organization) เป็นองค์การที่มีการจัดโครงสร้างอย่างเป็นระเบียบแบบแผนแน่นอน การจัดตั้งมีกฎหมายรองรับ บางแห่งเรียกว่า องค์การรูปนัย ได้แก่ บริษัท มูลนิธิ หน่วยราชการ กรม โรงพยาบาล โรงเรียน ฯลฯ ซึ่งการศึกษาเรื่ององค์การและการจัดการจะเป็นการศึกษาในเรื่องขององค์การประเภทนี้ทั้งสิ้น

๒. องค์การแบบไม่เป็นทางการ (informal organization) เป็นองค์การที่รวมกันหรือจัดตั้งขึ้นด้วยความพึงพอใจและความสัมพันธ์กันเป็นส่วนตัว ไม่มีการจัดระเบียบโครงสร้างภายใน มีการรวมตัวกันอย่างง่าย ๆ และเลิกง่ายได้ง่าย องค์การแบบนี้เรียกว่า องค์การอรูปนัย หรือ องค์การนอกแบบ เช่น ชมรมต่างๆหรือกลุ่มต่างๆ อาจเป็นการรวมกลุ่มกันตามความสมัครใจของสมาชิกกลุ่ม ซึ่งเนื่องมาจากรายได้ อาชีพ รสนิยม ศาสนา ประเพณี ตำแหน่งงาน ฯลฯ

ทั้งนี้ กระบวนการจัดองค์การ (Process of Organizing) ประกอบด้วย กระบวนการ ๓ ขั้น ดังนี้<sup>๔๘</sup>

๑. พิจารณาแยกประเภทงาน จัดกลุ่มงาน และออกแบบงานสำหรับผู้ทำงานแต่ละคน (Identification of Work & Grouping Work) ก่อนอื่นผู้บริหารจะต้องพิจารณาตรวจสอบแยกประเภทดูว่า กิจกรรมของตานั้นมีงานอะไรบ้างที่จะต้องจัดทำเพื่อให้กิจการได้รับผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ขั้นต่อมาก็คือ การจัดกลุ่มงานหรือจำแนกประเภทงานออกเป็นประเภท โดยมีหลักที่ว่า งานที่เหมือนกันควรจะรวมอยู่ด้วยกัน เพื่อให้เป็นไปตามหลักการของการแบ่งงานกันทำ โดยการจัดจำแนกงานตามหน้าที่แต่ละชนิดออกเป็นกลุ่มๆ ตามความถนัด และตามความสามารถของผู้ที่จะปฏิบัติ

๒. ทำคำบรรยายลักษณะงาน (Job Description & Delegation of Authority & Responsibility) ระบุขอบเขตของงานและมอบหมายงาน พร้อมทั้งกำหนดความรับผิดชอบ และให้อำนาจหน้าที่ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

- ระบุให้เห็นถึงขอบเขตของงานที่แบ่งให้สำหรับแต่ละคนตามที่ได้ plan ไว้ในขั้นแรก เพื่อให้ทราบว่า งานแต่ละขั้นที่ได้แบ่งออกแบบไว้นั้นจะเกี่ยวข้องกับเรื่องอะไร ชนิดไหน มีขอบเขตและปริมาณมากน้อยแค่ไหน โดยการระบุชื่อเป็นตำแหน่งพร้อมกับให้รายละเอียดเกี่ยวกับงานขั้นนั้นเอาไว้

- ขั้นต่อมา ผู้บริหารก็จะดำเนินการพิจารณามอบหมาย (Delegation) ให้ แก่ผู้ทำงานในระดับรองลงไป (สำหรับงานที่มอบหมายได้)

<sup>๔๗</sup> สมคิด บางโม, องค์การและการจัดการ, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: วิทย์พัฒน์, ๒๕๕๑), หน้า ๗๙.

<sup>๔๘</sup> ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์, องค์การและการจัดการ, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๒), หน้า ๔๓.

- การมอบหมายงานประกอบด้วยการกำหนดความรับผิดชอบ (Responsibility) ที่ชัดเจนเกี่ยวกับงานที่มอบหมายให้ทำ พร้อมกันนั้นก็มอบหมายอำนาจหน้าที่ (Authority) ให้ เพื่อใช้สำหรับการทำงานตามความรับผิดชอบ (Responsibility) ที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จสิ้นไปได้

๓. จัดวางความสัมพันธ์ (Establishment of Relationship) การจัดวางความสัมพันธ์จะทำให้ทราบว่า ใครต้องรายงานต่อใคร เพื่อให้งานส่วนต่างๆ ดำเนินไปโดยปราศจากข้อขัดแย้ง มีการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระเบียบเพื่อให้ทุกฝ่ายร่วมมือกันทำงานมุ่งไปสู่จุดหมายอันเดียวกัน

สรุปได้ว่า การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ

### ๓. S = Staffing การจัดบุคลากร

#### ๓.๑ ความหมายของการจัดบุคลากร

งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากรและการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน<sup>๔๙</sup> ยังหมายถึง การบริหารงานเกี่ยวกับตัวบุคคลของหน่วยงานการบริหารบุคคลดังกล่าว รวมทั้งตั้งแต่การแสวงหาคนทำงานมาบรรจุ การแต่งตั้ง การฝึกอบรม และการพัฒนาบุคคล การบำรุงขวัญ การเลื่อนขั้น ลดขั้น ตลอดจนการพิจารณาให้พ้นจากงาน และการบำรุงรักษาสภาพของการทำงานให้ดี และมีประสิทธิภาพให้คงอยู่ต่อไป<sup>๕๐</sup> รวมถึง การจัดหาบุคคลเข้าปฏิบัติงานให้เหมาะสมตามตำแหน่งหน้าที่ที่รับผิดชอบ<sup>๕๑</sup> ทั้งนี้ มีนักวิชาการต่างประเทศ ได้ให้ความเห็นว่า หมายถึง การจัดหาบุคคลและเจ้าหน้าที่มาปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับการจัดแบ่งหน่วยงานที่แบ่งไว้หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง หมายถึงการจัดเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล เพื่อให้ได้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถปฏิบัติงานให้เหมาะสม (Competent man for competent job) กับรวมถึงการที่จะเสริมสร้างและธำรงสัมพันธภาพในการทำงานของคนงานและพนักงานด้วย เรื่องเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลนี้ ได้มีผู้ให้ความหมายไว้อย่างกว้าง ๆ ว่า “การบริหารงานบุคคลนั้นเป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับการวางแผน การวางแผน โครงการ ระเบียบและวิธีดำเนินงานเกี่ยวกับตัวบุคคลหรือเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในองค์การใดองค์การหนึ่งเพื่อให้ได้มาและได้ใช้ประโยชน์ตลอดจนการบำรุงรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรด้านมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพและมีปริมาณเพียงพอเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย” กระบวนการที่ว่านี้จึงรวมหน้าที่ต่าง ๆ ทั้งหมด นับแต่การสรรหา และรับคนเข้าทำงาน จนกระทั่งออกจากงานไป เมื่อเราจะกำหนดกรอบให้กว้างขึ้นการจัดคนเข้าทำงานเป็นการรวบรวมผู้ปฏิบัติงานผู้เชี่ยวชาญ และผู้สนับสนุน ให้มาร่วมเป็นคณะทำงาน เช่น การรวบรวมคณะทำงานในโครงการสุขภาพ ก็จะรวบรวมคณะกรรมการบริหารงาน คณะกรรมการทำงาน และคณะที่ปรึกษาหรือสนับสนุนงานด้านสุขภาพมาดำเนินการ โดยค้นหาและรวบรวมผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่จะช่วยทำงานในโครงการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด<sup>๕๒</sup>

<sup>๔๙</sup>พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต) , พุทธวิธีในการบริหาร , หน้า ๔.

<sup>๕๐</sup>ดิณ ปรัชญพฤทธิ, หลักการจัดการ, หน้า ๒๖.

<sup>๕๑</sup>พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล, องค์การและการจัดการ, หน้า ๖๖.

<sup>๕๒</sup>Gulick L. and Urwick J., Papers on the Science of Administration, p. 19.

### ๓.๒ ความสำคัญและกระบวนการของการจัดการบุคลากร

บุคคลในองค์กรเปรียบเสมือนชิ้นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรเพื่อไปสู่จุดหมายปลายทางที่กำหนดไว้ดังนั้นจึงควรศึกษาความสำคัญของการบริหารงานบุคคลซึ่งแยกเป็นประเด็นสำคัญๆได้ดังนี้<sup>๕๓</sup>

๑. ช่วยเสริมสร้างขวัญและกำลังใจไม่ว่าจะเป็นด้านความสะดวกสบาย
๒. ช่วยให้องค์กรมีความมั่นคงและมั่นคงเมื่อพนักงานมีความมุ่งมั่นในการทำงานย่อมส่งผลให้องค์กรมีความเจริญเติบโตและเข้มแข็งผลผลิตเป็นที่ยอมรับของตลาดและมีศักยภาพในการแข่งขันสูง
๓. ช่วยให้เกิดความมั่นคงแก่สังคมสังคมประกอบขึ้นจากกลุ่มบุคคลเล็กๆมารวมกันถ้าแต่ละกลุ่มมีความมั่นคงย่อมส่งผลให้สังคมเกิดความมั่นคงเช่นกัน
๔. ช่วยให้เกิดความมั่นคงแก่ประเทศชาติถ้าบุคลากรของทุกองค์กรเป็นผู้มีความสามารถ

ทั้งนี้ ความสำคัญของการบริหารงานบุคคล ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการบริหารงานบุคคลดังนี้<sup>๕๔</sup>

๑. เพื่อตอบสนองตามสังคมให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้น
  ๒. เพื่อให้องค์กรดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ
  ๓. ทำให้บุคลากรมีการทำงานที่มั่นคงสามารถดำรงชีวิตได้และมีคุณภาพชีวิตที่ดี
- ส่วนกระบวนการบริหารงานบุคคล ประกอบด้วย<sup>๕๕</sup>
๑. การวางแผนด้านกำลังคน เป็นการคาดคะเนไว้ล่วงหน้าว่าองค์กรมีความต้องการกำลังคนเท่าใด จึงจะทำงานขององค์กรเกิดประสิทธิภาพ ซึ่งจะมีขั้นตอนดังนี้
    - ๑.๑ การวิเคราะห์งาน หมายถึง กระบวนการกำหนดลักษณะขอบเขตของงานต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานที่ผู้ทำงานจำเป็นต้องมีอยู่อย่างครบถ้วน จนสำเร็จผลลงได้ในแต่ละงาน
    - ๑.๒ การพรรณนางาน หรือ การอธิบายลักษณะงาน คือ การกำหนดหน้าที่รับผิดชอบของตำแหน่งงานใดตำแหน่งงานหนึ่ง
    - ๑.๓ การกำหนดคุณสมบัติ คือ การกำหนดคุณสมบัติของผู้ดำรงตำแหน่งต่างๆ เพื่อให้สามารถบุคลากรเข้าทำงานได้อย่างเหมาะสม

<sup>๕๓</sup>อานวย แสงสว่าง, การจัดการทรัพยากรมนุษย์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๕๑), หน้า ๒๙๖.

<sup>๕๔</sup>พยอม วงศ์สารศรี, การบริหารงานบุคคล, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๑), หน้า ๑

<sup>๕๕</sup>รัชชัย สมบูรณ์, การบริหารและจัดการมนุษย์ในองค์กร, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ปราชญ์สยาม, ๒๕๕๑), หน้า ๒.

๑.๔ การกำหนดอัตราค่าจ้างและเงินเดือนคือค่าจ้างและเงินเดือนหรือเงินตอบแทน นี้ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจูงใจในการปฏิบัติงานของคนงาน ปัจจัยสำคัญต่อการกำหนดอัตราค่าจ้างและเงินเดือน

๑.๕ การกำหนดตำแหน่ง คือ การกำหนดว่าจะให้มาทำงานในตำแหน่งอะไรมีความรับผิดชอบอย่างไรได้รับค่าตอบแทนหรือค่าจ้างเท่าใดซึ่งวัตถุประสงค์สำคัญของการกำหนดตำแหน่งก็คือ การสามารถใช้คนได้เหมาะสมกับงานและเป็นธรรมในเรื่องค่าจ้าง

## ๒ . การสรรหาและคัดเลือกบุคลากร

๒.๑ การสรรหา (recruitment) เป็นขั้นตอนสำคัญในกระบวนการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่องค์กรจัดทำขึ้นเพื่อจูงใจให้บุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับตำแหน่งงานตามที่องค์กรได้ระบุไว้ในการวางแผนทรัพยากรมนุษย์มาสมัครงาน เพื่อองค์กรจะได้ทำการคัดเลือกต่อไป

๒.๒ การคัดเลือกคือกระบวนการที่องค์กรใช้เครื่องมือต่างๆมาดำเนินการพิจารณาคัดเลือกผู้สมัครจำนวนมากให้เหลือตามจำนวนที่องค์กรต้องการฉะนั้นการคัดเลือกจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดขึ้นเพื่อเป็นกรอบในการพิจารณาให้ได้คนที่มีคุณสมบัติตรงกับงานที่เปิดรับ

๒.๓ การบรรจุนั้นคือการรับบุคคลหนึ่งเข้ามาทำงานโดยต้องผ่านขั้นตอนของการสรรหาและการคัดเลือกตามกระบวนการขั้นตอนที่กำหนดไว้และมีตำแหน่งว่างที่จะบรรจุได้ซึ่งเมื่อมีการบรรจุแล้วจะมีการแต่งตั้งบุคคลนั้นมีอำนาจหน้าที่และรับผิดชอบปฏิบัติงานในตำแหน่งนั้นด้วย

๒.๔ การแต่งตั้งคือการสั่งให้บุคลากรคนหนึ่งมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งในขณะเดียวกันจะมีผลทำให้บุคลากรผู้นั้นมีสิทธิที่จะได้รับเงินเดือนตามตำแหน่งนั้นและจะมีสิทธิใช้ฐานะแห่งการดำรงตำแหน่งระดับนั้นเพื่อการปฏิบัติงานต่างๆตามกฎหมาย

๓. ค่าตอบแทนเป็นการกำหนด ค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับตำแหน่งงานซึ่งประกอบด้วย

๓.๑ ค่าจ้างคือ ค่าตอบแทนที่บุคลากรได้รับตามสภาพการทำงานของคนงาน

๓.๒ เงินเดือนคือ ค่าตอบแทนที่ได้รับโดยการเหมาจ่ายเป็นรายเดือน

๓.๓ ค่าตอบแทนอื่นๆคือ ค่าตอบแทนส่วนอื่นๆที่นอกเหนือจากค่าจ้าง

## ๔.การฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร

๔.๑ การฝึกอบรมคือ การเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ทักษะและประสบการณ์ให้กับบุคลากร

๔.๒ การพัฒนาคือ การเพิ่มศักยภาพของการทำงานให้กับบุคลากร เพื่อนำไปพัฒนางานให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

๕.การประเมินผลการปฏิบัติงานคือการตัดสินว่า บุคลากรสามารถทำงานได้ผลเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ ด้อยกว่าหรือสูงกว่า ซึ่งการประเมินผลนั้นจะมีวัตถุประสงค์ดังนี้

๕.๑ เพื่อการพิจารณาเลื่อนตำแหน่ง

๕.๒ เพื่อการพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือน

๕.๓ เพื่อการแต่งตั้งโยกย้าย สับเปลี่ยนตำแหน่งผู้ปฏิบัติงาน

๕.๔ เพื่อการพัฒนาบุคลากรของหน่วยงาน

๕.๕ เพื่อพัฒนาปรับปรุงวิธีการทำงานและอุปกรณ์การทำงาน

## ๕.๖ เพื่อปรับปรุงวิธีการคัดเลือก บุคลากร

สรุปได้ว่า การจัดบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากรและการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน

## ๔. D = Directing การอำนวยการ

### ๔.๑ ความหมายของการอำนวยการ

การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและต้องมีภาวะผู้นำ<sup>๕๖</sup> ยังหมายถึง การอำนวยการหรือการวินิจฉัยสั่งการ หลังจากการได้วิเคราะห์และพิจารณาโดยรอบคอบ รวมทั้งการติดตามดูแลให้มีการปฏิบัติตามคำสั่งนั้น ๆ<sup>๕๗</sup> รวมถึงการศึกษาวินิจฉัยสั่งการ รวมทั้งการควบคุมงานและนิเทศงาน ตลอดจนศิลปะในการบริหารงานที่จะทำให้การทำงานประจำวันของเจ้าหน้าที่ทุกคนเป็นไปด้วยดี<sup>๕๘</sup> ทั้งนี้ มีนักวิชาการต่างประเทศ ได้ให้ความเห็นว่า หมายถึง การศึกษาวินิจฉัยสั่งการ รวมทั้งการควบคุมงานและนิเทศงาน ตลอดจนศิลปะในการบริหารงาน เช่น ภาวะผู้นำ (Leadership) มนุษยสัมพันธ์ (Human relation) และการจูงใจ (Motivation) เป็นต้น การอำนวยการให้ที่นี้รวมถึงการวินิจฉัยสั่งการ (Decision-making) ซึ่งเป็นหลักอันสำคัญอย่างหนึ่งของการบริหารงานและขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บังคับบัญชาหรือหัวหน้างานมาก เหตุกว่า การที่จะอำนวยการให้ภารกิจดำเนินไปด้วยดีได้ จำต้องมีการตัดสินใจที่ดี การวินิจฉัยสั่งการในด้านการบริหารยุคปัจจุบันได้นำเอาเทคนิค และวิทยาการสมัยใหม่มาช่วยด้วยเป็นอันมาก อันเป็นผลทำให้การวินิจฉัยสั่งการได้ถูกต้องแม่นยำ และรวดเร็วยิ่งขึ้น อีกอย่างหนึ่ง การสั่งงาน การวินิจฉัยตลอดจนการควบคุมงาน เพื่อให้งานนั้นดำเนินการไปตามแผนและวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ตั้งแต่ต้น ผู้บริหารจะต้องควบคุมแนะนำและติดตามการปฏิบัติงานของโครงการอยู่ตลอดเวลา<sup>๕๙</sup>

### ๔.๒ องค์ประกอบของการอำนวยการ

องค์ประกอบของการอำนวยการ มี ๔ องค์ประกอบ ได้แก่<sup>๖๐</sup>

๑. ความเป็นผู้นำเป็นกระบวนการของการสั่งการ และการใช้อิทธิพลต่อกิจกรรมต่างๆ ของสมาชิกในองค์การ ให้ยอมตามเพราะยอมรับในอำนาจที่มาจาก ๓ แหล่ง คือ

- ๑) ขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมา
- ๒) อำนาจจากบารมี
- ๓) อำนาจตามกฎหมาย

<sup>๕๖</sup>พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต) , **พุทธวิธีในการบริหาร** , หน้า ๕.

<sup>๕๗</sup>ดิณ ปรัชญพฤทธิ, **หลักการจัดการ**, หน้า ๒๗.

<sup>๕๘</sup>พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล, **องค์การและการจัดการ**, หน้า ๖๗.

<sup>๕๙</sup>Gulick L. and Urwick J., **Papers on the Science of Administration**, p. 19.

<sup>๖๐</sup>ณัฐพันธ์ เขจรนันท์, **พฤติกรรมองค์การ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๔๗.

## ๒. การจูงใจ

มีความสำคัญต่อการสั่งการหรือการอำนวยการ เพราะเกี่ยวกับบุคลากรให้ปฏิบัติงาน จึงจำเป็นต้องมีการจูงใจหรือกระตุ้นให้อยากทำงาน โดยอาศัยหลักธรรมชาติว่ามนุษย์ต้องการ ๕ ระดับ ได้แก่

- ๑) ความต้องการขั้นพื้นฐาน คือปัจจัย ๔
- ๒) ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย
- ๓) ความต้องการทางสังคม
- ๔) ความต้องการมีเกียรติยศชื่อเสียง
- ๕) ความต้องการประสบความสำเร็จในชีวิต

ดังนั้น ในการสั่งการโดยมีเทคนิคจูงใจด้วย ก่อนจะสั่งการควรขึ้นคำถามก่อนว่า “พอมีเวลาหรือไม่” หรือ “คุณจะช่วยงานนี้ได้ไหม”

## ๓. การติดต่อสื่อสาร

เป็นกระบวนการสำคัญช่วยให้การอำนวยการดำเนินไปได้ด้วยดีมีประสิทธิภาพ มี ๒ ลักษณะคือ

- ๑) สื่อสารแบบทางเดียว
- ๒) สื่อสารแบบ ๒ ทาง

๔. องค์การและการบริหารงานบุคคล จุดมุ่งหมายของนักอำนวยการคือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและองค์การ ซึ่งต้องการไม่เหมือนกันผู้อำนวยการจึงต้องทำให้เกิดความสมดุลกัน รูปแบบของการอำนวยการ มี ๔ รูปแบบ ได้แก่

๑. คำสั่งแบบบังคับ
๒. คำสั่งแบบขอร้อง
๓. คำสั่งแบบแนะนำหรือโดยปริยาย
๔. คำสั่งแบบขอความสมัครใจ

สรุปได้ว่า การสั่งการ หมายถึง การสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและต้องมีภาวะผู้นำ

## ๕. C = Controlling การควบคุม

### ๕.๑ ความหมายของการควบคุม

การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร<sup>๖๑</sup> รวมถึง การร่วมมือประสานงาน เพื่อดำเนินการเป็นไปด้วยดี และราบรื่น ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการที่จะทำการประสานงานดีขึ้น และดำเนินการแก้ไขเมื่อเกิดปัญหาขึ้น นอกจากนี้ ยังหมายถึง การมุ่งเน้นที่จะก่อให้เกิดความมั่นใจว่าสมาชิกในองค์กรได้ประพฤติปฏิบัติในทิศทางที่จะทำให้บรรลุผลตามมาตรฐานหรือจุดหมาย มุ่งเน้นให้เกิดพฤติกรรมที่พึง

<sup>๖๑</sup>พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) , พุทธวิธีในการบริหาร , หน้า ๕.

ประสงค์และลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลง<sup>๖๒</sup> อีกทั้ง หมายถึง การติดตามการดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์<sup>๖๓</sup> ทั้งนี้ มีนักวิชาการต่างประเทศ ได้ให้ความเห็นว่า หมายถึง การประสานงานกิจการด้านต่างๆ ของหน่วยงาน ให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน ความร่วมมือประสานงาน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและราบรื่น ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการที่จะช่วยให้การประสานงานดีขึ้น เพื่อช่วยแก้ปัญหาข้อขัดข้องในการทำงานและการปฏิบัติงานราชการ การร่วมมือประสานงานเป็นเรื่องที่มีความสำคัญในการบริหารราชการ เพราะเป็นกิจวัตรประจำวันที่จะต้องพึงกระทำในการปฏิบัติราชการและเป็นสิ่งที่มีอยู่ในทุกระดับของงาน การร่วมมือประสานงานเป็นหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาที่จะต้องจัดให้มีขึ้นในหน่วยงานของตน เพราะเป็นปัจจัยสำคัญในอันที่จะช่วยให้เกิดความสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ เมื่อกล่าวถึงการประสานงานแล้ว อีกเรื่องหนึ่งที่เราควรได้กล่าวถึงเพราะมีความสำคัญ และเป็นสิ่งคู่กันประดุจคนกับเงา สิ่งนั้นคือการติดต่อสื่อสาร (Communication) เพราะการติดต่อสื่อสารที่ดีจะช่วยให้เกิดการประสานงานที่ดีและทำให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การประสานงานของคนและหน่วยงานต่างๆ ของแต่ละฝ่ายแต่ละแผนกให้มีการร่วมมือร่วมใจกัน ทำงานให้สอดคล้องกันอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การประสานงานกันระหว่างหมวดวิชาการประสานงานกับสายวิทยาศาสตร์เพื่อการเรียนการสอนสอดคล้องกัน ฝ่ายจัดดำเนินการด้านจัดสิ่งแวดลอมก็ประสานงานกับอาคารสถานที่ เป็นต้น<sup>๖๔</sup>

## ๕.๒ หลักการควบคุมและกระบวนการควบคุม

หลักการในการควบคุมงาน ประกอบด้วย<sup>๖๕</sup>

๑. การควบคุมจะต้องสะท้อน (Reflect)
๒. การควบคุมงานจะต้องรายงานการเบี่ยงเบน (Deviation)
๓. การควบคุมจะต้องเป็นการมองไปข้างหน้า (Foresight)
๔. การควบคุมจะต้องสามารถชี้ระบุข้อบกพร่องได้อย่างชัดเจน
๕. การควบคุมจะต้องวัดและทดสอบได้
๖. การควบคุมจะต้องมีลักษณะยืดหยุ่น (Flexibility)
๗. การควบคุมจะต้องสะท้อนให้เห็นโครงสร้างขององค์การ (Organization structure or pattern)
๘. การควบคุมจะต้องเป็นไปในลักษณะประหยัด (Economical)
๙. การควบคุมจะต้องเป็นที่เข้าใจแก่ผู้ปฏิบัติ (Understandable)
๑๐. การควบคุมจะต้องนำไปสู่การแก้ไขที่ถูกต้อง (Correcataction)

<sup>๖๒</sup> พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล, องค์การและการจัดการ, หน้า ๖๗.

<sup>๖๓</sup> ศ.ดร.อรรถกฤษณ์ วิชาบริหารรัฐกิจ, สรุปเนื้อหาวิชาทฤษฎีองค์การ, หน้า ๙.

<sup>๖๔</sup> Gulick L. and Urwick J., Papers on the Science of Administration, p. 19.

<sup>๖๕</sup> ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี, การจัดการองค์การ, (กรุงเทพมหานคร: ปัญญาชน, ๒๕๕๑), หน้า ๕๑.

สำหรับ กระบวนการควบคุมงาน จะต้องประกอบด้วยลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้<sup>๖๖</sup>

๑. การกำหนดเกณฑ์และมาตรฐานสำหรับการ
๒. มีการวัดหรือนับผลการปฏิบัติงานที่ดำเนินไป
๓. การเปรียบเทียบผลงานกับมาตรฐานที่กำหนดไว้
๔. การประเมินผลงาน ขั้นนี้เป็นการพิจารณาคุณค่าของผลงาน
๕. ปรับปรุงแก้ไขผลแตกต่างจากเกณฑ์และมาตรฐานให้ถูกต้อง

สรุปได้ว่า การควบคุม หมายถึง การควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร

ดังนั้น องค์ประกอบของการบริหารนั้น ประกอบด้วย การวางแผน การจัดการ การจัดบุคลากร การสั่งการ และการควบคุม ที่ผู้บริหารทุก ๆ องค์การจะต้องมีเพื่อให้การทำงานนั้นเกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของการทำงาน

## ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับสำนักปฏิบัติธรรม

มหาเถรสมาคมให้การส่งเสริมสนับสนุนให้วัดทั่วประเทศจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดขึ้น เพื่อรองรับประชาชนพุทธบริษัทที่สนใจใคร่ปฏิบัติธรรมด้วยการฝึกสมาธิเจริญวิปัสสนาโดยมุ่งให้แต่ละคณะสงฆ์จังหวัดควรมีสถานปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในด้าน การฝึกอบรมสมถกัมมัฏฐานหรือวิปัสสนากัมมัฏฐาน อย่างน้อย ๑ แห่ง ต้องดำเนินการตามความในข้อ ๕ แห่งระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๓ ซึ่งระบุไว้ว่า

“การจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ให้เจ้าคณะจังหวัด เป็นประธาน คณะกรรมการจัดประชุมคณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด คัดเลือกวัดที่เหมาะสม ให้เจ้าอาวาสวัดที่จัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรม ยื่นหนังสือขอจัดตั้งตามแบบของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เสนอคณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พิจารณาแล้วให้ประธาน คณะกรรมการรายงานเสนอเจ้าคณะภาค และเจ้าคณะใหญ่พิจารณาเสนอมหาเถรสมาคมพิจารณาอนุมัติ เพื่อมีพระบัญชาการตั้งสำนักปฏิบัติธรรม ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติขึ้นทะเบียนเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด และจัดสรรงบประมาณอุดหนุนประจำปี ตามโครงการเงินอุดหนุนการดำเนินงานสำนักปฏิบัติธรรม” เป็นการดำเนินการโดยเฉพาะของเจ้าคณะปกครองฝ่ายสงฆ์ ในนามของคณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ผ่านไปเป็นเวลา ๖ ปี แต่สถานการณ์การจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดกลับไม่เพิ่มขึ้นเพื่อให้การจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดเป็นไปโดยถูกต้องตามระเบียบและมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น กองพุทธศาสนศึกษา

<sup>๖๖</sup>ตุลา มหาพสุตานนท์, **หลักการจัดการและการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: พ.ศ. พัฒนา จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๔๘.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จึงกำหนดขั้นตอนเสนอเรื่องขอจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดไว้เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ ดังนี้<sup>๖๗</sup>

ขั้นตอนที่ ๑ เจ้าคณะจังหวัด จัดประชุมคณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดคัดเลือกวัดที่เหมาะสม แล้วแจ้งเจ้าอาวาสวัดที่ได้รับการคัดเลือกทราบ

ขั้นตอนที่ ๒ เจ้าอาวาสวัดที่ได้รับการคัดเลือกเพื่อจัดตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดยื่นหนังสือขอจัดตั้งต่อคณะกรรมการจัดตั้งตามแบบที่กำหนด (แบบ สจ. ๑)

ขั้นตอนที่ ๓ เจ้าคณะจังหวัด ประธานคณะกรรมการจัดตั้ง รายงานเสนอเจ้าคณะภาคตามแบบที่กำหนด (แบบ สจ. ๒)

ขั้นตอนที่ ๔ เจ้าคณะภาคพิจารณาลงนามเสนอความเห็นและรายงานเสนอต่อ เจ้าคณะใหญ่

ขั้นตอนที่ ๕ เจ้าคณะใหญ่พิจารณาลงนามเสนอความเห็นนำเข้าสู่ที่ประชุมมหาเถรสมาคมด้วยตนเองในฐานะกรรมการมหาเถรสมาคมโดยตำแหน่ง หรือส่งเรื่องโดยตรงให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ หรือส่งเรื่องคืนให้เจ้าคณะจังหวัดดำเนินการจัดส่งให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ดำเนินการจัดทำวาระเพื่อนำเสนอที่ประชุมมหาเถรสมาคมพิจารณาอนุมัติ

ขั้นตอนที่ ๖ เลขาธิการมหาเถรสมาคมนำเสนอที่ประชุมมหาเถรสมาคมพิจารณาอนุมัติจัดตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

ขั้นตอนที่ ๗ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จัดทำมติมหาเถรสมาคมแจ้งให้เจ้าคณะจังหวัดทราบ และขึ้นทะเบียนเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

ขั้นตอนที่ ๘ เจ้าคณะจังหวัดแจ้งเจ้าอาวาสวัดที่เป็นสถานที่จัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดทราบเพื่อดำเนินกิจกรรมจัดการศึกษาปฏิบัติธรรมให้แก่พุทธบริษัทต่อไป

ขั้นตอนที่ ๙ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยกองพุทธศาสนศึกษา จัดสรรงบประมาณอุดหนุนประจำปี ตามโครงการเงินอุดหนุนการดำเนินงานสำนักปฏิบัติธรรมมหาเถรสมาคมปกครองดูแลคณะสงฆ์ วัดเป็นเสมือนนิติบุคคลตามกฎหมายมีเจ้าอาวาสเป็นผู้ปกครองวัด มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ กำหนดอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจของมหาเถรสมาคมในมาตรา ๑๕ และเจ้าอาวาสในมาตรา ๓๗

### ๒.๒.๑ การจัดการอบรมปฏิบัติธรรมในวัด

การจัดการอบรมปฏิบัติธรรมเป็นภาระหนึ่งของพระสงฆ์ มหาเถรสมาคม ใช้อำนาจหน้าที่ตามมาตรา ๑๕ ออกระเบียบส่งเสริมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เพื่อรองรับประชาชนพุทธบริษัทที่สนใจใคร่ปฏิบัติธรรมด้วยการฝึกสมาธิเจริญวิปัสสนาอันเป็นการรักษาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา โดยมีคณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดซึ่งประกอบด้วยเจ้าคณะจังหวัดเป็นประธานคณะกรรมการ รองเจ้าคณะจังหวัด เป็นรองประธานคณะกรรมการ เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอของจังหวัดนั้นเป็นกรรมการ โดยมีเจ้าคณะใหญ่

<sup>๖๗</sup> สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๓), หน้า ๗.

เป็นประธานที่ปรึกษา เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค เป็นที่ปรึกษาคณะสงฆ์จังหวัดการจัดการอบรม ปฏิบัติธรรมจัดเป็นการศึกษา เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม เพราะมีทั้งการถ่ายทอดความรู้ธรรมะ การฝึกอบรมจิตใจ เห็นธรรมะตามความเป็นจริง การสืบทอด ปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า การสร้างสรรค์จรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการทาง พระพุทธศาสนา ผู้ปฏิบัติได้องค์ความรู้อันเกิดจากการปฏิบัติการจัดการอบรมปฏิบัติธรรม ต้องมีการ จัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนสามารถให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอด ชีวิต ทั้งสามารถจัดได้ในทุกระดับการศึกษาเพื่อเป็นการศึกษาพื้นฐาน และสามารถผสมผสานระหว่าง การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพ ชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยวัดจัดเป็นสำนักปฏิบัติธรรมจัดการอบรมปฏิบัติธรรมให้การศึกษา และปฏิบัติตามพระสัทธรรม

ดังที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสในมหาสติปัฏฐานสูตร อันเป็นการแสดงถึง วัตถุประสงค์ของการปฏิบัติธรรมว่า “เอกายโน อโย ภิกขเว มคโค สตตานิ วิสุทธินา โสภปริเทวานํ สมตักกมาย, ทุกขโทมนสฺसानํ อตถกมมย, ญายสฺส อธิคมาย, นิพพานสฺส สจฺฉิกิริยาย, ยทิทํ จตฺตารโ สติปัฏฐานา.”<sup>๖๘</sup>

แปลว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ทางนี้เป็นทางเดียว เพื่อความบริสุทธิ์ของสัตว์ทั้งหลาย ๑ เพื่อระงับความโศก ๑ เพื่อระงับความคร่ำครวญ ๑ เพื่อดับทุกข์ ๑ เพื่อดับโทมนัส ๑ เพื่อบรรลุ อริยมรรค ๑ เพื่อเห็นแจ้งพระนิพพาน ๑ ทางเดียวนี้ คือ สติปัฏฐาน ๔<sup>๖๙</sup>

สรุป วัตถุประสงค์ของการปฏิบัติธรรมมี ๕ ประการ คือ

๑. เพื่อความบริสุทธิ์ของสัตว์ทั้งหลาย
๒. เพื่อระงับความโศก และความคร่ำครวญ
๓. เพื่อดับทุกข์ และโทมนัส
๔. เพื่อบรรลุอริยมรรค
๕. เพื่อเห็นแจ้งพระนิพพาน

การปฏิบัติธรรมมีความสอดคล้องกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์การศึกษาในรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๘๑ ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า “การจัดการศึกษาอบรม ต้องให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม” และตามจุดมุ่งหมายการจัดการศึกษา มาตรา ๖ พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕. ว่า “ต้องเป็นไปเพื่อ พัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ” การจัดการอบรมปฏิบัติ ธรรม จัดเป็นการศึกษาอย่างหนึ่ง จึงเกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕

<sup>๖๘</sup>ดูรายละเอียดใน ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๗๓/๒๔๘.

<sup>๖๙</sup>ดูรายละเอียดใน ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๗๓/๓๐๑.

## ๒.๒.๒ หลักการจัดการอบรมการปฏิบัติธรรม

การปฏิบัติธรรมเป็นการศึกษาธรรมฝึกฝนอบรมจิตของตนเอง เพื่อตัดละกิเลสตัณหา เห็นธรรมถูกต้องตามความเป็นจริง ตลอดชีวิตตราบเท่าที่เราจะต้องเวียนว่ายอยู่ในวัฏสงสารด้วย จุดมุ่งหมาย คือ พระนิพพาน การปฏิบัติธรรม สอดคล้องกับ มาตรา ๘ ที่ระบุว่า “เป็นการศึกษา ตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และมีการพัฒนาสาระ และกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง” การศึกษาในทางพระพุทธศาสนามีหลักการศึกษาศิลลสมาธิ ปัญญา มีหลักการการปฏิบัติที่ชัดเจนดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เช่น มหาสติปัฏฐานสูตร วินิตวัตถุ นิคัณฐสูตร หรือในคัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค จุดประสงค์ก็เพื่อผู้ศึกษาปฏิบัติเกิดปัญญาญาณ เห็นแจ้งตามความเป็นจริง ดังมาตรา ๒๒ ระบุว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ”

มหาเถรสมาคม คณะสงฆ์ วัด เป็นสถาบันศาสนา ร่วมกับองค์กรของรัฐ คือ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สามารถร่วมมือกันจัดตั้งและบำรุงสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด และสนับสนุนส่งเสริมการปฏิบัติธรรมของประชาชน ตามมาตรา ๑๒ และสามารถจัดการศึกษาอบรมปฏิบัติธรรมแก่พุทธศาสนิกชนได้ รวมทั้งแก่สถานศึกษาและศูนย์การเรียนรู้ที่สนใจ ตามมาตรา ๑๘ การได้รับสิทธิประโยชน์จากการสนับสนุนของรัฐ เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติโดยกองพุทธศาสนศึกษา จัดสรรงบประมาณอุดหนุนประจำปี ตามโครงการเงินอุดหนุนการดำเนินงานสำนักปฏิบัติธรรม เมื่อจัดตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแล้ว ตามมาตรา ๑๔ ตามสิทธิขององค์กร

การอบรมปฏิบัติธรรม มีรูปแบบการจัดการศึกษา ได้แก่ การศึกษาในระบบ คือ จัดเป็นหลักสูตร มีตัวอย่าง คือ บทเรียนปฏิบัติธรรมในชั้นเรียนบทเรียนศีลธรรมในวิชาสังคมศึกษาในทุกระดับการศึกษา ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ก็จัดเป็นวิชาธรรมภาคปฏิบัติ จัดเป็นหลักสูตรในการศึกษาระดับปริญญาโท คือ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิปัสสนาภาวนา มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม การศึกษานอกระบบ คือ จัดอบรมปฏิบัติธรรมเป็นระยะๆ ตามช่วงเวลา และการศึกษาตามอัธยาศัย คือ เปิดโอกาสให้ผู้สนใจเข้าปฏิบัติได้ตลอดเวลา ตามที่ต้องการ ดังมาตรา ๑๕ และสามารถจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ ตามศักยภาพขององค์กร และเป็นไปตามมาตรา ๒๓ คือ เพราะได้รับการอบรมปฏิบัติธรรมจึงเกิดความรู้คุณธรรม ผู้ปฏิบัติรู้ธรรมตามความเป็นจริง ฝึกตน ได้ธรรมทำให้สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

การปฏิบัติธรรมมีกระบวนการเรียนรู้ โดยผ่านกระบวนการ การสาธิตการปฏิบัติ การบรรยายธรรม การสอบ-ส่งอารมณ์ ปรับอินทรีย์ มีเนื้อหาตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร ใช้หลักการกำหนดรู้ด้วยอาตาปี สติมา สัมปชาโน ปฏิบัติจดจ่อ ติดต่อ ต่อเนื่อง จนเกิดปัญญาเห็นแจ้งสภาวะธรรมตามความเป็นจริง มีการจัดสถานที่ปฏิบัติธรรมให้สัปปายะ จัดบริการสื่อหนังสือสวดมนต์ วิดีทัศน์ สาธิตการปฏิบัติ หนังสือคู่มือการปฏิบัติธรรมไว้ให้ศึกษา เป็นไปตามมาตรา ๒๔ ที่มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ จัดเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม จัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจ

เรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดาผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

การจัดโครงการอบรมปฏิบัติธรรมในทุกกลุ่มชน เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสมาปฏิบัติธรรมและร่วมมือกับองค์กรจัดการปฏิบัติธรรม ดังมาตรา ๒๙ ที่ให้ร่วมมือกับบุคคล ครอบครัวยุวมชนองค์กรชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น การจัดการศึกษา อบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการส่งเสริมสนับสนุนวิปัสณาจารย์ ศึกษาปฏิบัติธรรมเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาตนเองแล้วจะได้เป็นประโยชน์ต่อการสอนการอบรม ดังมาตรา ๓๐ ส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับการเรียนในแต่ละระดับการศึกษา

ในการจัดการอบรมปฏิบัติได้จัดทำแบบสอบถามความคิดเห็นประเมินผลก่อนและหลังการปฏิบัติ ก่อนการปฏิบัติสอบถาม เรื่อง ข้อมูลทั่วไป ความคิดเห็นด้านต่างๆ ก่อนเข้ารับการอบรมของผู้เข้าปฏิบัติธรรม มีความพร้อมของสถานที่และความพร้อมและทัศนคติของผู้ปฏิบัติความคิดเห็นหรือคาดหวังอื่นๆ และหลังปฏิบัติธรรมสอบถาม เรื่อง ข้อมูลทั่วไป ความคิดเห็นต่างๆ หลังเข้ารับการอบรมของผู้เข้าปฏิบัติธรรม มีความพึงพอใจ สถานที่ บุคคล หลักสูตรการอบรม สิ่งแวดล้อม สบายะความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจากการฝึกอบรมปฏิบัติธรรม ปัญหาอุปสรรค ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่มีต่อการฝึกปฏิบัติธรรมและการจัดการอบรมติดต่อกันไปแก่ผู้สนใจการปฏิบัติ ตามมาตรา ๒๖ ที่ให้สถานศึกษาจัดประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของการเรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียนการร่วมกิจกรรมและทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษารวมทั้งการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อและนำผลการประเมินผู้เรียนดังกล่าว มาใช้ประกอบการพิจารณาด้วย

### ๒.๒.๓ การขอจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

มหาเถรสมาคมออกระเบียบการขอจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๓ มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือก ดังนี้

ข้อ ๑ วัดซึ่งเป็นที่ตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เป็นวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และที่פקสงฆ์ตามมติมหาเถรสมาคม

ข้อ ๒ มีสัปบายะ เช่น อาวาสสัปบายะ เป็นต้น

ข้อ ๓ วัดที่เคยเป็นสำนักปฏิบัติธรรมมาก่อน ยกขึ้นเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

ข้อ ๔ เจ้าอาวาสเป็นพระวิปัสณาจารย์หรือส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติธรรมตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร

ข้อ ๕ มีหลักฐานถูกต้อง ตรงตามแบบเอกสาร (แบบฟอร์ม) ที่กำหนดไว้

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนดคุณสมบัติของสำนักปฏิบัติธรรม ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาสำนักปฏิบัติธรรมไว้ ๓ ด้าน คือ (๑) ด้านสถานที่ (๒) ด้านวิทยากร และ (๓) ด้านการบริหารจัดการซึ่งแต่ละด้านมีข้อกำหนดเป็นรายละเอียด ดังนี้

### ด้านการบริหารจัดการ

๑. เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีความสนใจและเห็นความสำคัญของการศึกษา ปฏิบัติและเผยแผ่ธรรมอย่างแท้จริง

๒. มีการจัดทำบัญชีรายรับ - รายจ่ายอย่างเป็นระบบ ที่มีความโปร่งใสสามารถเปิดเผยและตรวจสอบได้

๓. มีบุคลากร/เจ้าหน้าที่เพียงพอในการทำหน้าที่ดูแลด้านที่พัก อาหาร น้ำดื่ม ห้องน้ำ ห้องสุขาและอำนวยความสะดวกต่างๆ แก่ผู้ปฏิบัติธรรม

๔. มีการดูแลด้านการรักษาความปลอดภัยภายในและบริเวณโดยรอบ ในกรณีที่มีผู้ปฏิบัติธรรมจำนวนมาก สามารถประสานงานขอกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือหน่วยอาสาสมัคร เพื่อดูแลรักษาความปลอดภัยอย่างทั่วถึง

๕. มีการดูแลด้านสุขอนามัย กล่าวคือ มีตูยาสามัญไว้ประจำหรือมีเจ้าหน้าที่ที่สามารถให้การปฐมพยาบาลเบื้องต้น ในกรณีที่มีผู้เข้าปฏิบัติธรรมจำนวนมาก ควรจัดเตรียมเจ้าหน้าที่จากสถานพยาบาลอยู่ดูแล ถ้าหากมีผู้ป่วยฉุกเฉินก็สามารถนำส่งสถานพยาบาลได้ทันที ถ้าหากไม่ได้จัดเจ้าหน้าที่พยาบาลอยู่ดูแลประจำ ก็ต้องมีการประสานไว้กับสถานพยาบาลใกล้เคียงให้สามารถปฐมพยาบาลหรือรับผู้ป่วยฉุกเฉินไว้รักษาตัวได้ทันที

๖. มีการจัดการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องตลอดปี และจัดทำตารางการฝึกอบรมปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน

๗. มีกฎข้อบังคับหรือระเบียบปฏิบัติของวัดหรือสำนักที่จัดพิมพ์ไว้เป็นเอกสารหรือติดประกาศไว้ ณ บริเวณที่เห็นได้โดยชัดเจน

๘. มีการประสานงานกับชุมชนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดด้านต่างๆ เช่น การจัดอาหาร น้ำดื่มและการบริการต่างๆ เป็นต้น

๙. มีการประชาสัมพันธ์การจัดโครงการปฏิบัติธรรมในรูปแบบต่างๆ แต่ต้องไม่เป็นในลักษณะเชิงธุรกิจ

### ด้านวิทยากร

๑. มีพระวิปัสสนาจารย์หรือผู้ฝึกสอนกัมมัฏฐานที่มีความรู้ ความสามารถในการสอนกัมมัฏฐานตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร โดยสามารถตอบข้อซักถาม และสอบอารมณ์กัมมัฏฐานได้

๒. มีวิทยากรบรรยายธรรมที่มีความรู้ ความสามารถในการเทศนาและบรรยายธรรมให้เข้าใจหลักธรรม และน้อมนำไปประพฤติปฏิบัติได้อย่างมีความสุข ๓. พระภิกษุหรือบุคคลอื่นที่เป็นวิทยากรมีความประพฤติดี ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

### ด้านสถานที่

๑. ด้านความสะอาด สงบ สว่าง บริเวณร่มรื่น ไม่มีเสียงรบกวนจากภายนอก  
๒. มีห้อง อาคาร หรือศาลาปฏิบัติ ที่สามารถให้ผู้ปฏิบัติธรรมนั่งฟังการบรรยายและฝึกปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานได้ไม่แออัดเกินไป

๓. มีที่พัก ห้องน้ำ ห้องสุขาที่สะอาด จำนวนเพียงพอและแยกตามเพศของผู้ใช้ สำหรับห้องพักควรมีการป้องกันแมลงและสัตว์ที่จะมารบกวนหรือทำอันตรายได้เป็นอย่างดี

**สรุป** รูปแบบของสถานที่ที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม มีลักษณะ ดังนี้

๑. สถานที่ เว้นที่เป็นโทษ อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม เรียกว่า สัปปายะ ๗ หรือ สัปปายะ ๕ อันได้แก่

๑. อาวาส (ที่อยู่) คือ เสนาสนะสัปปายะ
๒. โคจรคาม
๓. ภัตตาคาร (การพุดคุษ) คือ ฌัมมัสสวนสัปปายะ
๔. บุคคล คือ บุคคลสัปปายะ
๕. โภชนะ คือ อาหารสัปปายะ
๖. ฤดู คือ ฤดูสัปปายะ
๗. อิริยาบถ

๒. บุคลากร กัลยาณมิตร คือ อาจารย์ผู้คอยชี้แนะ แนะนำ ตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร ถ้าเจ้าสำนักเป็นวิปัสสนาจารย์ยิ่งดี มีเจ้าหน้าที่พร้อม

### ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับหลักสัปปายะ

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังตรัสแก่พระอานนตถึงลักษณะของภิกษุผู้ใส่ใจใฝ่ในการปฏิบัติธรรมว่า

“เราจักพูดเรื่องเห็นปานนี้ คือ เรื่องความมกน้อย เรื่องความสันโดษ เรื่องความสงัด เรื่องความไม่คลุกคลีกัน เรื่องการปรารภความเพียร เรื่องศีล เรื่องสมาธิ เรื่องปัญญา เรื่องวิมุตติ เรื่องวิมุตติญาณทัสสนะ ซึ่งเป็นเรื่องขัดเกลากิเลสอย่างยิ่ง เป็นสัปปายะแก่ความเป็นไปแห่งจิต เป็นไปเพื่อความเปื่อยหน่ายโดยส่วนเดียว เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับ เพื่อสงบระงับ เพื่อยุติ เพื่อดำรงรู้และเพื่อนิพพาน”<sup>๗๐</sup> ในอรรถกถากล่าวอธิบาย “เป็นสัปปายะแก่ความเป็นไปแห่งจิต” หมายถึง เป็นที่สบาย และเป็นอุปการะแก่การชักนำจิตเข้าสู่สมณะและวิปัสสนา<sup>๗๑</sup> มี ๗ ประการ คือ ๑. อาวาส ๒. โคจรคาม ๓. การพุดคุษ ๔. บุคคล ๕. โภชนะ ๖. ฤดู ๗. อิริยาบถ<sup>๗๒</sup> พระดำรัสข้างต้นนั้น ตรัสการปฏิบัติตนขณะปฏิบัติธรรม ถึงลักษณะเรื่องที่จักพุดคุษไว้เป็นตัวอย่าง เพราะการปฏิบัติจะเจริญก้าวหน้า

<sup>๗๐</sup>ดูรายละเอียดใน ม.อุ. (ไทย) ๑๔/๑๘๙/๒๒๗.

<sup>๗๑</sup>ดูรายละเอียดใน อง.นวก. (ไทย) ๓/๑/๒๘๕.

<sup>๗๒</sup>ดูรายละเอียดใน ม.อุ. (ไทย) ๓/๑๘๙/๑๑๗.

ควรต้องอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม เว้นสถานที่ที่เป็นโทษและอยู่ในสถานที่ที่สะดวก ดังมีปรากฏเป็นคาถา ว่า

อาวาส โคจร ภัตต ปุคคโล โภชนะ อุตฺ  
อิริยาบถิ สัตตเต อสปปายะ วิวชชโย  
สปปายะ สัตต เสเวถ เอวณฺหิ ปฏิปชฺชโต  
น จิเรเนว กาเลน โหติ กสฺสจि อปฺปนา ฯ<sup>๗๓</sup>

โยคาวจร ผู้ประสงค์จะรักษาปฏิภาคนิมิตไว้ให้ดีขึ้น พึงเว้นจากอสัปปายะ อันไม่ควรแก่ภาวนาสมาธิ ๗ อย่าง คือ อาวาส (ที่อยู่อาศัย) โคจรคาม (หมู่บ้าน หรือท้องถิ่นที่จะไปบิณฑบาต ภัตต (ถ้อยคำพูด) ปุคคละ (บุคคล) โภชนะ (อาหาร) อุตฺ (อากาศ) อิริยาบถ (นั่ง นอน ยืน เดิน) แล้วพึงเสพแต่ สัปปายะ อันควรแก่ภาวนาสมาธิ ๗ อย่างนั้นเช่นกัน เมื่อได้ปฏิบัติดังกล่าวมานี้ บางท่านก็อาจสำเร็จอัปปนาภาวนาในกาลไม่นานนัก

สถานที่ปฏิบัติธรรมของโยคาวจรเพื่อรักษาปฏิภาคนิมิตและทำอินทรีย์ให้กล้า จึงพึงเว้นจากอสัปปายะ๗และพึงประกอบด้วยสัปปายะ ๔ สัปปายะ หมายถึง สิ่งที่สบาย สภาพเอื้อ สิ่งที่เกี่ยวข้อง สิ่งที่เหมาะสม อันเกื้อกูลในการเจริญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย ส่วนอสัปปายะก็มีความหมายตรงกันข้ามกับสัปปายะ

สัปปายะ ๔ และอสัปปายะ ๔ ได้แก่

๑. อาวาส บางแห่งเรียก เสนาสนะ
๒. โคจรคาม
๓. ภัตต บางแห่งเรียก ธัมมัสสวนะ
๔. บุคคล
๕. โภชนะ บางแห่งเรียก อาหาระ
๖. อุตฺ
๗. อิริยาบถ

จะได้แสดงอธิบาย เป็นลำดับไป คือ

**๑. อาวาส (ที่อยู่)** หมายถึง ที่อยู่ที่พักอาศัยและสถานที่ปฏิบัติ มี ๒ อย่าง ได้แก่ อาวาสอสัปปายะ คือ ที่อยู่ ที่พัก ที่อาศัยและสถานที่ที่ไม่เหมาะสมแก่การปฏิบัติและอาวาสสัปปายะ คือ ที่อยู่ ที่พักที่อาศัยและสถานที่ที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติควรเลือกอยู่ในอาวาสสัปปายะใน คัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค กล่าวอธิบายไว้ว่า เมื่อโยคาวจรนั้นอยู่ในอาวาสใด นิมิตที่ยังไม่เกิดก็ไม่เกิดขึ้น ที่เกิดแล้วก็เสื่อมหายไป สติที่ยังไม่ตั้งมั่นก็ไม่ตั้งมั่นและจิตที่ยังไม่เป็นสมาธิก็ไม่เป็นสมาธิ อาวาสนี้นับเป็น อสัปปายะ ส่วนเมื่อเธออยู่ในอาวาสใด นิมิตเกิดและถาวรด้วย สติก็ตั้งมั่น จิตก็เป็นสมาธิ ดุจพระปธานยิตสเถระผู้อยู่ ณ นาคบรรพต อาวาสนี้นับ เป็นสัปปายะ เพราะเหตุนั้น ในวิหารใด อาวาส ที่อยู่ มีหลายแห่งโยคาวจรพึงลองอยู่ในอาวาสเหล่านั้นแห่งละ ๓ วัน จิตของเธอเป็นเอกัคคะ ตั้งมั่นในอารมณ์เดียวในอาวาสแห่งใด ก็อยู่ในอาวาสแห่งนั้นเพราะความที่มีอาวาสเป็นสัปปายะแท้ๆ ภิษุ ๕๐๐ รูปผู้อยู่ในถ้ำจุฬานาคในตัมพปณณทวิป ถือเอาถ้ำมีภูฐานบำเพ็ญอยู่ในถ้ำจุฬานาคนั้น

<sup>๗๓</sup>ดูรายละเอียดใน วิสุทธิ. (ไทย) ๑/๑๖๑.

ได้บรรลुพระอรหัตต์ทั้งหมด ส่วนพระอริยบุคคลเบื้องต่ำมีพระโสดาบันเป็นต้น และท่านผู้ได้อริยภูมิในที่อื่นแล้ว มาบรรลุพระอรหัตต์ในถ้ำจุฬานั่นมีประมาณมิได้ แม้ในอวาสสัปปายะแห่งอื่นๆ เช่นจิตตบรรพตวิหาร ก็เช่นกัน<sup>๗๔</sup>

**๒. โคจรคาม** หมายถึง หมู่บ้านหรือท้องถิ่นที่หาอาหาร ที่เที่ยวไปเพื่อเข้าไปบิณฑบาต มี ๒ อย่าง ได้แก่ โคจรสัปปายะ คือ หมู่บ้านหรือท้องถิ่นที่ไม่เหมาะสมเพื่อเข้าไปบิณฑบาต และ โคจรสัปปายะ คือ หมู่บ้านหรือท้องถิ่นที่เหมาะสมเพื่อเข้าไปบิณฑบาต โยคาวจรพึงเลือกโคจรคาม สัปปายะในคัมภีร์ปรกณวิเสสวิสุทธิมรรค กล่าวอธิบายไว้ว่า หมู่บ้านหรือท้องถิ่นสำหรับไปบิณฑบาต แห่งใด มีอยู่ในที่ไม่ไกลนัก ไม่ไกลนักในระยะประมาณโกสะกิง ประมาณ ๑,๐๐๐ ชั่วโมงหรือ ๒ กิโลเมตร เป็นเสนาสนะอยู่ทางทิศเหนือหรือทางทิศใต้ เป็นที่มีภิกขุสามเณรหาญหมู่บ้านนั้น นับเป็นสัปปายะ ถ้ามีลักษณะตรงกันข้ามนับเป็น อสัปปายะ<sup>๗๕</sup> ที่ว่าสัปปายะนั้นน่าจะถือเอาด้วยสาเหตุ คือ ๑. ไกลและการคมนาคมไปมาไม่สะดวก ๒. เวลาบิณฑบาตไปหรือกลับโดนแสงอาทิตย์ขึ้นส่องหน้า และ ๓. บิณฑบาตไม่พอแก่การฉัน

**๓. ภัตตะ** หมายถึง การพูดคุย หรือถ้อยคำ มี ๒ อย่าง ได้แก่ ภัตตะอสัปปายะ คือ การพูดคุย หรือถ้อยคำที่ไม่เหมาะสมในระหว่างปฏิบัติและภัตตะสัปปายะ คือ การพูดคุย หรือถ้อยคำที่เหมาะสมในระหว่างปฏิบัติ โยคาวจรพึงปฏิบัติตนเพื่อสำรวมอินทรีย์พูดน้อยในระหว่างปฏิบัติธรรมเพื่อสำรวมสมาธิและปฏิภาณนิมิต

ในวิปัสสนานัย เล่ม ๑ แสดงอธิบายการสำรวมสติไว้ว่า ในระหว่างการปฏิบัติธรรมศีลต้องบริสุทธ์ บุคคลพึงยังกุศลจิตให้เกิดทางทวาร ๖ แล้วรักษาอินทรีย์สังวรศีล ด้วยการปิดกั้นมิให้เกิดอกุศล มีสติก่อให้เกิดกุศลจิตอยู่เสมอในขณะที่ประจวบกับอารมณ์ ๖<sup>๗๖</sup>

ในคัมภีร์ปรกณวิเสสวิสุทธิมรรค ก็กล่าวอธิบายไว้ว่า การใช้สติสำรวมอินทรีย์เพื่อไม่ให้เกิดกิเลสในขณะที่วิญญาน ๖ รับรู้อารมณ์ ๖ เพื่อความก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรม ดังนั้น การสำรวมวาจาพูดน้อย ไม่กล่าวติรังจานกถา ๓๒ อันเป็นเรื่องขัดมรรคผลเป็นไปเพื่ออันตรายแห่งนิมิตของผู้ปฏิบัติ หรือวิคคาหิกกถา ที่เป็นถ้อยคำที่แก่งแย่งกันทำลายความดีงามและความเจริญของตน พร้อมทั้งทำลายความสามัคคีของหมู่คณะอีกด้วย ชื่อว่า อสัปปายะ แม้ กถาวัตถุ ๑๐ ซึ่งเป็นถ้อยคำที่ไม่ขัดกันกับมรรค ผล นิพพาน ชื่อว่า ภัตตะสัปปายะ ก็ควรกล่าวพอประมาณ เพื่อสำรวมสมาธิและปฏิภาณนิมิต<sup>๗๗</sup> ทั้งติรังจานกถา ๓๒ วิคคาหิกกถา และกถาวัตถุ ๑๐ มีปรากฏในคัมภีร์พระพุทธานุศาสน์

<sup>๗๔</sup> มหามกุฏราชวิทยาลัย, วิสุทธิมรรคแปล ภาค ๑ ตอน ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓) หน้า ๑๐๑.

<sup>๗๕</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๒.

<sup>๗๖</sup> พระโสภณมหาเถระ อัครมหาบัณฑิต (มหาสิสยาตอ), วิปัสสนานัย เล่ม ๑, พระพรหมโมลี (สมศักดิ์อุปสโม, ป.ธ. ๙, Ph.D) ตรวจชำระ, พระคันธสาราภิวังศ์ เรียบเรียง, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ซีเอไอเซ็นเตอร์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๐-๒๑.

<sup>๗๗</sup> อ้างแล้ว.

**๔. บุคคล** หมายถึง บุคคลที่อยู่ร่วมกันหรือมีการสนทนาปราศรัยกัน มี ๒ อย่าง ได้แก่ บุคคลอสัปปายะ คือ บุคคลที่ไม่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะที่กำลังปฏิบัติด้วยและบุคคลสัปปายะ คือ บุคคลที่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะที่กำลังปฏิบัติ โยคาวจรพึงเลือกคบบุคคลสัปปายะเพื่อความตั้งมั่นแห่งจิตของตนในขณะที่กำลังปฏิบัติ

ในคัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค อธิบายไว้ว่า บุคคลอสัปปายะ คือ บุคคลที่ไม่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะที่กำลังปฏิบัติอยู่นั้น ได้แก่ บุคคลผู้มากไปด้วยการทำกายให้มันคงชอบบำรุงประคบประหงมตบแต่งร่างกาย (กายทพหีพหุโล) มีปกติพูดตริจฉานกถา ๓๒ (ตริจฉานกถิก) เป็นอสัปปายะ เพราะว่าเขามีแต่จะทำให้เธอเศร้าหมอง ดุจน้ำโคลนทำน้ำใสให้ขุ่นไป ฉะนั้น และเพราะอาศัยบุคคลเช่นนั้น สมาบัติย่อมเสื่อม ดุจสมบัติของภิกษุหนุ่มผู้อยู่ ณ โกฏิบรรพตวิหาร เสื่อมเพราะอาศัยบุคคลเช่นนั้น ส่วนบุคคลสัปปายะ บุคคลที่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะที่กำลังปฏิบัติอยู่นั้น ได้แก่ บุคคลที่เป็นผู้ไม่พูดตริจฉานกถา (อตริจฉานกถิก) ถึงพร้อมด้วยศีลคุณ สมาธิคุณ ปัญญาธิคุณ (สีลาธิคุณสมปนโน) ซึ่งโยคาวจรได้อาศัยแล้ว เป็นเหตุทำให้จิตที่ยังไม่เป็นสมาธิย่อมจะเป็นสมาธิหรือจิตที่เป็นสมาธิแล้วจะตั้งมั่นยิ่งขึ้น<sup>๗๘</sup> เกิดความสงบเยือกเย็นผ่องใสได้โดยแท้

**๕. โภชนะ** หมายถึง อาหารและเครื่องบริโภคนั้น ในระหว่างกำลังปฏิบัติธรรม มี ๒ อย่าง ได้แก่ โภชนอสัปปายะ คือ อาหารและเครื่องบริโภคนั้นที่เป็นที่ไม่ถูกใจไม่พอใจ ไม่ถูกกับร่างกายไม่เกื้อกูลต่อสุขภาพ ฉะนั้น ไม่สมควรแก่การบริโภคของโยคาวจร และโภชนสัปปายะ คือ อาหารและเครื่องบริโภคนั้นที่ถูกใจพอใจ ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ ฉะนั้น ไม่ยาก เป็นที่สมควรแก่การบริโภคของโยคาวจร เพราะมีส่วนช่วยส่งเสริมสนับสนุนหรือบั่นทอนสภาพจิตใจ

ในคัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค อธิบายไว้ว่า อาหารที่ไม่สมควรและที่สมควรแก่การบริโภค ในระหว่างกำลังปฏิบัติธรรม โยคาวจรบุคคลบางท่านได้รับประทานอาหารที่มีรสหวานแล้วก็ไม่ถูกปาก ไม่มีความชุ่มชื่นผาสุกใจ จิตใจไม่มั่นคง แต่เมื่อได้อาหารรสเปรี้ยวแล้ว ก็รู้สึกชุ่มชื่นผาสุกใจ ทำให้จิตใจมั่นคงถาวรยิ่งขึ้น ฉะนั้น อาหารที่มีรสหวานนั้นจึงเป็นอสัปปายะ ส่วนอาหารที่มีรสเปรี้ยวเป็น สัปปายะแก่โยคาวจรนั้น บางท่านเมื่อได้รับประทานอาหารที่มีรสเปรี้ยวแล้วก็ไม่ถูกปาก ไม่มีความชุ่มชื่นผาสุกใจ จิตใจไม่มั่นคง แต่เมื่อได้อาหารรสหวานแล้ว ก็รู้สึกชุ่มชื่นผาสุกใจ ทำให้จิตใจมั่นคงถาวรยิ่งขึ้น ฉะนั้น อาหารที่มีรสเปรี้ยวจึงเป็นอสัปปายะ ส่วนอาหารที่มีรสหวานเป็นสัปปายะแก่โยคาวจรนั้น สำหรับรสเค็ม ขม เผ็ด ฝาด ๔ อย่างนี้ ไม่ได้กล่าวโดยเฉพาะๆ นั้น ก็เพราะรสเหล่านี้เพียงแต่เป็นเครื่องปรุงให้รสทั้งสองนั้นดีขึ้น ดังนั้น เมื่อ ยกรสหวานและเปรี้ยวขึ้นมาแล้ว ก็เป็นอันว่าได้กล่าวถึงรส ๔ อย่างนี้ ตามสมควรไป<sup>๗๙</sup>

**๖. ฤดู** หมายถึง ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อม มี ๒ อย่าง ได้แก่ ฤดูอสัปปายะ คือ สภาวะดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม เช่น หนาวเกินไป ร้อนเกินไป เป็นต้นและฤดูสัปปายะ คือ สภาวะดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น ไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป เป็นต้น โยคาวจรพึงเลือกอยู่ในธรรมชาติดินฟ้าอากาศที่ทำให้จิตใจของตนแจ่มใสมั่นคงเอื้ออำนวยแก่การปฏิบัติธรรมของตน

<sup>๗๘</sup> อ่างแล้ว.

<sup>๗๙</sup> อ่างแล้ว.

ในคัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค อธิบายไว้ว่า อากาศที่ไม่สบายและสบายในขณะปฏิบัติธรรมอยู่นั้น โยคาวจรบางท่านเมื่อได้รับอากาศร้อนแล้ว ก็รู้สึกไม่ค่อยจะสบาย จิตใจที่ยังไม่แจ่มใส ไม่มั่นคง ก็กลับกระสับกระส่ายขุ่นหมองยิ่งขึ้น จิตใจที่สงบระงับแจ่มใสตั้งมั่นแล้วก็กลับหงุดหงิดฟุ้งซ่านขึ้นมา แต่ถ้าได้รับอากาศเย็นก็รู้สึกสบาย จิตใจที่ยังไม่แจ่มใส ไม่ตั้งมั่นก็กลับแจ่มใสตั้งมั่นขึ้น จิตใจที่สงบระงับแจ่มใสตั้งมั่นแล้วก็ถาวรยิ่งขึ้นไป ฉะนั้น อากาศร้อนจึงเป็นอุปายะ ส่วนอากาศเย็นเป็นอุปายะแกโยคาวจรบุคคลนั้น โยคาวจรบางท่านได้รับอากาศเย็นแล้ว ก็รู้สึกไม่ค่อยจะสบาย จิตใจที่ยังไม่แจ่มใส ไม่มั่นคง ก็กลับกระสับกระส่ายขุ่นหมองยิ่งขึ้น จิตใจที่สงบระงับแจ่มใสตั้งมั่นแล้ว ก็กลับหงุดหงิดฟุ้งซ่านขึ้นมา แต่ถ้าได้รับอากาศร้อนก็รู้สึกสบาย จิตใจที่ยังไม่แจ่มใส ไม่ตั้งมั่นก็กลับแจ่มใสตั้งมั่นขึ้น จิตใจที่สงบระงับแจ่มใสตั้งมั่นแล้วก็ถาวรยิ่งขึ้นไป ฉะนั้น อากาศเย็นจึงเป็นอุปายะ ส่วนอากาศร้อนเป็นอุปายะแกโยคาวจรบุคคลนั้น<sup>๘๐</sup>

๗. อิริยาบถ หมายถึง อาการหรือการเคลื่อนไหวอยู่ในกิริยาท่าทางอย่างใดอย่างหนึ่ง มี ๒ อย่าง ได้แก่ อิริยาบถสัปายะ คือ อาการหรือการเคลื่อนไหวในกิริยาท่าทางที่ปฏิบัติแล้วไม่ถูกใจ มีการเคลื่อนไหวที่ไม่พอดี และอิริยาบถสัปายะ คือ อาการหรือการเคลื่อนไหวในกิริยาท่าทางที่ปฏิบัติแล้วถูกใจจนมีการเคลื่อนไหวที่พอดี โยคาวจรพึงเลือกอยู่ในอิริยาบถที่เกิดความสบายกายสบายใจ นิรณัจจะได้ไม่เกิด

ในคัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค อธิบายไว้ว่า ในอิริยาบถ ๔ อย่างนั้น โยคาวจรบางท่านเมื่อทำการปฏิบัติอยู่ในอิริยาบถนอนแล้ว ก็ทำให้รู้สึกง่วงเหงาหาวนอน ไม่ค่อยได้รับผลดี ถ้าทำการปฏิบัติในอิริยาบถอื่นๆ ก็รู้สึกว่ามี ความสบายกาย สบายใจ ทั้งได้รับผลดีโดยไม่มีนิรณัจจะเกิดขึ้นกวนใจ บางท่านก็ไม่ได้รับผลดีแต่ประการใดในอิริยาบถนั่ง ยืน เดิน แต่กลับได้รับผลดีในอิริยาบถนอน บางท่านเมื่อทำการปฏิบัติอยู่ในอิริยาบถนั่ง ยืน เดิน แล้วรู้สึกไม่สบายกายไม่สบายใจ ไม่ค่อยได้รับผลดี ถ้าทำการปฏิบัติอยู่ในอิริยาบถเดินกับนอน ก็รู้สึกว่ามี ความสบายกายสบายใจ ทั้งได้รับผลดีด้วย บางท่านก็ไม่ได้รับผลดีแต่ประการใดในอิริยาบถเดิน นอน แต่กลับได้รับผลดีใน อิริยาบถนั่ง ยืน บางท่านเมื่อทำการปฏิบัติอยู่ในอิริยาบถเดิน แล้วรู้สึกไม่สบายกายไม่สบายใจ ไม่ค่อยจะ ได้รับผลดี ถ้าทำการปฏิบัติในอิริยาบถอื่นๆ ก็รู้สึกว่ามี ความสบายกายสบายใจ ทั้งได้รับผลดีโดยไม่มีนิรณัจจะเกิดขึ้นกวนใจ บางท่านก็ไม่ได้รับผลดีแต่ประการใดในอิริยาบถนั่ง ยืน นอน แต่กลับได้รับผลดีในอิริยาบถเดิน ฉะนั้น อิริยาบถใดได้รับผลดี คือ ทำให้จิตใจแจ่มใสสงบระงับดับเสียซึ่งนิรณัจจะ อิริยาบถนั้นจัดเป็นสัปายะแกโยคาวจรบุคคลนั้น เหตุนั้น พึงทดลองดูในอิริยาบถนั้นๆ อยู่อย่างละ ๓ วัน เช่นเดียวกันกับการทดลองในอาวาส<sup>๘๑</sup>

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสสัปายะด้วยพระดำรัสอื่น เช่น สมัย<sup>๘๒</sup> อันมี อรรถาธิบายว่า คือ กาลที่ได้รับสัปายะความเหมาะสม ๕ ประการ คือ ธรรมเป็นที่สะดวกสบายแก่ การเจริญปัญญา มี อุตุสัปายะ อาหารสัปายะ(โภชนสัปายะ) เสนาสนะสัปายะ(อาวาสสัปายะ) บุคคลสัปายะ และธัมมัสสวนสัปายะ(ภัสสะสัปายะ)

<sup>๘๐</sup>เรื่องเดียวกัน.

<sup>๘๑</sup>เรื่องเดียวกัน.

<sup>๘๒</sup>อง.ตัก. (ไทย) ๒/๑๐๒/๒๕๔.

## ๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

### ๒.๔.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องภายในประเทศ

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องภายในประเทศ พบว่ามีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

**พระครูนิคมภทฺธิกิจ (เลี่ยม ภูทกทาโม/มูลนอก)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔” ผลการวิจัยพบว่า สำนักปฏิบัติธรรมที่ศึกษาทั้งหมด ๘ สำนักสอนแนวมหาสติปัฏฐานสูตร ที่ สอนจากรูปธรรมไปหานามธรรม หรือสอนจากสิ่งที่เห็นได้ง่ายไปสู่สิ่งที่เห็นได้ยาก บทบาทของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ พบว่า มีการสร้างศูนย์ฝึกอบรมการฝึกปฏิบัติธรรมทุกสำนัก มีการส่งเสริมและสนับสนุนและสนับสนุนการจัดอบรมภายในและออกอบรมศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม แก่ข้าราชการและประชาชนทั่วไป กำหนดให้มีการส่งเสริมสนับสนุนการเติมปัญญาให้แก่สังคมในรูปแบบต่างๆ ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดบรรพชาและอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อนเพื่อต่อต้านยาเสพติด อย่างน้อยอำเภอละ ๑ แห่งต่อปี รูปแบบการปฏิบัติธรรมกรรมฐานที่เหมาะสมที่เหมาะสมของคณะสงฆ์เขตการปกครองภาค ๔ มี ๓ องค์ประกอบ ๑) องค์ประกอบด้านสถานที่ ต้องมีความสะอาด เงียบสงบ ร่มรื่น ไม่มีเสียงรบกวนจากภายนอก ๒) องค์ประกอบด้านด้านวิทยากร ต้องมีพระวิปัสสนาจารย์หรือผู้ฝึกสอนกรรมฐานที่ผ่านการอบรมหลักสูตรพระวิปัสสนาจารย์ หรือมีความสามารถในการสอนกรรมฐานตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตรเป็นอย่างดี ๓) องค์ประกอบด้านด้านการบริหารจัดการ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีความสนใจ และเห็นความสำคัญของการศึกษาปฏิบัติและเผยแผ่ธรรมอย่างแท้จริง<sup>๘๓</sup>

**พระครูปิยวัชรภรณ์ [ประทีป ปญญาธิโป (ปิ่นสะอาด)]** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา สำนักปฏิบัติธรรม วัดอัมพวันปิยาราม อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจต่อการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการมีความพึงพอใจต่อพระวิปัสสนาจารย์ที่ความเมตตา น่าเลื่อมใส และมีความรู้ความสามารถในการแสดงธรรมสำหรับการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา และพบว่าความพึงพอใจที่มีต่อสวัสดิการ/สาธารณูปการนั้นมีเหตุผลมาจากการจัดอาหารบริโภคที่เพียงพอและเหมาะสม และมีการจัดสถานที่พักแยกเป็นสัดส่วน ส่วนความพึงพอใจด้านสถานที่เนื่องจากสะดวกต่อการเดินทางและมีบรรยากาศที่เงียบสงบ ผลการศึกษาความพึงพอใจของอุบาสกพบว่าไม่มีแตกต่างกับความพึงพอใจของอุบาสิกา ส่วนความพึงพอใจที่จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล คือ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ที่ต่างกันนั้น พบว่ามีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ผลการศึกษาค้นคว้า อุปสรรค และข้อเสนอแนะ พบว่า ควรจัดให้มีเอกสารความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมที่ใช้ภาษาเข้าใจง่ายและสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน ส่วนสภาพปัญหาในด้านสวัสดิการ/สาธารณูปการ นั้นควรมีการจัดหาเครื่องนอนและ

<sup>๘๓</sup>พระครูนิคมภทฺธิกิจ (เลี่ยม ภูทกทาโม/มูลนอก), “ศึกษาสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

สิ่งอำนวยความสะดวกให้เพียงพอต่อจำนวนผู้ปฏิบัติ และควรกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาได้มี  
การร่วมกันทำความสะอาดที่ปฏิบัติและที่พัก<sup>๘๔</sup>

**พระครูภาวนารัตนาภรณ์ (กำพล สิริภทฺโท)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการ  
บริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพ  
การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง ๓ ด้าน คือ ด้านการบริหาร  
จัดการ ด้านวิทยากร และด้านสถานที่ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นราย  
ด้าน แล้วพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา  
ในด้านการบริหารจัดการ และด้านอาคารสถานที่ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านวิทยากร อยู่ใน  
ระดับมาก ส่วนการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติ  
ธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๔ ด้าน คือ สถานภาพ อายุ  
ตำแหน่ง ระดับการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีสถานภาพ อายุ ตำแหน่ง และระดับ  
การศึกษา แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม  
ประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่แตกต่างกันทุกด้าน สำหรับปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับ  
ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พอสรุปได้ดังนี้  
คือ ด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ ขาดการจัดทำสถิติและข้อมูลการปฏิบัติธรรม ขาดการ  
ประชาสัมพันธ์ต่อเนื่อง และการดูแลสถานที่ไม่ทั่วถึง ด้านวิทยากร ได้แก่ วิทยากรมีน้อย ขาด  
ความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติธรรมอย่างแท้จริงและการทำกิจกรรมใช้เวลานานเกินไป และด้าน  
สถานที่ ได้แก่ ในบางพื้นที่ไม่ค่อยสะอาด ที่พักและห้องน้ำไม่เพียงพอ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ  
ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พอสรุปได้ดังนี้  
คือ ด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ ควรมีการจัดทำสถิติและข้อมูลการปฏิบัติธรรม เพื่อเป็นข้อมูลใน  
การปรับปรุงพัฒนาต่อไป และประชาสัมพันธ์การปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง ด้านวิทยากร ได้แก่ ควร  
เพิ่มจำนวนวิทยากรให้มากขึ้น และจัดอบรมเพื่อเพิ่มความรู้แก่วิทยากรให้มากขึ้น และด้าน  
สถานที่ ได้แก่ ควรเพิ่มจำนวนห้องน้ำและห้องพักให้เพียงพอกับผู้ปฏิบัติธรรม และดูแลเรื่องความ  
สะอาดเพิ่มขึ้น<sup>๘๕</sup>

**พระครูสังฆรักษ์วิชัย สีสกลโล (บุญนาค)** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของ  
ประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติธรรมวัดสิงห์ เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัย ๑) ระดับความ  
พึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติธรรมวัดสิงห์ เขตจอมทอง จังหวัดกรุงเทพมหานครในระดับ  
มากในทุกด้าน ด้านพระวิทยากรอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการปฏิบัติ ด้านเนื้อหาสาระ  
และด้านสถานที่และสภาพแวดล้อม ตามลำดับ ส่วนด้านที่ประชาชนมีความพึงพอใจต่ำสุดคือ ด้าน

<sup>๘๔</sup>พระครูปิยะวัชรภรณ์ [ประทีป ปณฺญาทีโป (ปิ่นสะอาด)], “ศึกษาความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติ  
วิปัสสนาภาวนา สำนักปฏิบัติธรรม วัดอัมพวันปิยาราม อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธ  
ศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,  
๒๕๕๙).

<sup>๘๕</sup>พระครูภาวนารัตนาภรณ์ (กำพล สิริภทฺโท), “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม  
ประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิต  
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

กฎระเบียบ ๒) การเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติธรรมวัดสิงห์ เขตจอมทอง จังหวัดกรุงเทพมหานครทั้ง ๕ ด้าน พบว่าประชาชนมีความพึงพอใจไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อจำแนกตามเพศ อายุ และประกอบอาชีพหลัก ประชาชนมีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการศึกษา ระยะเวลาการเข้าปฏิบัติธรรม โดยภาพรวมพบว่าประชาชนมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ๓) แนวทางการปฏิบัติธรรมของประชาชนวัดสิงห์ เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร สรุปได้ดังนี้ คือด้านพระวิทยากรคือควรบรรยายธรรมให้เหมาะสมกับยุคสมัย ไม่เห็นแก่อาภิสและสำรวมอากัปกิริยา ด้านเนื้อหาสาระคือเนื้อหาของการปฏิบัติกรรมฐานแบบสติปัฏฐานควรไม่น่าเบื่อและวิธีการเดินจงกรมควรเข้าใจง่ายด้านสถานที่และสภาพแวดล้อมคือ ควรมีสถานที่จอดรถ สถานที่ปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินรวมถึงควรไปมาสะดวก ด้านการปฏิบัติคือ จำนวนของการปฏิบัติกิจกรรมควรมีความสอดคล้องกับระยะเวลาของโครงการด้านกฎระเบียบคือ วัดควรกฎระเบียบอย่างดี วัดควรมีกฎเคร่งครัดวัดควรมีบทลงโทษ<sup>๔๖</sup>

**พระครูสังฆรักษ์วิสิทธิ์ ธมฺมวโร(วัดนาค)** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ ๒” มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของนักเรียนต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรม แห่งที่ ๒ ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบศึกษาระดับความคิดเห็นของนักเรียนต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรม แห่งที่ ๒ และ ๓) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ ๒ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนที่ไปปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ ๒ จำนวน ๒๗๘ คน ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบ ค่าที ( t-test) เพื่อทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยสองกลุ่ม การทดสอบค่าเอฟ (f-test) ผลวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ ๒ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ย ๔.๓๗ และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงจากมากไปหาน้อยตามค่าเฉลี่ยคือ ด้านหลักสูตร ด้านวิทยากร ด้านระยะเวลา และด้านสถานที่ ตามลำดับผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ ๒ โดยจำแนกตามสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่ามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ ผลการศึกษาข้อเสนอแนะ พบว่าข้อที่ควรพัฒนาเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ ๒ ได้แก่ ๑. ด้านสถานที่ ห้องน้ำ ห้องสุขาดูเหมือนว่ามีเพียงพอต่อความต้องการ แต่บางครั้งมีนักเรียนไปปฏิบัติธรรมเป็นจำนวนมาก ก็อาจมีปัญหาบ้าง ก็ต้องยืดหยุ่นกันไปตามสภาพและโอกาส เพื่ออำนวยความสะดวกให้นักเรียนที่เข้าร่วมปฏิบัติธรรมให้มากที่สุด ๒. ด้านหลักสูตร เนื้อหาด้านการปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัฏฐาน ๔ การอธิบายขั้นตอนเป็นลำดับ อาจเป็นเรื่องที่เข้าใจยากสำหรับนักเรียนในแต่ละระดับชั้น ทางสำนักปฏิบัติธรรมต้องปรับปรุงเนื้อหา แนะนำการสอน

<sup>๔๖</sup>พระครูสังฆรักษ์วิชัย สีสาลิ (ขุนนาถ) , “ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติธรรม วัดสิงห์ เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** ,สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ,(บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

แนวใหม่โดยวิธีการฉายสื่อนำให้นักเรียนเกิดสนใจที่ติดตามดูและฟังเพื่อปฏิบัติตามในแต่ละขั้นตอนได้อย่างถูกต้อง๓. ด้านวิทยากร ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามวิทยากรถึงปัญหาที่นักเรียนไม่เข้าใจหรืออยากทราบเหตุผลในเรื่องนั้นๆ ไม่ปล่อยให้ข้ามวันเก็บไปเป็นข้อสงสัย ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามในขณะนั้นทันที ๔. ด้านระยะเวลา การปฏิบัติธรรมสำหรับนักเรียนเป็นเรื่องปกติที่นักเรียนไม่ค่อยชอบ ควรหากิจกรรมอย่างอื่นมาร่วม จะได้ไม่ทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อ ควรแบ่งเวลาในการปฏิบัติธรรมให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน<sup>๘๗</sup>

**พระมหากังวาล ธีรธมฺโม (ศรชัย)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด” ผลการวิจัยพบว่า ๑. สภาพแวดล้อมทั่วไปของการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๕ ในปัจจุบัน มีจุดแข็ง คือ มีการส่งเสริมให้มีการศึกษา ปรีชาธรรมและอบรมภาคปฏิบัติภาวนาธรรมแก่พระภิกษุสามเณรภายในสำนัก เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีความเอาใจใส่ในการเผยแผ่พระธรรม คณะสงฆ์สนับสนุนการอบรมหลักสูตรพระวิปัสสนาจารย์ ส่วนจุดอ่อน คือบางสำนักมีอาคารไม่สามารถรองรับผู้มาปฏิบัติธรรมจำนวนมากได้ อาคารที่พักมีสภาพเก่าทรุดโทรม เครื่องอำนวยความสะดวกมีไม่เพียงพอ เจ้าสำนักบางแห่งขาดวิสัยทัศน์ ในการปรับปรุงสถานที่ ขาดยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการพระวิทยากรขาดประสบการณ์ในการปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน ขาดการประสานความร่วมมือเรื่องวิทยากรกับสำนักปฏิบัติธรรมอื่น ด้านปัญหาอุปสรรค คือมีสัตว์รบกวนมาก เช่น นกพิราบ สุนัข แมว ไก่ เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของกระแสโลกาภิวัตน์ และเทคโนโลยีได้ดึงดูดความสนใจพระภิกษุสามเณรออกไปจากการศึกษาสัมมาปฏิบัติ ขาดการส่งเสริมพัฒนาพระภิกษุสามเณรในการศึกษาหลักไตรสิกขา ทั้งภาคปริยัติและปฏิบัติให้ถึงปฏิเวธอย่างแท้จริงด้านโอกาส คือพระพุทธรูปศาสนาได้รับการยอมรับจากองค์กรระหว่างประเทศด้านการส่งเสริมสันติภาพ มีการส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการกิจการ ทางพระพุทธศาสนา พระสงฆ์มีความขวนขวายหาความรู้ใหม่ ๆ โดยเข้าศึกษาหลักการบริหารจัดการในมหาวิทยาลัยของสงฆ์มากขึ้น ๒. ปัจจัยหลักสำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๕ เกิดประสิทธิภาพนั้น คือการคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก โดยต้องมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ มีปัจจัยสนับสนุน คือการวางแผนโครงการเพื่อเป็นแนวทางของการทำงาน การจัดองค์การ การบังคับบัญชาสั่งการ การอำนวยการ การควบคุมกำกับกิจกรรมต่าง ๆ ให้ดำเนินตามแผนที่วางไว้ การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงาน การจัดทำงบประมาณบัญชีการใช้จ่ายเงินและตรวจสอบ ส่วนการบูรณาการหลักพุทธธรรมสำหรับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมนั้น เน้นหลักอิทธิบาท ๔ ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เพื่อให้การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีการจัดให้มีกิจกรรมที่สำคัญทั้งภายในและภายนอกสำนัก ๓. รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ในเขตการปกครอง คณะสงฆ์ ภาค ๑๕ ที่เป็นมาตรฐาน คือ ๑) เจ้าสำนักมีวิสัยทัศน์ มีการขวนขวายศึกษาดูงานของสำนักที่มีมาตรฐานนำมา

<sup>๘๗</sup> พระครูสังฆรักษ์วิสิทธิ์ ธมฺมวโร (วัฒน์) , “ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ ๒ ” , **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** , สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

ปรับปรุงสำนักตนเอง เจ้าสำนักรู้จักกำหนดวัตถุประสงค์ รู้จักริเริ่มโครงการที่เป็นแก่นสารประโยชน์ รู้จักวางแผนโครงการเพื่อปฏิบัติงาน จัดที่พัก อาคารปฏิบัติธรรม ให้มีความสะอาดพร้อมใช้งานได้ ๒) ด้านบุคลากร รู้จักแบ่งงานและการมอบหมายอำนาจหน้าที่การงาน รู้จักประสานความสามัคคีและประสานประโยชน์ร่วมกัน รู้จักปกครองบังคับบัญชา รู้จักติดตามและประเมินผลงาน พัฒนาบุคลิกภาพของตนเองและบุคลากรให้มีภาวะความเป็นผู้นำ จัดการศึกษาทั้งด้านปริยัติควบคู่กับการปฏิบัติ หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ๓) ด้านการบริหารจัดการภายในสำนัก จัดทำบัญชี รายรับ - จ่าย ให้เป็นระบบ โปร่งใส ชัดเจน ตรวจสอบได้ บัญชีการเงินของสำนักปฏิบัติธรรมควรแยกจากบัญชีวัด จัดทำสถิติผู้เข้ารับการปฏิบัติธรรม มีการตั้งทุนเพื่อการเผยแผ่ของสำนักปฏิบัติธรรม ประชาสัมพันธ์กิจกรรมผ่านทางสื่อ เช่น แผ่นป้าย แผ่นพับ วิทยุชุมชน ทางอินเทอร์เน็ต เช่น Line และ Facebook เป็นต้น จัดทำสื่อการปฏิบัติธรรม เช่น แผ่นซีดี ดีวีดี หนังสือสวดมนต์ และหนังสือคู่มือการปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน<sup>๔๘</sup>

**พระมหาสุทธิชัย ชิตโคกสูง** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการปฏิบัติธรรมกรรมฐานของวัด เพื่อความสงบสุขของสังคมในจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติธรรมกรรมฐานที่ดีนั้นต้องประกอบด้วยปัจจัยในการปฏิบัติ ๔ ประการคือ บุคคลสัปปายะ การปฏิบัติธรรมแต่ละสำนักต้องมีอาจารย์ผู้ปฏิบัติธรรมเป็นสิ่งสำคัญ เมื่อมีอาจารย์ผู้ให้กรรมฐานดี มีผู้ปฏิบัติธรรมที่เข้าร่วมปฏิบัติธรรมมีผู้สนับสนุนการปฏิบัติธรรมอย่างยิ่งแล้ว การปฏิบัติธรรมย่อมสำเร็จด้วยดี อาวาสสัปปายะ สถานที่เป็นสิ่งสำคัญในการปฏิบัติธรรม เพราะถ้าสถานที่มีความพร้อมทั้งทางด้านเสนาสนะดี ด้านห้องน้ำ โรงอาหาร สถานที่พัก ถ้ามีความพร้อมการปฏิบัติธรรมย่อมดำเนินไปด้วยดี อาหารสัปปายะ อาหารเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ปฏิบัติธรรม เมื่อผู้ปฏิบัติธรรม มีอาหารสำหรับเสริมสร้างร่างกายที่มีคุณภาพ และพอเพียงย่อมส่งผลต่อการปฏิบัติธรรมดี และสุดท้ายธรรมสัปปายะ ต้องมีหลักธรรมในการปฏิบัติ ถ้ามีอาจารย์ มีสถานที่ มีอาหารแล้วต้องมีหลักธรรมในการปฏิบัติ เพื่อทราบแนวทางในการปฏิบัติที่ถูกหลัก<sup>๔๙</sup>

**พระมานัส ฐานิสโร (อุนเรื่อน)** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการเข้าปฏิบัติธรรมในสำนัก ปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดราชบุรี แห่งที่ ๑๘” ผลการวิจัยพบว่า ๑. ความพึงพอใจของประชาชนต่อการเข้าปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดราชบุรี แห่งที่ ๑๘ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านสถานที่ใช้ในการฝึกอบรม, ด้านรูปแบบการอบรม, ด้านเนื้อหาสาระ และด้านวิทยากรอยู่ในระดับมากทุกด้าน ๒. ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของประชาชนต่อการเข้าปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดราชบุรี แห่งที่ ๑๘ จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่าสถานภาพส่วนบุคคลด้านเพศ, อายุ, อาชีพ และระดับการศึกษาของประชาชน มีผลทำให้ความพึง

<sup>๔๘</sup>พระมหากังวาล ธีรธมโม (ศรชัย), “การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด”, **คุชฌินิพนธ์พุทธศาสตร์คุชฌินิพนธ์**, สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

<sup>๔๙</sup>พระมหาสุทธิชัย ชิตโคกสูง, “การพัฒนารูปแบบการปฏิบัติธรรมกรรมฐานของวัดเพื่อความสงบสุขของสังคมในจังหวัดนครราชสีมา”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๒).

พอใจของประชาชนต่อการเข้าปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดราชบุรี แห่งที่ ๑๘ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้ง ๓. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการเข้าปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดราชบุรี แห่งที่ ๑๘ ได้แก่ (๑) ด้านสถานที่ใช้ฝึกอบรม ได้แก่ จัดตาราง หรือแผนที่นั่ง เวลาปฏิบัติธรรม มีการระบุหมายเลขเพื่อความเป็นระเบียบ, จัดเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ให้แก่ผู้ที่ต้องการมาลงทะเบียนปฏิบัติธรรม ให้สามารถเข้าใจและลงทะเบียนได้ง่าย และควรจัดสถานที่เพิ่มหรือถ้าจัดไม่ได้ ก็ไม่ควรรับผู้เข้ารับการอบรมมากเกินไป (๒) ด้านรูปแบบการสอน ได้แก่ ควรสนับสนุนให้พระสงฆ์หันมาใช้สื่อประกอบการบรรยายธรรม เพื่อสร้างความสนใจแก่กลุ่มผู้ฟัง, เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมควรจัดให้มีการอบรมเทคนิคในการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ในการช่วยอบรม และ ควรให้การสนับสนุนการจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนา โดยอาจร่วมมือกันจัดทำเพื่อเผยแพร่ในระดับอำเภอ เป็นต้น (๓) ด้านเนื้อหาสาระ ได้แก่ ควรสนับสนุนให้พระสงฆ์หันมาใช้สื่อประกอบการบรรยายธรรม เพื่อสร้างความสนใจแก่กลุ่มผู้ฟัง, เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมควรจัดให้มีการอบรมเทคนิคในการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ในการช่วยอบรม และควรปรับปรุงเนื้อหาให้เข้าใจง่าย และเข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อสามารถปฏิบัติได้ (๔) ด้านวิทยากร ได้แก่ วิทยากรควรมีการอบรมเพื่อให้สามารถตอบปัญหาที่ผู้ปฏิบัติธรรมถามได้ทุกคำถาม, วิทยากรควรเตรียมความพร้อมให้พร้อมที่จะสอนการปฏิบัติธรรม และวิทยากรควรพร้อมรับฟังข้อซักถามต่างๆ จากผู้ปฏิบัติธรรมด้วยความอดทนไม่เบื่อหน่าย<sup>๙๐</sup>

**พระรุ่งโรจน์ ชยานันโท (เทวินบุรานวงศ์)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม : กรณีศึกษาสำนักปฏิบัติวิปัสสนา กรรมฐานวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง ๓ ด้าน คือ ด้านอาคารสถานที่ ด้านวิทยากร และด้านการบริหารจัดการพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ในความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๗ ด้าน คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ภูมิภาค การศึกษาทางธรรม สถานภาพ อาชีพ และเหตุผลการเข้าร่วมโครงการปฏิบัติธรรม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ภูมิภาค การศึกษาทางธรรม สถานภาพ อาชีพ และเหตุผลการเข้าร่วมโครงการปฏิบัติธรรม แตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาไม่แตกต่างกัน ส่วนปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พอสรุปได้ดังนี้ คือ ด้านอาคารสถานที่ ได้แก่ ที่พักและห้องน้ำไม่เพียงพอ ด้านวิทยากร ได้แก่ วิทยากรมีน้อยเกินไป ไม่เพียงพอ ในด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ ขาดการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการปฏิบัติธรรม การดูแลผู้ร่วมปฏิบัติธรรม

<sup>๙๐</sup>พระมานัส ฐานิสโร (อุนเรื่อน), “การศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการเข้าปฏิบัติธรรมในสำนัก ปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดราชบุรี แห่งที่ ๑๘”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

ไม่ทั่วถึง สำหรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิผลในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พอสรุปได้ดังนี้ คือ ด้านอาคารสถานที่ ได้แก่ ควรเพิ่มและปรับปรุงวัสดุในที่พักและห้องน้ำให้มีความแข็งแรงและทนทาน ควรเพิ่มการรักษาความสะอาดอย่างต่อเนื่อง และขยายพื้นที่ให้พอเพียงต่อผู้ร่วมปฏิบัติธรรม ควรแยกขยะ และมีการกำจัดขยะอย่างถูกวิธี ควรปลูกพืชสมุนไพร เช่นตะไคร้หอมเพื่อไล่ยุงในสถานที่พัก ภาวนา ด้านวิทยากร ได้แก่ ควรเพิ่มจำนวนพระวิทยากร เข้ามาช่วยในการอบรมปฏิบัติธรรมให้มากขึ้น ควรทำคู่มืออบรมการสอนเป็นสื่อสำหรับพระเพื่อใช้ในการเผยแผ่ต่อไป และสอนธรรมะที่ประยุกต์ใช้ในชีวิตปัจจุบันมากขึ้น และควรแยกหลักสูตรสอนสำหรับผู้ปฏิบัติใหม่ก่อนจะมารวมกันเพื่อความเข้าใจในการปฏิบัติ และด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ ควรให้การดูแลอย่างทั่วถึงแก่ผู้ร่วมปฏิบัติธรรม ควรวางแผนระยะเวลาหรือกำหนดการปฏิบัติธรรมให้เหมาะสมไม่มากหรือน้อยเกินไป ควรมีการอบรมการสื่อสารถึงกันภายในวัดและส่งเสริมเมตตาธรรม จัดทำองค์ความรู้เพิ่ม ฝึกอบรมส่งเสริมการแก้ปัญหาระหว่างสมาชิกในกลุ่มและควรมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง<sup>๙๑</sup>

**พระวิชชุกร ดิสรโณ (ก้องแดนไพร)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจต่อการบริหารสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดสิงห์บุรี แห่งที่ ๑” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี แห่งที่ ๑ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน เรียงจากมากไปหาน้อย ผลการศึกษาที่ได้ คือ ด้านกฎระเบียบ ด้านพระวิทยากร ด้านการปฏิบัติ ด้านสถานที่และสภาพแวดล้อม และด้านเนื้อหาสาระ ตามลำดับ ส่วนข้อเสนอแนะแนวการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี แห่งที่ ๑ พบว่า ด้านพระวิทยากร ควรบรรยายธรรมะด้วยเหตุผลเหมาะสมกับยุคสมัย ไม่กระทบตนเองและผู้อื่น ด้านเนื้อหาสาระ ควรจัดเนื้อหาโดยสอดแทรกและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเข้าไปด้วย กล่าวแบบอุปมาอุปไมยเปรียบเทียบกับให้เด่นและชัดเจนในเนื้อหา หลักการ แบบสติปัญญา ๔ ด้านสถานที่และสภาพแวดล้อม เนื่องจากประชาชนเข้ามาหนาแน่นต่อรอบในการปฏิบัติ ควรมีระบบป้องกันความปลอดภัย และเพิ่มพื้นที่จอดรถในการรองรับผู้ปฏิบัติธรรมในช่วงเทศกาลและวันสำคัญต่างๆ ที่ทางวัดได้จัดกิจกรรมขึ้น ด้านการปฏิบัติ ควรมีการทบทวนในช่วงแรกหลังจากรับการอบรมแล้ว เพื่อความแม่นยำในการปฏิบัติธรรมในระยะเวลาที่เหมาะสม และด้านกฎระเบียบ ควรเน้นและย้ำกฎระเบียบ กติกา มรรยาทและข้อควรปฏิบัติ อยู่ตลอดเวลา เพื่อรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย ในการอยู่ร่วมกันในสถานที่ปฏิบัติธรรม<sup>๙๒</sup>

**พระศักดิ์ชัย วรธมโม** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจของประชาชนในการเข้าร่วมปฏิบัติธรรมสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด แห่งที่ ๒๓ วัดท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ๑. แรงจูงใจของประชาชนในการเข้าร่วมปฏิบัติธรรมสำนักปฏิบัติธรรมประจำ

<sup>๙๑</sup>พระรุ่งโรจน์ ชยานันโท (เทวินบุรานวงศ์), “กลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม: กรณีศึกษาสำนักปฏิบัติวิปัสสนา กรรมฐานวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

<sup>๙๒</sup>พระวิชชุกร ดิสรโณ (ก้องแดนไพร), “ความพึงพอใจต่อการบริหารสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดสิงห์บุรี แห่งที่ ๑”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

จังหวัด แห่งที่ ๒๓ วัดท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าประชาชนมีความคิดเห็นต่อแรงจูงใจในการเข้าร่วมปฏิบัติธรรมสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด แห่งที่ ๒๓ วัดท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๓) ๒. ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เพศ วุฒิทางการศึกษา และรายได้มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจของประชาชนในการเข้าร่วมปฏิบัติธรรมสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด แห่งที่ ๒๓ วัดท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนอายุไม่มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจของประชาชนในการเข้าร่วมปฏิบัติธรรมสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด แห่งที่ ๒๓ วัดท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ๓. ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับแรงจูงใจของประชาชนในการเข้าร่วมปฏิบัติธรรมสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด แห่งที่ ๒๓ วัดท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า สำนักปฏิบัติยังมีห้องน้ำไม่เพียงพอ กับจำนวนประชาชน ระยะทางไกลสำหรับผู้ปฏิบัติจากต่างถิ่น สุนัขภายในวัดส่งเสียงดังขณะปฏิบัติ และถ่ายมูลไม่เป็นที่เป็นทาง ส่วนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแรงจูงใจของประชาชนในการเข้าร่วมปฏิบัติธรรมสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด แห่งที่ ๒๓ วัดท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี คือ ดำเนินการจัดสร้างห้องน้ำเพิ่มให้เพียงพอ กับจำนวนประชาชนผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรม จัดทำหนังสือรายชื่อสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด จำกัดพื้นที่ของสุนัขให้เป็นสัดส่วนและรณรงค์การนำสุนัข และแมวมาปล่อยที่สำนักปฏิบัติธรรม ๔. การสังเคราะห์แนวทางส่งเสริมแรงจูงใจของประชาชนในการเข้าร่วมปฏิบัติธรรมสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด แห่งที่ ๒๓ วัดท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าการส่งเสริมและจูงใจให้ประชาชนให้เข้ามาร่วมปฏิบัติธรรมนั้น ต้องประกอบด้วยสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม มีกัลยาณมิตรที่ดี มีครูบาอาจารย์ที่คอยชี้แนะ แนะนำคำสอนที่เหมาะสมย่อมจะทำให้ผู้ปฏิบัตินั้นมีแรงจูงใจ มีความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติธรรมอย่างแท้จริง<sup>๙๓</sup>

**พระสมุห์สังวาล จันทวนโณ (ทรัพย์ใหญ่)** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กรณีศึกษาความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน : กรณีศึกษาวัดสวนมะม่วง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี” มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ คือ ๑) เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน วัดสวนมะม่วง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ๒) เพื่อเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน วัดสวนมะม่วง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี โดยจำแนกตามปัจจัยพื้นฐาน ๓) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน วัดสวนมะม่วง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี กลุ่มตัวอย่างคือ ประชาชนที่มาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่วัดสวนมะม่วง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี จำนวน ๒๗๘ คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ,ค่าเฉลี่ย,ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test, F-test (One-Way ANOVA) ผลของการศึกษา ๑. ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่วัดสวนมะม่วง ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาความพึงพอใจในแต่ละด้าน ผลการศึกษาที่ได้คือ ประชาชนมีความพึงพอใจต่อ

<sup>๙๓</sup>พระศักดิ์ชัย วรธมโม, “แรงจูงใจของประชาชนในการเข้าร่วมปฏิบัติธรรมสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด แห่งที่ ๒๓ วัดท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

สภาพแวดล้อมสูงสุดเมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่น ๆ รองลงมาได้แก่ ด้านผู้สอน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการปฏิบัติ อยู่ในเกณฑ์ระดับมากที่สุด และด้านเนื้อหา อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก ๒. ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของประชาชนต่อการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่ วัดสวนมะม่วง พบว่า ในภาพรวมประชาชนมีอาชีพ และประสบการณ์ในการปฏิบัติที่ต่างกัน มีความพึงพอใจแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ประชาชนมีวุฒิการศึกษา และรายได้ต่างกัน มีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน ในขณะที่ประชาชนมีเพศ อายุ อาชีพ และประสบการณ์ในการปฏิบัติ ที่ต่างกัน มีความพึงพอใจในแต่ละด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ๓. ผลการศึกษาถึงข้อเสนอแนะของประชาชนที่มีต่อศูนย์ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่ วัดสวนมะม่วง พบว่า ด้านผู้สอน ผู้สอนควรมีวิธีการสอน และอุปกรณ์ประกอบการสอนที่หลากหลายควรเปลี่ยนการสอนในห้องมาเป็นการพาออกไปข้างนอกห้องบ้าง ผู้สอนควรแต่งกายให้เรียบร้อย ไม่ลุ่มล่าม ด้านเนื้อหา ทางศูนย์ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ควรจัดเนื้อหาที่สอนโดยสอดแทรกและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเข้าไปด้วย มีการนำนิทานหรือชาดกที่มีคติธรรมมาสอดแทรกในเนื้อหา การสอน ด้านสภาพแวดล้อม สถานที่ล้างจานควรมีหลังคามุงบังให้เรียบร้อยเพื่อป้องกันแดดและฝน และควรปลูกต้นไม้ให้มากขึ้น เพื่อสร้างความร่มรื่นมากขึ้น ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ควรมีเจ้าหน้าที่คอยให้คำแนะนำ และช่วยเหลือผู้ที่มาใหม่ ควรมีป้ายบอกทาง หรือบอกจุดสำคัญๆ เพื่อให้คนที่มาใหม่ได้รู้และไม่สับสน<sup>๔๔</sup>

**แม่ชีเนรัชมา ศักดิ์ศิริสัมพันธ์** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีบริหารเพื่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม” ผลการวิจัยพบว่า ๑) หลักพุทธวิธีบริหารเป็นแนวคิดหลักการบริหารของพระพุทเจ้า ประกอบด้วยพุทธวิธีการวางแผน พุทธวิธีการจัดองค์กร พุทธวิธีในการบริหารงานบุคลากร พุทธวิธีการอำนวยความสะดวก และพุทธวิธีการกำกับดูแล แนวคิดในการพัฒนาเป็นการพัฒนาองค์กรเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ตลอดจนหลักสูตรการปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ในสำนักปฏิบัติธรรมฝ่ายสงฆ์และการปฏิบัติในรูปแบบอื่น ๆ ของฝ่ายคฤหัสถ์ ๒) สภาพทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมที่บริหารโดยคณะสงฆ์และโดยคฤหัสถ์ มีดังนี้ ฝ่ายคณะสงฆ์มีการวางแผนงานระยะสั้นและระยะยาว เจ้าอาวาส/เจ้าสำนักเป็นผู้บริหารแต่ผู้เดียวในการจัดองค์กร การบริหารงานบุคคลด้วยหลักใช้คนให้เหมาะกับงาน การอำนวยความสะดวกผู้มาเป็นหลักเพื่อกำหนดการทำงานตามสายงาน พุทธวิธีการกำกับดูแลใช้หลักธรรมคือหลักไตรสิกขาและหลักเมตตา ส่วนฝ่ายคฤหัสถ์พบว่า การวางแผนมีคณะกรรมการมูลนิธิบริหารในองค์กรขนาดใหญ่และขนาดกลาง การจัดองค์กรมีสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการเป็นฝ่ายอำนวยความสะดวกและปฏิบัติการต่างๆ การบริหารงานบุคคลใช้การแบ่งงานตามหน้าที่ ผู้นำของฝ่ายคฤหัสถ์มีการอำนวยความสะดวกตามกระบวนการของการสั่งการ ตามลำดับชั้น การบริหารงานบุคคล การกำกับดูแลใช้หลักทางตะวันตกผสมผสานกับภูมิธรรมทางตะวันออกการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมโดยคณะสงฆ์พบว่าการพัฒนาบุคลากร พัฒนาสถานที่ พัฒนาสื่อ และพัฒนาหลักสูตร ส่วนรูปแบบในการพัฒนา

<sup>๔๔</sup>พระสมุห์สังวาล จันทวนโณ (ทรัพย์ใหญ่) , “กรณีศึกษาความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน: กรณีศึกษาวัดสวนมะม่วง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ” , **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา , (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๕๕),

สำนักปฏิบัติธรรมโดยคฤหัสถ์พบว่าเป็นการพัฒนา ๖ ด้านได้แก่ พัฒนาโครงสร้างในการบริหาร พัฒนาบุคลากร พัฒนาสื่อ พัฒนาร่างกายและจิตใจ พัฒนาหลักสูตร และพัฒนาสถานที่ รูปแบบการปฏิบัติทางฝั่งคณะสงฆ์ใช้หลักสติปัฏฐาน ๔ ส่วนการปฏิบัติโดยคฤหัสถ์เป็นศูนย์การเรียนรู้ทางธรรมครบวงจร โดยมีหลักสูตรเป็นตัวกำหนดให้สอดคล้องกับผู้มาปฏิบัติ ๓) การวิเคราะห์เปรียบเทียบความเหมือนความต่างได้แก่ฝ่ายคณะสงฆ์เป็นนิติบุคคล ขณะที่ฝ่ายคฤหัสถ์มีคณะกรรมการมูลนิธิบริหารในองค์กรขนาดใหญ่และขนาดกลาง ใช้คู่มือการทำงานและปฏิบัติงานตามแผนงาน หลักสูตรและการสอนต่างกันทำให้จุดเด่นต่างกัน กิจกรรมที่เปิดกว้างหลากหลายในสถานที่ที่ไม่ใช่วัด มีหลักสูตรและกิจกรรมทางเลือกสอดคล้องกับวิถีชีวิตคนไทย การนำหลักการตะวันตกมาใช้ในการบริหารของฝ่ายคฤหัสถ์ โดยมีการบริหารจัดการเชิงรุกขณะที่ฝ่ายคณะสงฆ์เป็นเชิงรับแต่มีเป้าหมายเดียวกัน ๔) รูปแบบพุทธวิธีบริหารเพื่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมฝ่ายคณะสงฆ์ใช้หลักในการบริหารสอดคล้องกับพุทธวิธีบริหารของพระพุทธเจ้า ส่วนของคฤหัสถ์ใช้การประยุกต์หลักบริหารตะวันตกกับผสมกับหลักธรรม ในการพัฒนาเป็นการพัฒนาองค์กร ๖ ด้าน การปฏิบัติใช้หลักสติปัฏฐาน ๔ และกิจกรรมที่ประยุกต์ร่วมสมัย โดยใช้หลักธรรมได้แก่ ไตรสิกขา เมตตา โดยมีจุดหมายเพื่อให้ความสำคัญกับการปฏิบัติธรรม พร้อมกันกับการช่วยกันรักษา ปฏิบัติตาม และถ่ายทอดคนรุ่นหลังได้ปฏิบัติสืบต่อไป<sup>๔๕</sup>

## ๒.๔.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ พบว่ามีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

Cadge, Wendy ได้วิจัยการค้นหาคติวิญญาน : การปฏิบัติของชาวพุทธเถรวาทรุ่นแรกในสหรัฐอเมริกา ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปฏิบัติที่วัดพิลาและที่ศูนย์วิปัสสนาเคมบริดจ์ ต่างมีการปฏิบัติและความเชื่อร่วมกัน ถึงแม้จะมีความแตกต่างกันในหลายประการ ยิ่งกว่านี้ ผู้วิจัยยังพบว่า พระภิกษุครูและผู้ปฏิบัติที่วัดพิลา และที่ศูนย์วิปัสสนาเคมบริดจ์ต่างสร้างและสนับสนุนองค์กรของพุทธศาสนิกชนในหมู่ผู้ใกล้ชิดที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ทั้งสองด้วยเหตุผลที่คล้ายคลึงกัน กลุ่มประชาชนที่เป็นแกนหลักที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ทั้งสอง แม้จะมีโครงสร้างที่ต่างกันได้ทำการจัดตั้งกลุ่มหรือชุมชนและสนับสนุนกลุ่มเหล่านี้ด้านจิตวิญญาน โดยการทำบุญที่วัดพิลาและปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่ศูนย์วิปัสสนาเคมบริดจ์ ประชาชนของทั้งสองศูนย์ได้สร้างอัตลักษณ์ของตนโดยการเข้าไปมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรมและยึดถือเอาเป็นอัตลักษณ์ของตนในสหรัฐอเมริกา และพบว่าผู้หญิงมีบทบาทและมีตำแหน่งหน้าที่มากกว่าที่เป็นอยู่ในองค์กรชาวพุทธในเอเชีย ผู้วิจัยสรุปว่า องค์กรทั้งสองนี้ ต่างบ่งบอกถึงปฏิกิริยาตอบสนองที่เกิดขึ้นต่อปัญหาในการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงที่คนในทุกศาสนาจะต้องเผชิญเมื่อเขาเหล่านั้นอพยพมาอยู่ในสหรัฐอเมริกา<sup>๔๖</sup>

<sup>๔๕</sup>แม่ชีเนรัขมา ศักดิ์ศิริสัมพันธ์, “พุทธวิธีบริหารเพื่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม”, **ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสนดุษฎีบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

<sup>๔๖</sup>Cadge, Wendy, **Seeking the Heart : The First Generation Practices Theravada Buddhism in America**, Thesis Ph.D., (Ottawa : The University of Chicago Press, 2002), p. 287.

Pressel ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ ซึ่งวัด ๑๖ องค์ประกอบของบุคลิกภาพโดยเครื่องมือแคทเทิล กับสิ่งที่จำเป็นยิ่งกับการเป็นผู้นำ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่มีจิตใจอ่อนโยนน้อยกว่าผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ผู้สำเร็จปริญญาเอกจะยึดกลุ่มเป็นสำคัญ และผู้บริหารโดยทั่วๆ ไปจะเป็นผู้ที่ชอบแสดงออกให้ความรู้สึกรอบอุนแก่เพื่อนร่วมงาน ปรับตัวได้ดี ฉลาดและรู้จักใช้อำนาจ จิตใจอ่อนโยนและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว นอกจากนี้ยังพบอีกว่าผู้บริหารการศึกษามีลักษณะความเป็นผู้บริหารและเป็นผู้กระตุ้นเพื่อนร่วมงานในการปฏิบัติงานได้มากกว่าผู้บริหารด้านอื่น ๆ<sup>๙๗</sup>

Rice ได้ทำการศึกษาเรื่องพฤติกรรมของอาจารย์ใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาตามธรรมชาติของอาจารย์ใหญ่และครูโรงเรียนประถมศึกษา เขตแม่น้ำ ซาวานนาห์ ตอนกลางของรัฐจอร์เจีย ผลการวิจัยพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างธรรมชาติของอาจารย์ใหญ่และครูโรงเรียนประถมศึกษาที่มีต่อพฤติกรรมผู้นำของอาจารย์ในด้านความสามารถในการโน้มน้าวจิตใจคน การมีวิจารณ์ญาณ การเน้นที่ผลงานและความสามารถในการบูรณาการหัวข้อต่างๆ ที่นำมาอภิปราย<sup>๙๘</sup>

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า สำนักปฏิบัติธรรมของแต่ละวัดก็มีความแตกต่างกันออกไปแล้วแต่ว่าโอกาสและสถานที่ของวัดนั้นจะเอื้ออำนวยได้มากสักเท่าไร บางวัดก็จัดการปฏิบัติธรรมอย่างเดียว บางวัดก็มีการร่วมกันจัดทั้งญาติโยมและพระสงฆ์ได้ร่วมมือกันจัดทำขึ้นตามลักษณะโครงการหลัก ๆ เช่น การปฏิบัติธรรมในช่วงเทศกาลวันสำคัญทางศาสนา และวันสำคัญของชาติ การปฏิบัติธรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน การปฏิบัติธรรมเพื่อฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนและเยาวชน การปฏิบัติธรรม ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้มาปฏิบัติธรรม ได้รับความสะดวกสบายอย่างเหมาะสม และเกิดความพึงพอใจอย่างสูงสุด

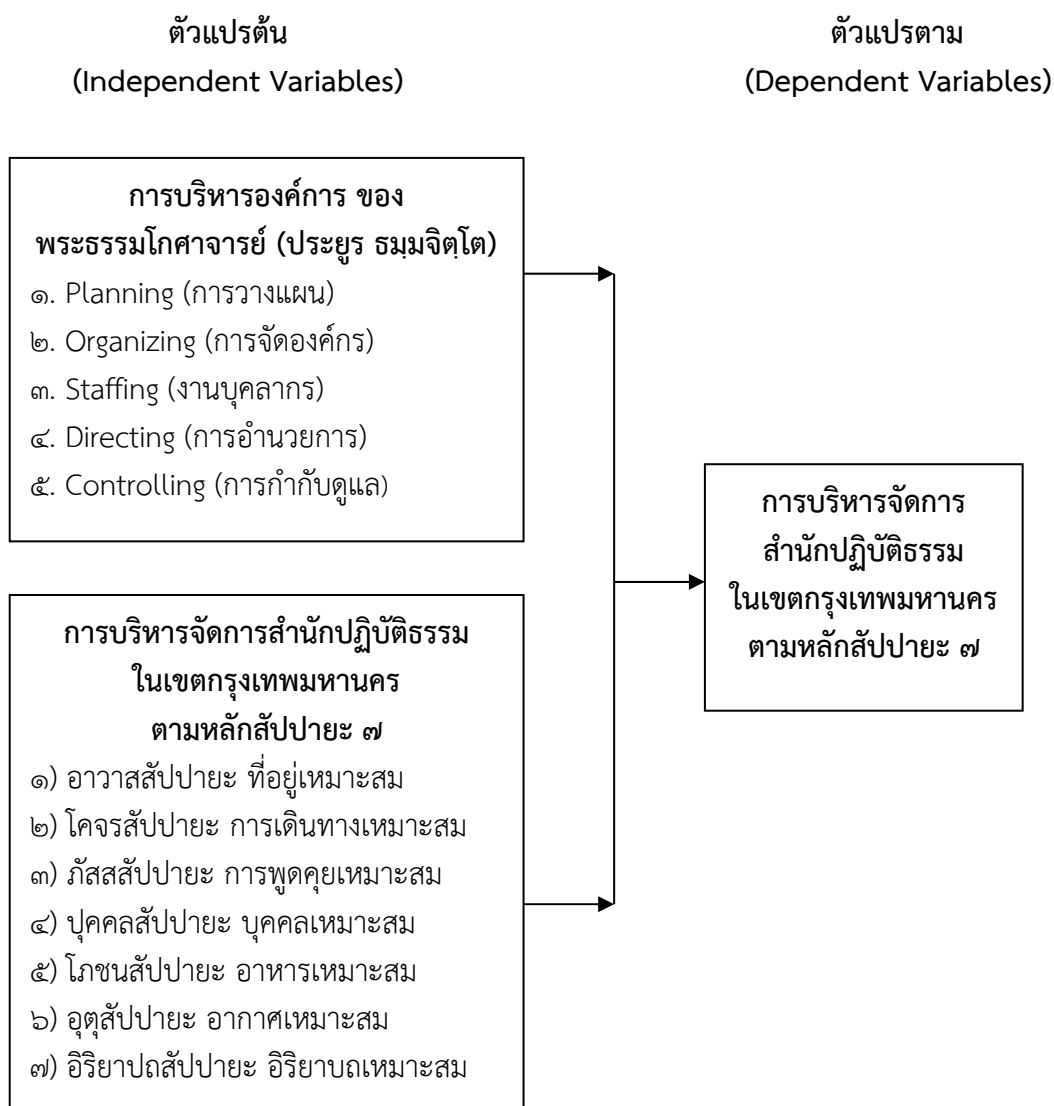
---

<sup>๙๗</sup>Pressel. D.A., “ A study of the Relationship Between Personality Factors and Aspiration For Leadership”, **Dissertation Abstract International**. (2006, January). 165,05 A.

<sup>๙๘</sup>Rice. Wilson L., “Leadership Behavior of Elementary School Principals and Teacher in Five Central Savannah River Area School Districts in Georgia”, **Dissertation Abstracts International**. 46 (9) , 2001, p. 378-A.

## ๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ดังนั้นผู้วิจัยได้นำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้



ภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

## บทที่ ๓

### วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๕ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

#### ๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗” การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ควบคู่กับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งเป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณกับการวิจัยเชิงคุณภาพ

#### ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

##### ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน ๕๐ วัด

##### กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) มาจากประชากรผู้ปฏิบัติธรรม ที่ไม่แน่นอน จึงใช้จำนวนกลุ่มตัวอย่างสูงสุด ได้แก่ ๔๐๐ คน โดยการเปิดตารางสำเร็จรูปของ R.V.Krejcie กับ D.W.Morgan<sup>๑</sup> เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลมีความถูกต้องมากที่สุด

---

<sup>๑</sup>ธานินทร์ ศิลป์จารุ, การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บิซิเนสอาร์แอนด์ดี, ๒๕๕๑), หน้า ๔๘.

ตารางที่ ๓.๑ จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

| ที่ | สำนักปฏิบัติธรรม | จำนวนกลุ่มตัวอย่าง |
|-----|------------------|--------------------|
| ๑   | วัดปากบ่อ        | ๓๐                 |
| ๒   | วัดบางนาคนอก     | ๒๕                 |
| ๓   | วัดอัมพวัน       | ๒๕                 |
| ๔   | วัดสุวรรณคีรี    | ๒๕                 |
| ๕   | วัดราชสิงขร      | ๒๕                 |
| ๖   | วัดอุทัยธาราม    | ๒๕                 |
| ๗   | วัดใหม่พิเรนทร์  | ๒๕                 |
| ๘   | วัดบางนาใน       | ๓๐                 |
| ๙   | วัดสิงห์         | ๓๐                 |
| ๑๐  | วัดพรหมวงศาราม   | ๒๕                 |
| ๑๑  | วัดสะพาน         | ๒๕                 |
| ๑๒  | วัดทุ่งเศรษฐี    | ๓๐                 |
| ๑๓  | วัดม่วง          | ๓๐                 |
| ๑๔  | วัดบรมสถล        | ๒๕                 |
| ๑๕  | วัดเพลงวิปัสสนา  | ๒๕                 |
| รวม |                  | ๔๐๐                |

### ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้บริหารสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน ๕ รูป

### ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นแบบสอบถามโดยมีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

#### ๓.๓.๑ การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

##### แบบสอบถาม (Questionnaires)

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัย โดยศึกษาเอกสารวิชาการและจากงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

๑. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือ
๓. สร้างเครื่องมือ จากกรอบเนื้อหาในคำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๔. เสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ

๕. นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ ท่านเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) เชิงเนื้อหา (Content validity) แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามตามวัตถุประสงค์ (Index of Items Objective Congruence : IOC)<sup>๒</sup> ซึ่งจะต้องได้ค่า IOC มากกว่า ๐.๕ ทุกข้อ

๖. นำเครื่องมือที่ตรวจสอบความเที่ยงตรงแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้ปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐ ชุด เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficients) ตามวิธีของ ครอนบาค (Cronbach)<sup>๓</sup>

๗. ปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์ สำหรับนำไปใช้เก็บข้อมูลจริงต่อไป

### แบบสัมภาษณ์ (Interview)

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ประเด็นสำคัญของเนื้อหาการวิจัยและวิเคราะห์สาระสำคัญจากนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการแล้วได้ร่างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาได้ตรวจสอบคุณภาพในด้านต่างๆ ดังนี้

- ๑) การใช้ถ้อยคำสำนวนภาษาของข้อคำถาม
- ๒) โครงสร้างของประเด็นเนื้อหาคำถามที่ครอบคลุมสาระสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗
- ๓) กรอบประเด็นและข้อคำถามครอบคลุมเนื้อหาสำคัญที่ต้องการตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้

### ๓.๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

#### ลักษณะของเครื่องมือแบบสอบถาม (Questionnaire)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ส่วนที่เป็นแบบสอบถามผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมาจากศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข ซึ่งแบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๒ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ หรือตรวจสอบรายการ (Check List) โดยถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ จำนวนครั้งที่ปฏิบัติ

<sup>๒</sup>Cronbach, Lee J, *Essentials of psychological testing*, 4<sup>th</sup> ed., (New York: Harper & Row, 2001), p. 123.

<sup>๓</sup>ประยูร อาษานาม, *คู่มือวิจัยทางการศึกษา*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (ขอนแก่น: มหาวิทยาลัย ขอนแก่น, ๒๕๕๑), หน้า ๘๗.

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับแนวการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็น มาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี ๕ ระดับ ตามหลักการของลิเคิร์ต (Likert) โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

|   |         |                                                 |
|---|---------|-------------------------------------------------|
| ๕ | หมายถึง | มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด               |
| ๔ | หมายถึง | มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก                     |
| ๓ | หมายถึง | มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง                 |
| ๒ | หมายถึง | มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย                    |
| ๑ | หมายถึง | มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด <sup>๔</sup> |

### ลักษณะของเครื่องมือสำหรับแบบสัมภาษณ์ (Interview Form)

แบบสัมภาษณ์ เพื่อรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ประกอบด้วย สำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน ๕ ท่าน เป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open ended Form) เพื่อให้ผู้รับการสัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ทั้ง ๗ และข้อเสนอแนะต่างๆ ได้อย่างอิสระ

### ๓.๓.๓ การรวบรวมข้อมูล

#### แบบสอบถาม (Questionnaires)

การรวบรวมข้อมูล โดยการแจกแบบสอบถาม โดยกระจายกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร การเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนเมษายน ถึงเดือนตุลาคม ๒๕๖๑ รวม ๗ เดือน และนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

#### แบบสัมภาษณ์ (Interview)

การวิจัยครั้งนี้ ใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) ดำเนินการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งมีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

๑) ขั้นตอนเตรียมการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนลงสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวันเวลาที่จะสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างพร้อมกับขอเอกสารต่างๆ พร้อมกันนั้น ผู้วิจัยจะต้องศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

๒) ขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียง

---

<sup>๔</sup>สุวรีย์ ศิริโกการภิรมย์, การวิจัยทางการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (ลพบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๐), หน้า ๑๔๐.

ในขณะที่สัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่า ข้อมูลต่างๆ ที่บันทึกเสียงไว้ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ

### ๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

#### แบบสอบถาม (Questionnaires)

๑. นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ โดยการตอบแบบสอบถามแล้ว นำมาคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยการบันทึกคะแนนแต่ละข้อของแต่ละคนลงในแบบลงรหัส (Coding Form)

๒. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

๓. การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑) ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามใช้ความถี่ (Frequency) และ ค่าร้อยละ (Percentage)

๓.๒) ระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขต กรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ทั้ง ๗ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

๓.๓) แปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์ ดังนี้<sup>๕</sup>

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๐ – ๕.๐๐ หมายความว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๐ – ๔.๔๙ หมายความว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๐ – ๓.๔๙ หมายความว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๐ – ๒.๔๙ หมายความว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐ – ๑.๔๙ หมายความว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

๓.๔) การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อแนวทางการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ทั้ง ๗ โดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ ความแปรปรวนทางเดียว (One way analysis of variance)

#### แบบสัมภาษณ์ (Interview)

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จาก เอกสาร การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยาย และพรรณนาความ วิเคราะห์ลักษณะปัญหาจากเอกสาร จากการสัมภาษณ์ และจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย (๑) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (๒) จัดลำดับข้อมูล (๓) จากการ สัมภาษณ์ (๔) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็น (๕) สรุปผลการวิจัย

---

<sup>๕</sup>ประกอบ กรรณสูตร, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: ด่าน สุทธาการพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐๘.

### ๓.๕ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

#### ๓.๕.๑ สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม

หาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ( $\alpha$  - Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach)<sup>๖</sup>

$$\text{สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา } \alpha = \frac{K}{K-1} \left\{ 1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2} \right\}$$

|              |   |                              |
|--------------|---|------------------------------|
| $\alpha$     | = | ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น |
| K            | = | จำนวนข้อของเครื่องมือวัด     |
| $\sum s_i^2$ | = | ผลรวมของความแปรปรวนแต่ละข้อ  |
| $s_t^2$      | = | ความแปรปรวนของคะแนนรวม       |

หาค่าความสอดคล้องแบบ IOC<sup>๗</sup> โดยหาความตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้สูตร

$$\text{IOC} = \frac{\sum R}{N}$$

|          |   |                                     |
|----------|---|-------------------------------------|
| IOC      | = | ดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหา        |
| $\sum R$ | = | ผลรวมของคะแนนของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด |
| N        | = | จำนวนผู้เชี่ยวชาญ                   |

\* ค่า IOC จะต้องมามีค่า  $\geq 0.5$  ขึ้นไปจึงจะใช้ได้

#### ๓.๕.๒ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

๑) ค่าสถิติพื้นฐาน<sup>๘</sup> ได้แก่

๑.๑ ค่าร้อยละ (Percentage) โดยใช้สูตร

$$P = \frac{f}{N} \times 100$$

|   |   |                                 |
|---|---|---------------------------------|
| P | = | ร้อยละ                          |
| f | = | ความถี่ที่ต้องการแปลงเป็นร้อยละ |
| N | = | จำนวนความถี่ทั้งหมด             |

<sup>๖</sup>บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๕๕), หน้า ๙๙.

<sup>๗</sup>พิษณุ พองศรี, วิจัยทางการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เทียมผาการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๑๓๘ - ๑๓๙.

<sup>๘</sup>ธีรยุทธ พึ่งเทียร, สถิติเบื้องต้นและการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สูตรไพศาล, ๒๕๕๕), หน้า ๑๒.

๑.๒ ค่ามัชฌิมเลขคณิต หรือค่าคะแนนเฉลี่ย (Arithmetic Mean)<sup>๙</sup>

$$\mu = \frac{\sum x}{N}$$

$\mu$  = มัชฌิมเลขคณิต หรือค่าเฉลี่ย

$\sum x$  = ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

$N$  = จำนวนข้อมูลทั้งหมด

๑.๓ ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน<sup>๑๐</sup> (Standard Deviation) โดยใช้สูตร

$$\sigma = \sqrt{\frac{\sum (x - \mu)^2}{N}}$$

$\sigma$  = ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$f$  = ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$x$  = จุดกึ่งกลางชั้น

$\mu$  = มัชฌิมเลขคณิต

$N$  = จำนวนข้อมูล

$\sum$  = ผลรวมของข้อมูล  $\sum (x - \mu)^2$

๒) สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ค่าที (t - test)<sup>๑๑</sup>

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{s_1^2}{n_1} + \frac{s_2^2}{n_2}}}$$

$\bar{X}_1 - \bar{X}_2$  = ค่าเฉลี่ยของกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2

$s_1^2, s_2^2$  = ความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2

$n_1, n_2$  = จำนวนกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2

<sup>๙</sup>เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑.

<sup>๑๐</sup>พิษณุ พงศ์รี, วิจัยทางการศึกษา, หน้า ๑๖๓ - ๑๖๔.

<sup>๑๑</sup>เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗.

๓) สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ใช้ค่าเอฟ (F – test) (One – way ANOVA)<sup>๑๒</sup> โดยใช้สูตร

$$F = \frac{MS_b}{MS_w}$$

F = ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน F - distribution

MS<sub>b</sub> = ผลรวมกำลังสองเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม  
(Between Mean Square)

MS<sub>w</sub> = ผลรวมกำลังสองเฉลี่ยภายในกลุ่ม  
(Within Mean Square)

---

<sup>๑๒</sup>ชูศรี วงศ์รัตน์, เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: เทพเนรมิตการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๒๓๖.

## บทที่ ๔

### ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ผลการศึกษา นำเสนอตามลำดับ ดังนี้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗

๔.๓ การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๔.๔ ข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ จากบทสัมภาษณ์

๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

#### ๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน มีรายละเอียดดังในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวน และค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

(N=๔๐๐)

| ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม | จำนวน | ร้อยละ |
|--------------------------------|-------|--------|
| ๑. เพศ                         |       |        |
| - ชาย                          | ๙๘    | ๒๔.๖๐  |
| - หญิง                         | ๓๐๒   | ๗๕.๔๐  |
| ๒. อายุ                        |       |        |
| - ต่ำกว่า ๒๐ ปี                | ๑๐    | ๒.๕๐   |
| - ๒๐ - ๓๐ ปี                   | ๓๗    | ๙.๒๐   |
| - ๓๑ - ๔๐ ปี                   | ๖๑    | ๑๕.๓๐  |
| - ๔๑ - ๕๐ ปี                   | ๗๑    | ๑๗.๘๐  |
| - ๕๑ - ๖๐ ปี                   | ๑๒๐   | ๓๐.๑๐  |
| - มากกว่า ๖๐ ปี                | ๑๐๑   | ๒๕.๒๐  |
| ๓. ระดับการศึกษา               |       |        |
| - ต่ำกว่าปริญญาตรี             | ๑๖๘   | ๔๒.๑๐  |
| - ปริญญาตรี                    | ๑๙๔   | ๔๘.๓๐  |
| - สูงกว่าปริญญาตรี             | ๓๘    | ๙.๖๐   |
| ๔. อาชีพ                       |       |        |
| - รับจ้าง/เกษตรกร              | ๑๓๗   | ๓๔.๒๐  |
| - รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ        | ๑๕๐   | ๓๗.๕๐  |
| - ค้าขาย/นักธุรกิจ             | ๙๒    | ๒๓.๑๐  |
| - นักเรียน/นักศึกษา            | ๒๑    | ๕.๒๐   |
| ๕. จำนวนครั้งที่ปฏิบัติ        |       |        |
| - ๑-๕ ครั้ง                    | ๒๖    | ๖.๕๐   |
| - ๖-๑๐ ครั้ง                   | ๑๓๑   | ๓๒.๘๐  |
| - ๑๑-๒๐ ครั้ง                  | ๑๖๙   | ๔๒.๒๐  |
| - มากกว่า ๒๐ ครั้งขึ้นไป       | ๗๔    | ๑๘.๕๐  |

จากตารางที่ ๔.๑ ผู้ปฏิบัติธรรมนักเรียนของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จากจำนวน ๔๐๐ คน เป็นหญิง จำนวน ๓๐๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๕.๔๐ มีอายุ ๕๑-๖๐ ปี จำนวน ๑๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๑๐ จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน ๑๙๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๓๐ มีอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน ๑๕๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๕๐ และมีการปฏิบัติ ๑๑-๒๐ ครั้ง จำนวน ๑๖๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๒๐

## ๔.๒ ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ โดยรวม และรายด้าน ๑) ด้านการวางแผน ๒) ด้านการจัดองค์กร ๓) ด้านงานบุคลากร ๔) ด้านการอำนวยความสะดวก และ ๕) ด้านการควบคุม รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒ - ๔.๖

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ โดยภาพรวม

| (N = ๔๐๐)                                                           |       |          |                  |
|---------------------------------------------------------------------|-------|----------|------------------|
| การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ | $\mu$ | $\sigma$ | ระดับความคิดเห็น |
| ๑. ด้านการวางแผน                                                    | ๓.๘๒  | ๐.๕๙     | มาก              |
| ๒. ด้านการจัดองค์กร                                                 | ๓.๙๒  | ๐.๖๐     | มาก              |
| ๓. ด้านงานบุคลากร                                                   | ๓.๘๓  | ๐.๖๗     | มาก              |
| ๔. ด้านอำนวยความสะดวก                                               | ๔.๒๘  | ๐.๕๑     | มาก              |
| ๕. ด้านการควบคุม                                                    | ๔.๑๗  | ๐.๖๙     | มาก              |
| ภาพรวม                                                              | ๔.๑๓  | ๐.๖๑     | มาก              |

จากตารางที่ ๔.๒ ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ส่วนรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ด้านอำนวยความสะดวก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๘ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๑ ด้านการควบคุม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๗ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๙ ด้านการจัดองค์กร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๒ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๐ ด้านงานบุคลากร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๓ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๗ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการวางแผน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๒ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๙ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนัก  
ปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ด้านการวางแผน

(N = ๔๐๐)

| ด้านการวางแผน                                                                                   | $\mu$ | $\sigma$ | ระดับความคิดเห็น |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|----------|------------------|
| ๑. สำนักปฏิบัติธรรมได้มีการวางแผนเพื่ออำนวยความสะดวก<br>ปฏิบัติธรรมได้เป็นอย่างดี               | ๓.๗๕  | ๐.๖๔     | มาก              |
| ๒. ได้ทราบกำหนดการปฏิบัติธรรมก่อนมาปฏิบัติธรรม<br>แห่งนี้เสมอ                                   | ๓.๖๗  | ๐.๖๓     | มาก              |
| ๓. ได้รับความสะดวกสบายตามที่ทางสำนักปฏิบัติธรรม<br>จัดให้เป็นอย่างดี                            | ๓.๗๗  | ๐.๖๖     | มาก              |
| ๔. สำนักปฏิบัติธรรมมีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมที่ทำให้<br>ผู้ปฏิบัติธรรมมีความรู้สึกสบายใจ         | ๓.๖๑  | ๐.๕๗     | มาก              |
| ๕. การมาปฏิบัติธรรมที่สำนักนี้มีความร่มรื่นเหมาะสมกับ<br>การปฏิบัติธรรมเป็นอย่างดี              | ๔.๓๕  | ๐.๔๘     | มาก              |
| ๖. ผู้บริหารสำนักปฏิบัติธรรมเข้าใจจิตของผู้มาปฏิบัติ<br>ธรรมเป็นอย่างดี ทำให้รู้สึกสบายกายและใจ | ๔.๓๔  | ๐.๖๒     | มาก              |
| ภาพรวม                                                                                          | ๓.๘๒  | ๐.๕๙     | มาก              |

จากตารางที่ ๔.๓ ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขต  
กรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ด้านการวางแผน อยู่ในระดับมาก มี ส่วนรายชื่อ อยู่ในระดับ  
มากทุกข้อ เรียงจากมากไปหาน้อย คือ การมาปฏิบัติธรรมที่สำนักนี้มีความร่มรื่นเหมาะสมกับการ  
ปฏิบัติธรรมเป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๕ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๔๘ ผู้บริหารสำนักปฏิบัติธรรม  
เข้าใจจิตของผู้มาปฏิบัติธรรมเป็นอย่างดี ทำให้รู้สึกสบายกายและใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๔ ค่า  
มาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๒ ได้รับความสะดวกสบายตามที่ทางสำนักปฏิบัติธรรมจัดให้เป็นอย่างดี มี  
ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๗ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๖ สำนักปฏิบัติธรรมได้มีการวางแผนเพื่ออำนวยความสะดวก  
ปฏิบัติธรรมได้เป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๕ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๔ มีได้ทราบกำหนดการ  
ปฏิบัติธรรมก่อนมาปฏิบัติธรรมแห่งนี้เสมอ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๗ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๓ และข้อ  
ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ สำนักปฏิบัติธรรมมีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมมีความรู้สึก  
สบายใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๑ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๕ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนัก  
ปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ด้านการจัดองค์กร

(N = ๔๐๐)

| ด้านการจัดองค์กร                                                                                                                         | $\mu$ | $\sigma$ | ระดับความคิดเห็น |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|----------|------------------|
| ๗. สำนักปฏิบัติธรรมมีกองอำนาจการเพื่ออำนวยความสะดวกใน<br>เรื่องสถานที่ได้อย่างเหมาะสม                                                    | ๓.๙๕  | ๐.๖๓     | มาก              |
| ๘. สำนักปฏิบัติธรรมมีกองอำนาจการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกด้าน<br>อาหาร ที่พักอาศัย ได้เป็นอย่างดี                                            | ๓.๘๙  | ๐.๕๗     | มาก              |
| ๙. สำนักปฏิบัติธรรมมีการติดต่อสื่อสารกับผู้ปฏิบัติธรรม<br>อย่างเหมาะสม                                                                   | ๓.๙๐  | ๐.๕๘     | มาก              |
| ๑๐. ทางวัดได้มีการจัดระเบียบในการแนะนำการปฏิบัติ<br>ธรรม มีความเข้าใจแนวทางการปฏิบัติธรรมที่<br>สอดคล้องกับสำนักปฏิบัติธรรมและผู้ปฏิบัติ | ๓.๙๙  | ๐.๖๒     | มาก              |
| ๑๑. สำนักปฏิบัติธรรม มีสื่ออุปกรณ์ ที่อำนวยความสะดวก<br>สะดวกในการปฏิบัติธรรม                                                            | ๓.๘๘  | ๐.๕๙     | มาก              |
| ๑๒. มีหน่วยงานที่คอยดูแลผู้ปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมกับ<br>ทุกเพศ ทุกวัย ได้เป็นอย่างดี                                                      | ๓.๙๑  | ๐.๖๑     | มาก              |
| ภาพรวม                                                                                                                                   | ๓.๙๒  | ๐.๖๐     | มาก              |

จากตารางที่ ๔.๔ ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขต  
กรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ด้านการจัดองค์กร อยู่ในระดับมาก มี ส่วนร้อยละ อยู่ในระดับ  
มากทุกข้อ เรียงจากมากไปหาน้อย คือ ทางวัดได้มีการจัดระเบียบในการแนะนำการปฏิบัติธรรม มี  
ความเข้าใจแนวทางการปฏิบัติธรรมที่สอดคล้องกับสำนักปฏิบัติธรรมและผู้ปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ  
๓.๙๙ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๒ สำนักปฏิบัติธรรมมีกองอำนาจการเพื่ออำนวยความสะดวกในเรื่อง  
สถานที่ได้อย่างเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๕ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๓ มีมีหน่วยงานที่คอยดูแล  
ผู้ปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมกับทุกเพศ ทุกวัย ได้เป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๑ ค่ามาตรฐานเท่ากับ  
๐.๖๑ สำนักปฏิบัติธรรมมีการติดต่อสื่อสารกับผู้ปฏิบัติธรรม อย่างเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๐  
ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๘ สำนักปฏิบัติธรรมมีกองอำนาจการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกด้าน อาหาร  
ที่พักอาศัย ได้เป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๙ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๗ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำ  
ที่สุด คือ สำนักปฏิบัติธรรม มีสื่ออุปกรณ์ ที่อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ  
๓.๘๘ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๙ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนัก  
ปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ด้านงานบุคลากร

(N = ๔๐๐)

| ด้านงานบุคลากร                                                                                                       | $\mu$ | $\sigma$ | ระดับความคิดเห็น |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|----------|------------------|
| ๑๓. สำนักปฏิบัติธรรมมีเจ้าหน้าที่ดูแลอำนวยความสะดวก ในการเข้ามาปฏิบัติธรรม ได้เป็นอย่างดี                            | ๓.๘๒  | ๐.๖๕     | มาก              |
| ๑๔. สำนักปฏิบัติธรรมมีผู้นำในการปฏิบัติที่มีความรู้ความสามารถในการแนะนำผู้ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมของแต่ละบุคคล        | ๓.๘๕  | ๐.๖๙     | มาก              |
| ๑๕. สำนักปฏิบัติธรรม ได้จัดเจ้าหน้าที่คอยช่วยประสานงานกับผู้ปฏิบัติธรรมให้ได้รับความสะดวกเมื่ออยู่ในสำนักปฏิบัติธรรม | ๓.๘๐  | ๐.๗๐     | มาก              |
| ๑๖. สำนักปฏิบัติธรรม มีผู้สอนการปฏิบัติธรรมที่มีความรู้ความสามารถ เข้าใจจิตของผู้ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม              | ๓.๘๖  | ๐.๖๔     | มาก              |
| ๑๗. สำนักปฏิบัติธรรม มีหน่วยบริการสำหรับผู้มาปฏิบัติธรรมให้ได้รับความสะดวกสบาย                                       | ๓.๘๑  | ๐.๖๖     | มาก              |
| ๑๘. สำนักปฏิบัติธรรม มีการติดตามให้คำแนะนำกับผู้ปฏิบัติธรรมให้มีการพัฒนาการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง                     | ๓.๘๔  | ๐.๖๘     | มาก              |
| ภาพรวม                                                                                                               | ๓.๘๓  | ๐.๖๗     | มาก              |

จากตารางที่ ๔.๕ ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ด้านงานบุคลากร อยู่ในระดับมาก มี ส่วนรายข้อ อยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงจากมากไปหาน้อย คือ สำนักปฏิบัติธรรม มีผู้สอนการปฏิบัติธรรมที่มีความรู้ความสามารถ เข้าใจจิตของผู้ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๖ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๔ สำนักปฏิบัติธรรมมีผู้นำในการปฏิบัติที่มีความรู้ความสามารถในการแนะนำผู้ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมของแต่ละบุคคล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๕ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๙ สำนักปฏิบัติธรรม มีการติดตามให้คำแนะนำกับผู้ปฏิบัติธรรมให้มีการพัฒนาการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๔ ค่ามาตรฐานเท่ากับ สำนักปฏิบัติธรรมมีเจ้าหน้าที่ดูแลอำนวยความสะดวก ในการเข้ามาปฏิบัติธรรม ได้เป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๒ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๕ สำนักปฏิบัติธรรม มีหน่วยบริการสำหรับผู้มาปฏิบัติธรรมให้ได้รับความสะดวกสบาย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๑ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๖ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ สำนักปฏิบัติธรรม ได้จัดเจ้าหน้าที่คอยช่วยประสานงานกับผู้ปฏิบัติธรรมให้ได้รับความสะดวก เมื่ออยู่ในสำนักปฏิบัติธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๐ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๐ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนัก  
ปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ด้านอำนวยการ

(N = ๔๐๐)

| ด้านอำนวยการ                                                                                                                | $\mu$ | $\sigma$ | ระดับความคิดเห็น |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|----------|------------------|
| ๑๙. สำนักปฏิบัติธรรม มีสิ่งอำนวยความสะดวก ตั้งแต่ที่พักอาศัย อาหาร เครื่องดื่ม ได้อย่างเหมาะสม                              | ๔.๒๙  | ๐.๕๒     | มาก              |
| ๒๐. เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมบุคคลากรที่เป็นกัลยาณมิตร ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมมีความสุขกาย สบายใจ                                   | ๔.๒๖  | ๐.๔๙     | มาก              |
| ๒๑. สำนักปฏิบัติธรรมอำนวยความสะดวกในเรื่องผู้สอน ปฏิบัติธรรมที่มีความรู้ความสามารถเข้าใจจิตของผู้ปฏิบัติธรรมได้เป็นอย่างดี  | ๔.๓๑  | ๐.๕๔     | มาก              |
| ๒๒. สำนักปฏิบัติธรรม มีสิ่งอำนวยความสะดวก ที่เหมาะสม ทั้งอาหาร สถานที่ ห้องน้ำ มีความสะอาด ร่มรื่น เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม | ๔.๒๕  | ๐.๔๘     | มาก              |
| ๒๓. สำนักปฏิบัติธรรม มีสิ่งช่วยสนับสนุนการปฏิบัติธรรม เป็นอย่างดี เช่น ครูผู้สอน เจ้าหน้าที่ และพนักงานต้อนรับ เป็นต้น      | ๔.๓๐  | ๐.๕๓     | มาก              |
| ๒๔. สำนักปฏิบัติธรรม มีการอำนวยความสะดวก ด้านสถานที่ การเดินทาง มีป้ายแนะนำ สถานที่และการปฏิบัติธรรมได้เป็นอย่างดี          | ๔.๒๗  | ๐.๕๐     | มาก              |
| ภาพรวม                                                                                                                      | ๔.๒๘  | ๐.๕๑     | มาก              |

จากตารางที่ ๔.๖ ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ด้านอำนวยการ อยู่ในระดับมาก มี ส่วนรายข้อ อยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงจากมากไปหาน้อย คือ สำนักปฏิบัติธรรมอำนวยความสะดวกในเรื่องผู้สอนปฏิบัติธรรมที่มีความรู้ความสามารถเข้าใจจิตของผู้ปฏิบัติธรรมได้เป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๑ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๔ สำนักปฏิบัติธรรม มีสิ่งช่วยสนับสนุนการปฏิบัติธรรม เป็นอย่างดี เช่น ครูผู้สอน เจ้าหน้าที่ และพนักงานต้อนรับ เป็นต้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๐ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๓ สำนักปฏิบัติธรรม มีสิ่งอำนวยความสะดวก ตั้งแต่ที่พักอาศัย อาหาร เครื่องดื่ม ได้อย่างเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๙ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๒ สำนักปฏิบัติธรรม มีการอำนวยความสะดวก ด้านสถานที่ การเดินทาง มีป้ายแนะนำ สถานที่และการปฏิบัติธรรมได้เป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๗ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๐ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมบุคคลากรที่เป็นกัลยาณมิตร ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมมีความสุขกาย สบายใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๖ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๔๙ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

คือ สำนักปฏิบัติธรรม มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสม ทั้งอาหาร สถานที่ ห้องน้ำ มีความสะอาด ร่มรื่น เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๕ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๔๘ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ด้านการควบคุม

(N = ๔๐๐)

| ด้านการควบคุม                                                                                                                                 | $\mu$ | $\sigma$ | ระดับความคิดเห็น |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|----------|------------------|
| ๒๕. สำนักปฏิบัติธรรม มีกฎระเบียบเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม                                                               | ๔.๑๖  | ๐.๖๘     | มาก              |
| ๒๖. สำนักปฏิบัติธรรม มีเจ้าหน้าที่ร่วมมือกับผู้ประสานงาน เพื่อให้ผู้มาปฏิบัติธรรมได้รับความสะดวกสบาย                                          | ๔.๑๙  | ๐.๖๗     | มาก              |
| ๒๗. สำนักปฏิบัติธรรม มีหน่วยงานและบุคคลคอยเอื้ออำนวยให้ผู้มาปฏิบัติได้รับความสะดวกสบาย ในการรับบริการได้เป็นอย่างดี                           | ๔.๒๐  | ๐.๖๖     | มาก              |
| ๒๘. สำนักปฏิบัติธรรม ได้ติดตามประสานงาน เพื่อแจ้งกิจกรรมการปฏิบัติธรรมให้เหมาะสมในแต่ละวัน                                                    | ๔.๑๔  | ๐.๗๑     | มาก              |
| ๒๙. สำนักปฏิบัติธรรม ได้จัดแผนกต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้มาปฏิบัติธรรม ให้ได้รับความพึงพอใจในการปฏิบัติธรรมแห่งนี้                      | ๔.๑๕  | ๐.๗๒     | มาก              |
| ๓๐. สำนักปฏิบัติธรรมมีสื่อเพื่อการประสานงาน มีการแจ้งกำหนดการปฏิบัติธรรม การให้คำแนะนำ กับผู้มาปฏิบัติธรรม ให้ได้รับความสะดวกสบายอย่างเหมาะสม | ๔.๑๘  | ๐.๗๐     | มาก              |
| ภาพรวม                                                                                                                                        | ๔.๑๗  | ๐.๖๙     | มาก              |

จากตารางที่ ๔.๗ ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ด้านการควบคุม อยู่ในระดับมาก มี ส่วนรายข้อ อยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงจากมากไปหาน้อย คือ สำนักปฏิบัติธรรม มีหน่วยงานและบุคคลคอยเอื้ออำนวยให้ผู้มาปฏิบัติได้รับความสะดวกสบาย ในการรับบริการได้เป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๐ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๖ สำนักปฏิบัติธรรม มีเจ้าหน้าที่ร่วมมือกับผู้ประสานงาน เพื่อให้ผู้มาปฏิบัติธรรมได้รับความสะดวกสบาย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๙ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๗ สำนักปฏิบัติธรรมมีสื่อเพื่อการประสานงาน มีการแจ้งกำหนดการปฏิบัติธรรม การให้คำแนะนำ กับผู้มาปฏิบัติธรรม ให้

ได้รับความสะดวกสบายอย่างเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๘ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๐ สำนักปฏิบัติธรรม มีกฎระเบียบเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๖ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๖๘ สำนักปฏิบัติธรรม ได้จัดแผนกต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้มาปฏิบัติธรรม ให้ได้รับความพึงพอใจในการปฏิบัติธรรมแห่งนี้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๕ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๒ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ สำนักปฏิบัติธรรมได้ติดตามประสานงาน เพื่อแจ้งกิจกรรมการปฏิบัติธรรมให้เหมาะสมในแต่ละวัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๔ ค่ามาตรฐานเท่ากับ ๐.๗๑ ตามลำดับ

#### ๔.๓ การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และจำนวนครั้งที่ปฏิบัติ โดยการทดสอบค่าที (t – test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๘ – ๔.๑๒

ตารางที่ ๔.๘ การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ จำแนกตามเพศ

(N = ๔๐๐)

| การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ | ชาย  |      | หญิง |      | t    | Sig. |
|---------------------------------------------------------------------|------|------|------|------|------|------|
|                                                                     | μ    | σ    | μ    | σ    |      |      |
| ๑. ด้านการวางแผน                                                    | ๓.๗๐ | ๐.๕๐ | ๔.๒๕ | ๐.๗๒ | ๐.๑๒ | ๐.๑๕ |
| ๒. ด้านการจัดองค์กร                                                 | ๔.๒๗ | ๐.๕๑ | ๔.๑๕ | ๐.๖๕ | ๐.๕๔ | ๐.๑๐ |
| ๓. ด้านงานบุคลากร                                                   | ๓.๕๒ | ๐.๗๖ | ๔.๑๗ | ๐.๖๖ | ๐.๑๒ | ๐.๒๓ |
| ๔. ด้านอำนวยการ                                                     | ๓.๖๐ | ๐.๔๕ | ๔.๑๕ | ๐.๗๑ | ๐.๒๒ | ๐.๒๐ |
| ๕. ด้านการควบคุม                                                    | ๓.๗๕ | ๐.๗๖ | ๔.๐๑ | ๐.๖๗ | ๐.๕๑ | ๐.๒๔ |
| รวม                                                                 | ๓.๖๕ | ๐.๗๖ | ๔.๐๗ | ๐.๗๗ | ๐.๓๗ | ๐.๒๒ |

จากตารางที่ ๔.๘ ผู้ปฏิบัติธรรมที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ โดยรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ผู้ปฏิบัติธรรมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันในทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขต  
กรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ จำแนกตามอายุ

(N=๔๐๐)

| การบริหารจัดการ<br>สำนักปฏิบัติธรรม<br>ในเขต<br>กรุงเทพมหานคร<br>ตามหลักสัปปายะ<br>๗ | ต่ำกว่า ๒๐ ปี |      | ๒๐ - ๓๐ ปี |      | ๓๑ - ๔๐ ปี |      | ๔๑ - ๕๐ ปี |      | ๕๑ - ๖๐ ปี |      | มากกว่า ๖๐ ปี |      | F    | Sig. |
|--------------------------------------------------------------------------------------|---------------|------|------------|------|------------|------|------------|------|------------|------|---------------|------|------|------|
|                                                                                      | μ             | σ    | μ          | σ    | μ          | σ    | μ          | σ    | μ          | σ    | μ             | σ    |      |      |
| ๑. ด้านการวางแผน                                                                     | ๔.๓๑          | ๐.๗๑ | ๔.๑๑       | ๐.๕๑ | ๔.๒๑       | ๐.๖๑ | ๔.๒๒       | ๐.๖๖ | ๔.๓๖       | ๐.๗๔ | ๔.๒๗          | ๐.๖๕ | ๖.๒๖ | ๐.๑๗ |
| ๒. ด้านการจัดองค์กร                                                                  | ๔.๒๕          | ๐.๗๓ | ๔.๐๕       | ๐.๕๓ | ๔.๑๕       | ๐.๖๓ | ๔.๒๕       | ๐.๖๕ | ๓.๕๕       | ๐.๔๖ | ๓.๖๖          | ๐.๕๕ | ๕.๔๓ | ๐.๒๖ |
| ๓. ด้านงานบุคลากร                                                                    | ๔.๑๕          | ๐.๗๕ | ๓.๙๕       | ๐.๕๕ | ๔.๐๕       | ๐.๖๕ | ๔.๕๕       | ๐.๖๒ | ๓.๕๓       | ๐.๖๐ | ๓.๖๓          | ๐.๕๒ | ๗.๖๑ | ๐.๓๒ |
| ๔. ด้านอำนาจการ                                                                      | ๔.๑๑          | ๐.๖๕ | ๓.๙๑       | ๐.๔๕ | ๔.๐๑       | ๐.๕๕ | ๔.๐๒       | ๐.๖๖ | ๔.๑๖       | ๐.๗๒ | ๔.๐๗          | ๐.๗๔ | ๖.๐๖ | ๐.๐๖ |
| ๕. ด้านการควบคุม                                                                     | ๓.๖๒          | ๐.๗๑ | ๓.๔๒       | ๐.๕๑ | ๓.๕๒       | ๐.๖๑ | ๔.๒๖       | ๐.๖๔ | ๓.๖๖       | ๐.๖๖ | ๓.๖๐          | ๐.๖๑ | ๕.๓๑ | ๐.๓๒ |
| รวม                                                                                  | ๔.๐๖          | ๐.๗๒ | ๓.๘๖       | ๐.๕๒ | ๓.๙๖       | ๐.๖๒ | ๔.๕๖       | ๐.๖๖ | ๓.๕๕       | ๐.๖๒ | ๓.๖๕          | ๐.๗๖ | ๕.๖๒ | ๐.๑๕ |

จากตารางที่ ๔.๙ ผู้ปฏิบัติธรรมที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ โดยรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ผู้ปฏิบัติธรรมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันในทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ จำแนกตามระดับการศึกษา

(N=๔๐๐)

| การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ | ต่ำกว่าปริญญาตรี |      | ปริญญาตรี |      | สูงกว่าปริญญาตรี |      | F    | Sig. |
|---------------------------------------------------------------------|------------------|------|-----------|------|------------------|------|------|------|
|                                                                     | μ                | σ    | μ         | σ    | μ                | σ    |      |      |
| ๑. ด้านการวางแผน                                                    | ๔.๑๖             | ๐.๕๗ | ๓.๒๗      | ๐.๕๕ | ๓.๖๕             | ๐.๖๐ | ๓.๕๖ | ๐.๑๔ |
| ๒. ด้านการจัดองค์กร                                                 | ๔.๔๖             | ๐.๗๕ | ๔.๐๓      | ๐.๓๒ | ๔.๐๓             | ๐.๖๓ | ๕.๒๒ | ๐.๑๖ |
| ๓. ด้านงานบุคลากร                                                   | ๔.๒๔             | ๐.๕๗ | ๓.๗๔      | ๐.๕๓ | ๓.๗๗             | ๐.๖๓ | ๗.๐๖ | ๐.๑๕ |
| ๔. ด้านอำนวยการ                                                     | ๔.๐๖             | ๐.๖๗ | ๓.๑๗      | ๐.๖๕ | ๓.๕๕             | ๐.๗๐ | ๓.๖๖ | ๐.๐๔ |
| ๕. ด้านการควบคุม                                                    | ๔.๒๔             | ๐.๖๓ | ๓.๕๔      | ๐.๖๒ | ๓.๕๕             | ๐.๖๕ | ๔.๖๖ | ๐.๐๖ |
| รวม                                                                 | ๔.๓๒             | ๐.๖๔ | ๓.๕๓      | ๐.๖๕ | ๓.๖๕             | ๐.๖๗ | ๕.๕๖ | ๐.๑๑ |

จากตารางที่ ๔.๑๐ ผู้ปฏิบัติธรรมที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ผู้ปฏิบัติธรรมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันในทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขต กรุงเทพมหานคร ตามหลักสี่ปายะ ๗ จำแนกตามอาชีพ

(N=๔๐๐)

| การบริหารจัดการสำนัก<br>ปฏิบัติธรรม ในเขต<br>กรุงเทพมหานคร ตาม<br>หลักสี่ปายะ ๗ | รับจ้าง/<br>เกษตรกรกรรม |      | รับราชการ/<br>รัฐวิสาหกิจ |      | ค้าขาย/นักธุรกิจ |      | นักเรียน/<br>นักศึกษา |      | F    | Sig. |
|---------------------------------------------------------------------------------|-------------------------|------|---------------------------|------|------------------|------|-----------------------|------|------|------|
|                                                                                 | μ                       | σ    | μ                         | σ    | μ                | σ    | μ                     | σ    |      |      |
| ๑. ด้านการวางแผน                                                                | ๔.๓๒                    | ๐.๖๑ | ๔.๒๓                      | ๐.๗๖ | ๔.๓๗             | ๐.๗๕ | ๔.๒๖                  | ๐.๖๖ | ๖.๑๖ | ๑.๑๗ |
| ๒. ด้านการจัดองค์กร                                                             | ๔.๒๖                    | ๐.๖๓ | ๔.๒๖                      | ๐.๗๕ | ๓.๕๖             | ๐.๔๗ | ๓.๖๗                  | ๐.๖๐ | ๕.๓๓ | ๒.๒๖ |
| ๓. ด้านงานบุคลากร                                                               | ๔.๒๐                    | ๐.๗๕ | ๔.๕๖                      | ๐.๕๒ | ๓.๕๔             | ๐.๖๑ | ๓.๖๔                  | ๐.๕๓ | ๗.๕๑ | ๐.๔๒ |
| ๔. ด้านอำนวยความสะดวก                                                           | ๔.๑๒                    | ๐.๗๕ | ๔.๐๓                      | ๐.๖๕ | ๔.๑๗             | ๐.๗๓ | ๔.๐๖                  | ๐.๗๕ | ๖.๐๑ | ๐.๐๗ |
| ๕. ด้านการควบคุม                                                                | ๓.๖๓                    | ๐.๗๒ | ๔.๒๕                      | ๐.๖๕ | ๓.๖๗             | ๐.๖๗ | ๓.๖๑                  | ๐.๖๐ | ๕.๒๑ | ๐.๓๓ |
| รวม                                                                             | ๔.๐๕                    | ๐.๗๓ | ๔.๕๗                      | ๐.๖๗ | ๓.๕๖             | ๐.๖๓ | ๓.๕๐                  | ๐.๗๕ | ๕.๗๒ | ๑.๒๕ |

จากตารางที่ ๔.๑๑ ผู้ปฏิบัติธรรมที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสี่ปายะ ๗ โดยรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ผู้ปฏิบัติธรรมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันในทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสี่ปายะ ๗ จำแนกตามจำนวนครั้งที่ปฏิบัติ

(N=๔๐๐)

| การบริหารจัดการ<br>สำนักปฏิบัติธรรม ใน<br>เขตกรุงเทพมหานคร<br>ตามหลักสี่ปายะ ๗ | ๑-๕ ครั้ง |      | ๖-๑๐ ครั้ง |      | ๑๑-๒๐ ครั้ง |      | มากกว่า ๒๐<br>ครั้งขึ้นไป |      | F    | Sig. |
|--------------------------------------------------------------------------------|-----------|------|------------|------|-------------|------|---------------------------|------|------|------|
|                                                                                | μ         | σ    | μ          | σ    | μ           | σ    | μ                         | σ    |      |      |
| ๑. ด้านการวางแผน                                                               | ๔.๑๓      | ๐.๕๕ | ๓.๖๔       | ๐.๕๐ | ๓.๕๑        | ๐.๖๗ | ๔.๔๕                      | ๐.๖๐ | ๓.๔๓ | ๐.๑๖ |
| ๒. ด้านการจัดองค์กร                                                            | ๓.๕๐      | ๐.๕๕ | ๓.๗๔       | ๐.๕๕ | ๓.๗๖        | ๐.๖๕ | ๔.๔๑                      | ๐.๖๑ | ๔.๗๗ | ๐.๑๔ |
| ๓. ด้านงานบุคลากร                                                              | ๓.๔๕      | ๐.๗๐ | ๔.๒๖       | ๐.๗๓ | ๓.๗๗        | ๐.๗๒ | ๓.๗๔                      | ๐.๗๗ | ๖.๕๖ | ๐.๑๖ |
| ๔. ด้านอำนวยการ                                                                | ๔.๐๓      | ๐.๕๔ | ๓.๗๔       | ๐.๖๐ | ๓.๖๑        | ๐.๖๖ | ๔.๓๕                      | ๐.๗๕ | ๓.๓๓ | ๐.๐๖ |
| ๕. ด้านการควบคุม                                                               | ๓.๔๗      | ๐.๗๔ | ๔.๐๒       | ๐.๖๖ | ๓.๕๖        | ๐.๕๒ | ๓.๕๑                      | ๐.๖๐ | ๕.๔๖ | ๐.๐๗ |
| รวม                                                                            | ๓.๕๓      | ๐.๔๗ | ๓.๕๒       | ๐.๖๕ | ๓.๗๖        | ๐.๗๓ | ๓.๔๗                      | ๐.๕๗ | ๖.๐๕ | ๐.๑๑ |

จากตารางที่ ๔.๑๒ ผู้ปฏิบัติธรรมที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสี่ปายะ ๗ โดยรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ผู้ปฏิบัติธรรมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันในทุกด้าน

จากผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล นำไปสู่การตอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดได้ ดังตารางที่ ๔.๑๓

ตารางที่ ๔.๑๓ สรุปผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย

| ตัวแปรอิสระ          | ผลการทดสอบ                                                                        |                |
|----------------------|-----------------------------------------------------------------------------------|----------------|
|                      | ยอมรับสมมติฐาน                                                                    | ปฏิเสธสมมติฐาน |
| ปัจจัยส่วนบุคคล      | ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ |                |
| เพศ                  | -                                                                                 | ✓              |
| อายุ                 | -                                                                                 | ✓              |
| การศึกษา             | -                                                                                 | ✓              |
| อาชีพ                | -                                                                                 | ✓              |
| จำนวนครั้งที่ปฏิบัติ | -                                                                                 | ✓              |

สรุปได้ว่า การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้ปฏิบัติธรรมที่มีเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และจำนวนครั้งที่ปฏิบัติ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ โดยรวมไม่แตกต่างกัน

#### ๔.๔ ข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ จากบทสัมภาษณ์

การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ในครั้งนี้ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key INformation) ประกอบด้วย ผู้บริหารสำนักปฏิบัติธรรม จำนวน ๕ ท่าน ระหว่างเดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๑ พบว่า การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ มีสาระสำคัญดังนี้

๑) ข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ด้านอาวาสสัปปายะ ที่อยู่เหมาะสม สรุปลงได้ว่า สำนักปฏิบัติธรรม ควรเป็นที่สบาย สงบ ปราศจากผู้คนสัญจรไปมา ไม่ใกล้หนองน้ำ บ่อน้ำ หรือแหล่งชุมชนจนเกินไป อันอาจเกิด ความรำคาญจากการไปมาของผู้คน<sup>๑</sup> มีรั้วรอบขอบชิด ปลอดภัยต่อความเป็นอยู่ สถานที่นั้นต้องมีที่ เหมาะสำหรับการปฏิบัติธรรม การเดินจงกรมเปลี่ยนอิริยาบถ<sup>๒</sup> นอกจากนี้ จะต้องทำวัดให้เป็นอาราม เป็น รมณีสถาน รื่นรมย์เจริญตาเจริญใจแก่ผู้พบเห็น เป็นศูนย์กลางของชุมชนด้านจิตใจ<sup>๓</sup> ที่ตั้งวัดไม่ใกล้ ไม่ไกลจากชุมชนเกินไป มีการแบ่งเขตพุทธาวาส สังฆาวาสชัดเจนเป็นสัดส่วน<sup>๔</sup> มีการปลูกต้นไม้ให้ร่มเงา รมรื่นดูเป็นธรรมชาติ นับว่าเหมาะกับภาวะโลกอันแสนที่จะร้อนเหลือหลาย<sup>๕</sup> ส่วนบางวัดตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสมเป็นทุนเดิม เช่น ภูเขา ลำธาร สวนป่า ได้เน้นเรื่องความสะอาดหรือความเป็นระเบียบเรียบร้อยสม่ำเสมอเท่ากับว่าได้สร้างความสุขเพิ่มขึ้นแก่ผู้พบเห็น<sup>๖</sup> นอกจากนี้ ที่อยู่อาศัย ที่นั่ง ที่นอนสบาย พอลงได้ สงบ ปลอดภัย ไม่มีอันตรายแมลงรบกวนอยู่ได้สะดวกสบาย โปร่งสบาย อากาศถ่ายเทสะดวก ไม่ร้อนวูบวาย พลุกลั่นเสียงดัง เหมาะแก่ ภาววิเวกได้<sup>๗</sup>

๒) ข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ด้านโคจรสัปปายะ การเดินทางเหมาะสม สรุปลงได้ว่า สำนักปฏิบัติธรรมต้องมีทางโคจร หรือ ทางเดิน ถนนหนทางไปมาได้สะดวก ไม่ใกล้ถนน ไม่ไกลถนน หนทางในการบิณฑบาตไม่ลำบากนัก เหมาะแก่การจาริก<sup>๘</sup> อีกทั้งภายในสถานที่ก็ควรมีทางเดินจงกรมที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม<sup>๙</sup>

๓) ข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ด้านภัสสสัปปายะ การพูดคุยเหมาะสม สรุปลงได้ว่า สำนักปฏิบัติธรรมการสนทนา

<sup>๑</sup>สัมภาษณ์ พระศรีศาสนวงศ์, เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดบางนาใน, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

<sup>๒</sup>สัมภาษณ์ พระราชพัฒนโสภณ, เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดทุ่งเศรษฐี, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

<sup>๓</sup>สัมภาษณ์ พระครูวรกิจจาทร, เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดปากบ่อ, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

<sup>๔</sup>สัมภาษณ์ พระครูนวกาวิมล, เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดสิงห์, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

<sup>๕</sup>สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสมพงษ์ อคควโร, ผู้ช่วยเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดม่วง, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

<sup>๖</sup>สัมภาษณ์ พระศรีศาสนวงศ์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

<sup>๗</sup>สัมภาษณ์ พระราชพัฒนโสภณ, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

<sup>๘</sup>สัมภาษณ์ พระครูวรกิจจาทร, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

<sup>๙</sup>สัมภาษณ์ พระครูนวกาวิมล, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

พูดคุยกันแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติ ได้ฟังสิ่งที่จะทำให้จิตใจเกิดศรัทธา วิริยะ อุสาหะ<sup>๑๐</sup> ความสงบระงับในการที่จะทำความเพียร หรือมีผู้รู้ พหูสูตร ครูบาอาจารย์ที่อบรมสั่งสอนกรรมฐานให้ได้รับความรู้ และเป็นอุปการคุณแก่การเจริญกรรมฐานให้ก้าวหน้า<sup>๑๑</sup> ให้เว้นการสนทนา พูดคุยในสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ไม่เป็นสัปปายะนั้นเสีย<sup>๑๒</sup> รวมถึงธรรมะทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจง่าย ถูกจริต ตรงตามสายธรรม วาสนาเดิมได้รับความก้าวหน้ามีความสุขภายใน อัมภายใน เกิดความรู้ มีปัญญา แก้ปัญหาได้ รู้ทุกข์ เข้าใจทุกข์ ไม่ทุกข์ได้<sup>๑๓</sup>

๔) ข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ด้านบุคคลสัปปายะ บุคคลเหมาะสม สรุปได้ว่า สำนักปฏิบัติธรรมควรมีบุคคลที่อยู่ร่วมกัน บุคคลที่ติดต่อกับหา ควรเป็นผู้ตั้งมั่นในศีลธรรม มีความสันโดษ มกน้อย ชักจูงแนะนำไปในทางที่จะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเพียร ความสงบ<sup>๑๔</sup> และถ้าเป็นครูบาอาจารย์ หรือบุคคลที่เคยเจริญกรรมฐานมาแล้ว ก็จะเป็นประโยชน์มาก ให้ฟังเว้นการคบหาสมาคมกับบุคคลที่มีจิตฟุ้งซ่าน บุคคลที่มากไปด้วยการมณเฑาะในทางโลกียะ<sup>๑๕</sup> ทั้งนี้ คำนึงถึงเรื่องบุคคลที่อยู่ภายในวัดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัด ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของความเจริญและความเสื่อมของศาสนา คนวัดแบ่งออกเป็น พระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา หรือแม่ชี และเด็กวัด<sup>๑๖</sup> ควรจัดที่อยู่อาศัยของบุคคลแต่ละประเภทให้เหมาะสมตามสถานภาพ การติดต่อกันควรกำหนดเวลาสถานที่ ที่อยู่ของเด็กวัดควรสะอาดและมีระเบียบ<sup>๑๗</sup> มีการวางกฎเกณฑ์ให้ปฏิบัติพร้อมบทกำหนดโทษและควรกำหนดวันให้มีการพัฒนาวัดร่วมกัน<sup>๑๘</sup> รวมถึง คนที่คบหากันต้องมีอริยาถัยถูกต้อง ไม่แตกแยกกันไปทางเดียวกันคนชอบให้ทานก็ต้องอยู่กับคนชอบให้ทาน ชอบเสียสละ เพื่อสาธารณะ ต้องอยู่กับคนลักษณะเดียวกันชอบไม่เหมือนกัน ทำงานด้วยไม่ได้ ไม่ไปทางเดียวกัน งานไม่สำเร็จ ยากอีก กระทบใจกันใจไม่สบายใจ ใจไม่สบาย การปฏิบัติธรรม ก็ไม่สะดวกราบรื่น ธรรมะไม่เจริญ เรื่องนี้ต้องคำนึงถึง<sup>๑๙</sup>

๕) ข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ด้านโภชนสัปปายะ อาหารเหมาะสม สรุปได้ว่า สำนักปฏิบัติธรรม ควรเป็นอาหารที่สบายต่อความเป็นอยู่ในอัตภาพแห่งตน เมื่อบริโภคเข้าไปแล้ว ไม่ทำให้เกิดทุกข์เวทนา เช่น ท้องอืด ท้องร่วง ท้องเดิน<sup>๒๐</sup> เป็นอาหารที่จะเป็นคุณประโยชน์แก่ร่างกายโดยประมาณ โดยไม่ต้องคำนึงถึงรส

<sup>๑๐</sup>สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสมพงษ์ อคควโร, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

<sup>๑๑</sup>สัมภาษณ์ พระศรีศาสนวงศ์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

<sup>๑๒</sup>สัมภาษณ์ พระราชพัฒนโสภณ, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

<sup>๑๓</sup>สัมภาษณ์ พระครูวรกิจจาทร, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

<sup>๑๔</sup>สัมภาษณ์ พระครูนวกการวิมล, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

<sup>๑๕</sup>สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสมพงษ์ อคควโร, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

<sup>๑๖</sup>สัมภาษณ์ พระศรีศาสนวงศ์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

<sup>๑๗</sup>สัมภาษณ์ พระราชพัฒนโสภณ, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

<sup>๑๘</sup>สัมภาษณ์ พระครูวรกิจจาทร, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

<sup>๑๙</sup>สัมภาษณ์ พระครูนวกการวิมล, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

<sup>๒๐</sup>สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสมพงษ์ อคควโร, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ของอาหารแม้รสจะดีแต่เมื่อทำให้ร่างกายเกิดทุกขเวทนาก็ควรงดเสีย<sup>๒๑</sup> รวมถึงอาหารที่สบาย เมื่อมีที่อยู่ที่สบายต้องคำนึงถึงการกินอาหาร ในสมัยก่อนเป็นหน้าที่ของพระภิกษุเทศ ปัจจุบันเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส การจัดสวัสดิการด้านอาหารจึงควรเป็นภาระของฝ่ายสาธารณูปการรวมเรื่องต่าง ๆ เช่น การกำหนดเส้นทางโคจรบิณฑบาต ควรแบ่งเป็นสาย มีการเปลี่ยนเวรกันเพื่อเจริญศรัทธาของผู้ทำบุญ และป้องกันการติดในตัณหา<sup>๒๒</sup> มีการจัดฉันรวมกันเป็นที่แห่งเดียว เพื่อประโยชน์คือทำให้เกิดความเป็นธรรมในอดิเรกกลาก ขจัดความขัดแย้งในการแสวงหาอุปัฏฐาก ก่อให้เกิดความสามัคคีธรรม เป็นที่เจริญศรัทธาของผู้ถวายและสามารถแนะนำอบรมได้ง่ายในเวลาก่อนและหลังอาหาร มีเจ้าหน้าที่รับนิมนต์ และทำหน้าที่แจกจ่ายการนิมนต์ให้ทั่วถึงโดยความเป็นธรรมหรือจัดตั้งมูลนิธิสังเคราะห์สวัสดิการด้านอาหารในยามขาดแคลน<sup>๒๓</sup> ทั้งนี้ อาหารเพียงพอต่อการบริโภค พอเลี้ยงร่างกายให้มีความสุขไม่ขัดข้อง ไม่ลำบากต่อการแสวงหามากเกินไป ร่างกายต้องสมบูรณ์ ทำให้ กายดี จิตดีได้<sup>๒๔</sup>

๖) ข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ด้านอุตุสัปปายะ อากาศเหมาะสม สรุปได้ว่า สำนักปฏิบัติธรรม ควรมีอากาศที่เหมาะสม อากาศตามฤดูกาล ความร้อน ความเย็น ของอากาศ<sup>๒๕</sup> ซึ่งบางสถานบางฤดูอาจจะร้อนจัดเกินไป บางฤดูก็หนาวจัดเกินไป หรือกลางวันร้อนจัดกลางคืนหนาวจัด ซึ่งสภาพอากาศเช่นนี้จะทำให้เกิดความเจ็บไข้ได้ป่วยแก่ร่างกาย จึงต้องเลือกให้เหมาะสมแก่สภาพร่างกายของตน<sup>๒๖</sup>

๗) ข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ด้านอิริยาบถสัปปายะ อิริยาบถเหมาะสม สรุปได้ว่า สำนักปฏิบัติธรรม ควรมีอิริยาบถทั้ง ๔ หรือ การเคลื่อนไหว ยืน เดิน นั่ง นอน อิริยาบถใดที่ทำให้จิตไม่สงบระงับ<sup>๒๗</sup> ก็แสดงว่าอิริยาบถนั้นไม่สบายไม่เหมาะสม จึงเว้นเสียจากการใช้อิริยาบถนั้น หากเมื่อจำเป็นก็ใช้แต่น้อย<sup>๒๘</sup>

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ๑) ด้านอาวาสสัปปายะ ที่อยู่เหมาะสม ควรเป็นที่สบาย สงบ ปราศจากผู้คนสัญจรไปมา ไม่ใกล้หนองน้ำ บ่อน้ำ หรือแหล่งชุมชนจนเกินไป อันอาจจะเกิดความรำคาญจากการไปมาของผู้คน มีรั้วรอบขอบชิด ปลอดภัยต่อความเป็นอยู่ สถานที่นั้นต้องมีที่เหมาะสำหรับการปฏิบัติธรรม การเดินจงกรม เปลี่ยนอิริยาบถ ๒) ด้านโคจรสัปปายะ การเดินทางเหมาะสม ต้องมีทางโคจร หรือ ทางเดิน ถนนหนทางไปมาได้สะดวก ไม่ใกล้ถนน ไม่ใกล้ราง หนทางในการบิณฑบาตไม่ลำบากนัก เหมาะแก่การจาริก อีกทั้งภายในสถานที่ก็ควรมีทางเดินจงกรมที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม ๓) ด้านภัสสสัปปายะ การพูดคุยนเหมาะสม ควรมีการสนทนา พูดคุยกันแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติ ได้ฟังสิ่งที่จะทำให้

<sup>๒๑</sup>สัมภาษณ์ พระศรีศาสนวงศ์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

<sup>๒๒</sup>สัมภาษณ์ พระราชพัฒนโสภณ, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

<sup>๒๓</sup>สัมภาษณ์ พระครูวรกิจจาร, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

<sup>๒๔</sup>สัมภาษณ์ พระครูนวกการวิมล, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

<sup>๒๕</sup>สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสมพงษ์ อคควโร, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

<sup>๒๖</sup>สัมภาษณ์ พระศรีศาสนวงศ์, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

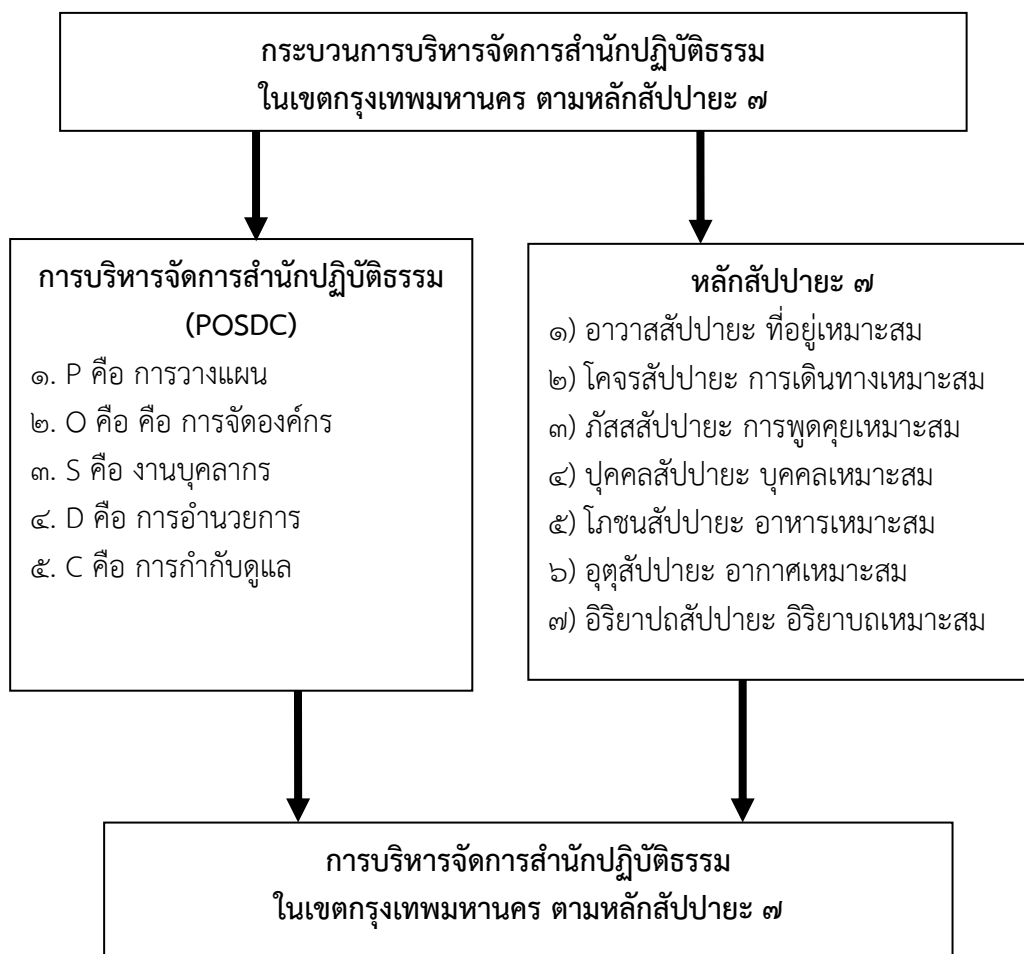
<sup>๒๗</sup>สัมภาษณ์ พระราชพัฒนโสภณ, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

<sup>๒๘</sup>สัมภาษณ์ พระครูวรกิจจาร, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

จิตใจเกิดสัทธา วิริยะ อุสาหะ ความสงบระงับในการที่จะทำความเพียร หรือมีผู้รู้ พหูสูตร ครูบา อาจารย์ที่อบรมสั่งสอนกรรมฐานให้ได้รับความรู้ และเป็นอุปการคุณแก่การเจริญกรรมฐานให้ก้าวหน้า ให้เว้นการสนทนา พูดคุยในสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ไม่เป็นสัปปายะนั้นเสีย ๔) ด้าน บุคคลสัปปายะ บุคคลเหมาะสม ควรมีบุคคลที่อยู่ร่วมกัน บุคคลที่ติดต่อกับหา ควรเป็นผู้ตั้งมั่นใน ศีลธรรม มีความสันโดษ มกน้อย ชักจูงแนะนำไปในทางที่จะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเพียร ความ สงบ และถ้าเป็นครูบาอาจารย์ หรือบุคคลที่เคยเจริญกรรมฐานมาแล้ว ก็จะเป็นประโยชน์มาก ให้ พึงเว้นการคบหาสมาคมกับบุคคลที่มีจิตฟุ้งซ่าน บุคคลที่มากไปด้วยกามารมณ์ในทางโลกียะ ๕) ด้าน โภชนสัปปายะ อาหารเหมาะสม ควรเป็นอาหารที่สบายต่อความเป็นอยู่ในอัตภาพแห่งตน เมื่อบริโภค เข้าไปแล้ว ไม่ทำให้เกิดทุกข์เวทนา เช่น ท้องอืด ท้องร่วง ท้องเดิน เป็นอาหารที่จะเป็นคุณประโยชน์ แก่ร่างกายโดยประมาณ โดยไม่ต้องคำนึงถึงรสของอาหารแม้รสจะดีแต่เมื่อทำให้ร่างกายเกิด ทุกขเวทนาก็ควรงดเสีย ๖) ด้านอุตุสัปปายะ อากาศเหมาะสม ควรมีอากาศที่เหมาะสม อากาศตาม ฤดูกาล ความร้อน ความเย็น ของอากาศ ซึ่งบางสถานบางฤดูอาจจะร้อนจัดเกินไป บางฤดูก็หนาวจัด เกินไป หรือกลางวันร้อนจัดกลางคืนหนาวจัด ซึ่งสภาพอากาศเช่นนี้จะทำให้เกิดความเจ็บไข้ได้ป่วยแก่ ร่างกาย จึงต้องเลือกให้เหมาะสมแก่สภาพร่างกายของตน ๗) ด้านอิริยาบถสัปปายะ อิริยาบถ เหมาะสม ควรมีอิริยาบถทั้ง ๔ หรือ การเคลื่อนไหว ยืน เดิน นั่ง นอน อิริยาบถใดที่ทำให้จิตไม่สงบ ระงับ ก็แสดงว่าอิริยาบถนั้นไม่สบายไม่เหมาะสม จึงเว้นเสียจากการใช้อิริยาบถนั้น หากเมื่อจำเป็นก็ ใช้แต่น้อย

#### ๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Body of Knowledge)

จากข้อเสนอแนะการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ จึงสรุปมาเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Body of Knowledge) ซึ่งถือว่าเป็น กระบวนการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ดัง แผนภาพที่ ๔.๑ ดังนี้



ภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม  
ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗

จากภาพที่ ๔.๑ เป็นองค์ความรู้การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ โดยแบ่งเป็น

#### ๑. การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในรูปแบบของ POSDC

๑) P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเพื่อกำหนดทิศทางของสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร

๒) O คือ Organizing หมายถึง คือ การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้าง ความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ

๓) S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากรและการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน ภายในสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร

๔) D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและต้องมีภาวะผู้นำ ภายในสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร

๕) C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร

๒. หลักสัปปายะ ๗ หมายถึง สิ่งที่เหมาะสม สิ่งที่เกื้อกูล ช่วยสนับสนุนในการบำเพ็ญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย ประกอบด้วย ๗ ประการ ได้แก่

๑) ด้านอาวาสสัปปายะ ที่อยู่เหมาะสม ควรเป็นที่สบาย สงบ ปราศจากผู้คนสัญจรไปมา ไม่ใกล้หนองน้ำ บ่อน้ำ หรือแหล่งชุมชนจนเกินไป อันอาจเกิดความรำคาญจากการไปมาของผู้คน มีรั้วรอบขอบชิด ปลอดภัยต่อความเป็นอยู่ สถานที่นั้นมีที่ที่เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติธรรม การเดินทางสะดวกเปลี่ยนอิริยาบถ

๒) ด้านโคจรสัปปายะ การเดินทางเหมาะสม ต้องมีทางโคจร หรือ ทางเดิน ถนนหนทางไปมาได้สะดวก ไม่ใกล้ถนน ไม่ไกลนัก หนทางในการบิณฑบาตไม่ลำบากนัก เหมาะแก่การจาริก อีกทั้งภายในสถานที่ก็ควรมีทางเดินจงกรมที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม

๓) ด้านภัสสสัปปายะ การพูดคุยเหมาะสม ควรมีการสนทนา พูดคุยกันแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติ ได้ฟังสิ่งที่จะทำให้จิตใจเกิดศรัทธา วิริยะ อุสาหะ ความสงบระงับในการที่จะทำความเพียร หรือมีผู้รู้ พหูสูตร ครูบาอาจารย์ที่อบรมสั่งสอนกรรมฐานให้ได้รับความรู้ และเป็นอุปการคุณแก่การเจริญกรรมฐานให้ก้าวหน้า ให้เว้นการสนทนา พูดคุยในสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ไม่เป็นสัปปายะนั้นเสีย

๔) ด้านบุคคลสัปปายะ บุคคลเหมาะสม ควรมีบุคคลที่อยู่ร่วมกัน บุคคลที่ติดต่อกับหา ควรเป็นผู้ตั้งมั่นในศีลธรรม มีความสันโดษ มกน้อย ชักจูงแนะนำไปในทางที่จะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเพียร ความสงบ และถ้าเป็นครูบาอาจารย์ หรือบุคคลที่เคยเจริญกรรมฐานมาแล้ว ก็จะเป็นประโยชน์มาก ให้ฟังเว้นการคบหาสมาคมกับบุคคลที่มีจิตฟุ้งซ่าน บุคคลที่มากไปด้วยกามารมณ์ในทางโลกียะ

๕) ด้านโภชนาการ อาหารเหมาะสม ควรเป็นอาหารที่สบายต่อความเป็นอยู่ในอู่ที่พักผ่อน เมื่อบริโภคเข้าไปแล้ว ไม่ทำให้เกิดทุกขเวทนา เช่น ท้องอืด ท้องร่วง ท้องเดิน เป็นอาหารที่จะเป็นคุณประโยชน์แก่ร่างกายโดยประมาณ โดยไม่ต้องคำนึงถึงรสของอาหารแม้รสจะดีแต่เมื่อทำให้ร่างกายเกิดทุกขเวทณาก็ควรงดเสีย

๖) ด้านอากาศ อาหารเหมาะสม ควรมีอากาศที่เหมาะสม อากาศตามฤดูกาล ความร้อน ความเย็น ของอากาศ ซึ่งบางสถานบางฤดูอาจจะร้อนจัดเกินไป บางฤดูก็หนาวจัดเกินไป หรือกลางวันร้อนจัดกลางคืนหนาวจัด ซึ่งสภาพอากาศเช่นนี้จะทำให้เกิดความเจ็บไข้ได้ป่วยแก่ร่างกาย จึงต้องเลือกให้เหมาะสมแก่สภาพร่างกายของตน

๗) ด้านอิริยาบถ อาหารเหมาะสม ควรมีอิริยาบถทั้ง ๔ หรือ การเคลื่อนไหว ยืน เดิน นั่ง นอน อิริยาบถใดที่ทำให้จิตไม่สงบระงับ ก็แสดงว่าอิริยาบถนั้นไม่สบายไม่เหมาะสม จึงเว้นเสียจากการใช้อิริยาบถนั้น หากเมื่อจำเป็นก็ใช้แต่น้อย

เมื่อมีการประยุกต์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ จะได้เป็นการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ เป็นท้ายที่สุด ดังนั้น หลักในการบริหารงานที่มีความสำคัญที่มีบทบาทที่สุดในองค์การคุณภาพการทำงาน และความเจริญก้าวหน้าของสำนักปฏิบัติธรรม ย่อมขึ้นอยู่กับสมรรถภาพในการบริหารงานของผู้บริหารในสำนักปฏิบัติธรรมเป็นสำคัญ ซึ่งถ้าหากสามารถบริหารงานสัปปายะ ทั้ง ๗ ด้าน ก็จะทำให้การปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ขององค์การเป็นไปด้วยความราบรื่น และประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

## บทที่ ๕

### สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ โดยได้วิเคราะห์วัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้

๑) ผลการศึกษาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗

๒) ผลการศึกษาเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๓) ผลการศึกษาเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗

การวิจัยเชิงปริมาณใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน ๔๐๐ คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยมีการหาคุณภาพ โดยการหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ ท่าน และมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ ๐.๙๑๒ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one way analysis of variance) และเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) ซึ่งสามารถสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

#### ๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ผลการศึกษาเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นหญิง จำนวน ๓๐๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๕.๕๐ มีอายุ ๕๑-๖๐ ปี จำนวน ๑๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๑๐ จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน ๑๙๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๓๐ มีอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน ๑๕๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๕๐ และมีการปฏิบัติ ๑๑-๒๐ ครั้ง จำนวน ๑๖๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๒๐

๕.๑.๒ ผลการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน สรุปได้ดังนี้

๑) ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ด้านการวางแผน อยู่ในระดับมาก มี ส่วนรายชื่อ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๒) ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ด้านการจัดองค์กร อยู่ในระดับมาก มี ส่วนรายข้อ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๓) ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ด้านงานบุคลากร อยู่ในระดับมาก มี ส่วนรายข้อ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๔) ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ด้านการอำนวยการ อยู่ในระดับมาก มี ส่วนรายข้อ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕) ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ด้านการควบคุม อยู่ในระดับมาก มี ส่วนรายข้อ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕.๑.๓ ผลการศึกษาเกี่ยวกับการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สรุปได้ดังนี้

๑) ผู้ปฏิบัติธรรมที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ โดยรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ผู้ปฏิบัติธรรมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันในทุกด้าน

๒) ผู้ปฏิบัติธรรมที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ โดยรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ผู้ปฏิบัติธรรมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันในทุกด้าน

๓) ผู้ปฏิบัติธรรมที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ โดยรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ผู้ปฏิบัติธรรมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันในทุกด้าน

๔) ผู้ปฏิบัติธรรมที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ โดยรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ผู้ปฏิบัติธรรมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันในทุกด้าน

๕) ผู้ปฏิบัติธรรมที่มีจำนวนครั้งที่ปฏิบัติต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ โดยรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ผู้ปฏิบัติธรรมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันในทุกด้าน

๕.๑.๔ ผลการศึกษาเกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ จากการสัมภาษณ์ สรุปได้ว่า ๑) ด้านอวาสสัปปายะ ที่อยู่เหมาะสม ควรเป็นที่สบาย สงบ ปราศจากผู้คนสัญจรไปมา ไม่ใกล้หนองน้ำ บ่อน้ำ หรือแหล่งชุมชน จนเกินไป อันอาจเกิดความรำคาญจากการไปมาของผู้คน มีรั้วรอบขอบชิด ปลอดภัยต่อความ

เป็นอยู่ สถานที่นั้นมีที่ที่เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติธรรม การเดินทางเปลี่ยนอิริยาบถ ๒) ด้านโคจรสัปปายะ การเดินทางเหมาะสม ต้องมีทางโคจร หรือ ทางเดิน ถนนหนทางไปมาได้สะดวก ไม่ไถลลื่น ไม่ไถลลื่น หนทางในการบิณฑบาตไม่ลำบากนัก เหมาะแก่การจาริก อีกทั้งภายในสถานที่ก็ควรมีทางเดิน จงกรรมที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม ๓) ด้านภัสสสัปปายะ การพูดคุยเหมาะสม ควรมีการสนทนา พูดคุยกันแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติ ได้ฟังสิ่งที่จะทำให้จิตใจเกิดสัทธา วิริยะ อุสาหะ ความสงบระงับในการที่จะทำความเพียร หรือมีผู้รู้ พหูสูตร ครูบาอาจารย์ที่อบรมสั่งสอนกรรมฐานให้ได้รับความรู้ และเป็นอุปการคุณแก่การเจริญกรรมฐานให้ก้าวหน้า ให้เว้นการสนทนา พูดคุยในสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ไม่เป็นสัปปายะนั้นเสีย ๔) ด้านบุคคลสัปปายะ บุคคลเหมาะสม ควรมีบุคคลที่อยู่ร่วมกัน บุคคลที่ติดต่อบทบาท ควรเป็นผู้ตั้งมั่นในศีลธรรม มีความสันโดษ มักน้อย ชักจูงแนะนำไปในทางที่จะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเพียร ความสงบ และถ้าเป็นครูบาอาจารย์ หรือบุคคลที่เคยเจริญกรรมฐานมาแล้ว ก็จะเป็นประโยชน์มาก ให้ฟังเว้นการคบหาสมาคมกับบุคคลที่มีจิตฟุ้งซ่าน บุคคลที่มากไปด้วยการมรณในทางโลกียะ ๕) ด้านโภชนสัปปายะ อาหารเหมาะสม ควรเป็นอาหารที่สบายต่อความเป็นอยู่ในอัตภาพแห่งตน เมื่อบริโภคเข้าไปแล้ว ไม่ทำให้เกิดทุกข์เวทนา เช่น ท้องอืด ท้องร่วง ท้องเดิน เป็นอาหารที่จะเป็นคุณประโยชน์แก่ร่างกายโดยประมาณ โดยไม่ต้องคำนึงถึงรสของอาหารแม้รสจะดีแต่เมื่อทำให้ร่างกายเกิดทุกข์เวทณาก็ควรงดเสีย ๖) ด้านอุตุสัปปายะ อากาศเหมาะสม ควรมีอากาศที่เหมาะสม อากาศตามฤดูกาล ความร้อน ความเย็น ของอากาศ ซึ่งบางสถาน บางฤดูอาจจะร้อนจัดเกินไป บางฤดูก็หนาวจัดเกินไป หรือกลางวันร้อนจัดกลางคืนหนาวจัด ซึ่งสภาพอากาศเช่นนี้จะทำให้เกิดความเจ็บไข้ได้ป่วยแก่ร่างกาย จึงต้องเลือกให้เหมาะสมแก่สภาพร่างกายของตน ๗) ด้านอิริยาบถสัปปายะ อิริยาบถเหมาะสม ควรมีอิริยาบถทั้ง ๔ หรือ การเคลื่อนไหว ยืน เดิน นั่ง นอน อิริยาบถใดที่ทำให้จิตใจไม่สงบระงับ ก็แสดงว่าอิริยาบถนั้นไม่สบายไม่เหมาะสม จึงเว้นเสียจากการใช้อิริยาบถนั้น หากเมื่อจำเป็นก็ใช้แต่น้อย

## ๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ผลการศึกษา ผู้วิจัยจะได้นำประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจ นำมาอภิปรายผล ดังนี้

๕.๒.๑ ผลการศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ นำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติธรรมต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้บริหารสำนักปฏิบัติธรรมมีการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานครที่ดี มีประสิทธิภาพ เป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูภาวนารัตนาภรณ์ (กำพล สิริภทฺโท) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ระสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง ๓ ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านวิทยากร และด้านสถานที่ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน แล้วพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

พระนครศรีอยุธยา ในด้านการบริหารจัดการ และด้านอาคารสถานที่ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านวิทยาการ อยู่ในระดับมาก<sup>๑</sup> และยังสอดคล้องผลการวิจัยของ พระวิษุกร ติสโร (ก้องแดนไพร) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจต่อการบริหารสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดสิงห์บุรี แห่งที่ ๑” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี แห่งที่ ๑ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน เรียงจากมากไปหาน้อย ผลการศึกษาที่ได้ คือ ด้านกฎระเบียบ ด้านพระวิทยากร ด้านการปฏิบัติ ด้านสถานที่และสภาพแวดล้อม และด้านเนื้อหาสาระ ตามลำดับ<sup>๒</sup> และอภิปรายผลได้ดังนี้

๑) ด้านการวางแผน ผู้ปฏิบัติธรรม มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ด้านการวางแผน อยู่ในระดับมาก เนื่องจาก สำนักปฏิบัติธรรมมีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมมีความรู้สึกสบายใจ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ แม่ชีเนรัขมา ศักดิ์ศิริสัมพันธ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีบริหารเพื่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม” ผลการวิจัยพบว่า ๑) หลักพุทธวิธีบริหารเป็นแนวคิดหลักการบริหารของ พระพุทธเจ้าประกอบด้วยพุทธวิธีการวางแผน พุทธวิธีการจัดองค์กร พุทธวิธีในการบริหารงาน บุคลากร พุทธวิธีการอำนวยการ และพุทธวิธีการกำกับดูแล แนวคิดในการพัฒนาเป็นการพัฒนาองค์กรเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ตลอดจนหลักสูตรการปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ในสำนักปฏิบัติธรรมฝ่ายสงฆ์และการปฏิบัติในรูปแบบอื่น ๆ ของฝ่ายคฤหัสถ์<sup>๓</sup>

๒) ด้านการจัดองค์กร ผู้ปฏิบัติธรรม มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ด้านการจัดองค์กร อยู่ในระดับมาก เนื่องจาก การจัดระเบียบในการแนะนำการปฏิบัติธรรม มีความเข้าใจแนวทางการปฏิบัติธรรมที่สอดคล้องกับสำนักปฏิบัติธรรมและผู้ปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระครูปิยะวัชรภรณ์ [ประทีป ปณฺญาทีโป (ปิ่นสะอาด)] ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา สำนักปฏิบัติธรรม วัดอัมพวันปิยะราม อำเภอมะนังเพชบุรี จังหวัดเพชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจต่อการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการมีความพึงพอใจต่อพระวิปัสสนาจารย์ที่ความเมตตา น่ารัก และมีความรู้ความสามารถในการแสดงธรรมสำหรับการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา และพบว่าความพึงพอใจที่มีต่อสวัสดิการ/สาธารณูปการนั้นมี

<sup>๑</sup>พระครูภาวนารัตนาภรณ์ (กำพล สิริภโท), “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

<sup>๒</sup>พระวิษุกร ติสโร (ก้องแดนไพร), “ความพึงพอใจต่อการบริหารสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดสิงห์บุรี แห่งที่ ๑”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

<sup>๓</sup>แม่ชีเนรัขมา ศักดิ์ศิริสัมพันธ์, “พุทธวิธีบริหารเพื่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม”, **ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

เหตุผลมาจากการจัดอาหารบริโภคที่เพียงพอและเหมาะสม และมีการจัดสถานที่พักแยกเป็นสัดส่วน ส่วนความพึงพอใจด้านสถานที่เนื่องจากสะดวกต่อการเดินทางและมีบรรยากาศที่เงียบสงบ <sup>๔</sup>

๓) ด้านงานบุคลากร ผู้ปฏิบัติธรรม มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ด้านงานบุคลากร อยู่ในระดับมาก เนื่องจาก สำนักปฏิบัติธรรม ได้จัดเจ้าหน้าที่คอยช่วยประสานงานกับผู้ปฏิบัติธรรมให้ได้รับความสะดวก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระมหากั้ววาล ธีรธมโม (ศรชัย) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยหลักสำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๕ เกิดประสิทธิภาพนั้น คือการคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก โดยต้องมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ มีปัจจัยสนับสนุน คือการวางแผนโครงการเพื่อเป็นแนวทางของการทำงาน การจัดองค์การ การบังคับบัญชาสั่งการ การอำนวยการ การควบคุมกำกับกิจกรรมต่าง ๆ ให้ดำเนินตามแผนที่วางไว้ การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงาน การจัดทำงบประมาณบัญชีการใช้จ่ายเงินและตรวจสอบ ส่วนการบูรณาการหลักพุทธธรรมสำหรับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม นั้น เน้นหลักอิทธิบาท ๔ ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เพื่อให้การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีการจัดให้มีกิจกรรมที่สำคัญทั้งภายในและภายนอกสำนัก <sup>๕</sup>

๔) ด้านอำนวยการ ผู้ปฏิบัติธรรม มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ด้านอำนวยการ อยู่ในระดับมาก สำนักปฏิบัติธรรม มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสม ทั้งอาหาร สถานที่ ห้องน้ำ มีความสะอาด ร่มรื่น เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัย พระครูสังฆรักษ์วิสิทธิ์ ธมมวโร (วัฒนคุณ) ได้ทำการศึกษาวินิจฉัยเรื่อง “ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ ๒” ผลวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ ๒ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ย ๔.๓๗ และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงจากมากไปหาน้อยตามค่าเฉลี่ยคือ ด้านหลักสูตร ด้านวิทยากร ด้านระยะเวลา และด้านสถานที่ ตามลำดับ <sup>๖</sup>

๕) ด้านการควบคุม ผู้ปฏิบัติธรรม มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ด้านการควบคุม อยู่ในระดับมาก เนื่องจาก สำนัก

<sup>๔</sup>พระครูปิยะธรรมาภรณ์ [ประทีป ปณฺญาทีโป (ปิ่นสะอาด)], “ศึกษาความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา สำนักปฏิบัติธรรม วัดอัมพวันปิยาราม อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙).

<sup>๕</sup>พระมหากั้ววาล ธีรธมโม (ศรชัย), “การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด”, **ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

<sup>๖</sup>พระครูสังฆรักษ์วิสิทธิ์ ธมมวโร (วัฒนคุณ), “ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ ๒”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

ปฏิบัติธรรม มีกฎระเบียบเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัย พระมหาสุทธิชัย ชิดโคกสูง ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการปฏิบัติธรรมกรรมฐานของวัด เพื่อความสงบสุขของสังคมในจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติธรรมกรรมฐานที่ดีนั้นต้องประกอบด้วยปัจจัยในการปฏิบัติ ๔ ประการคือ บุคคลสัปปายะ การปฏิบัติธรรมแต่ละสำนักต้องมีอาจารย์ผู้ปฏิบัติธรรมเป็นสิ่งสำคัญ เมื่อมีอาจารย์ผู้ให้กรรมฐานดี มีผู้ปฏิบัติธรรมที่เข้ามาร่วมปฏิบัติธรรมมีผู้สนับสนุนการปฏิบัติธรรมอย่างดียิ่งแล้ว การปฏิบัติธรรมย่อมสำเร็จด้วยดี อาวาสสัปปายะ สถานที่เป็นสิ่งสำคัญในการปฏิบัติธรรม เพราะถ้าสถานที่มีความพร้อมทั้งทางด้านเสนาสนะดี ด้านห้องน้ำ โรงอาหาร สถานที่พัก ถ้ามีความพร้อมการปฏิบัติธรรมย่อมดำเนินไปด้วยดี อาหารสัปปายะ อาหารเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ปฏิบัติธรรม เมื่อผู้ปฏิบัติธรรม มีอาหารสำหรับเสริมสร้างร่างกายที่มีคุณภาพ และพอเพียงย่อมส่งผลต่อการปฏิบัติธรรมดี และสุดท้ายธรรมสัปปายะ ต้องมีหลักธรรมในการปฏิบัติ ถ้ามีอาจารย์ มีสถานที่ มีอาหารแล้วต้องมีหลักธรรมในการปฏิบัติ เพื่อทราบแนวทางในการปฏิบัติที่ถูกต้อง<sup>๗</sup>

๕.๒.๒ ผลการศึกษาเกี่ยวกับการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

๑) ผู้ปฏิบัติธรรมที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ โดยรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากชาย และหญิง ล้วนปฏิบัติธรรมในสถานที่แห่งเดียวกัน จึงไม่ส่งผลต่อ ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระมานัส ฐานิสโร (อุ้นเรือน) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการเข้าปฏิบัติธรรมในสำนัก ปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดราชบุรี แห่งที่ ๑๘” ผลการวิจัยพบว่า ๑. ความพึงพอใจของประชาชนต่อการเข้าปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดราชบุรี แห่งที่ ๑๘ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสถานที่ใช้ในการฝึกอบรม, ด้านรูปแบบการอบรม, ด้านเนื้อหาสาระ และด้านวิทยากรอยู่ในระดับมากทุกด้าน ๒. ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของประชาชนต่อการเข้าปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดราชบุรี แห่งที่ ๑๘ จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า สถานภาพส่วนบุคคลด้านเพศ, อายุ, อาชีพ และระดับการศึกษาของประชาชน มีผลทำให้ความพึงพอใจของประชาชนต่อการเข้าปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดราชบุรี แห่งที่ ๑๘ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้ง<sup>๘</sup>

<sup>๗</sup>พระมหาสุทธิชัย ชิดโคกสูง, “การพัฒนารูปแบบการปฏิบัติธรรมกรรมฐานของวัดเพื่อความสงบสุขของสังคมในจังหวัดนครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๒).

<sup>๘</sup>พระมานัส ฐานิสโร (อุ้นเรือน), “การศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการเข้าปฏิบัติธรรมในสำนัก ปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดราชบุรี แห่งที่ ๑๘”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

๒) ผู้ปฏิบัติธรรมที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ โดยรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้ปฏิบัติธรรมที่มีช่วงอายุต่าง ๆ จะต้องมีการติดต่อกับสำนักปฏิบัติธรรมเหมือนกันทั้งสิ้น จึงไม่ส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระศักดิ์ชัย วรธมโม ได้ทำการวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจของประชาชนในการเข้าร่วมปฏิบัติธรรมสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด แห่งที่ ๒๓ วัดท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ๑. แรงจูงใจของประชาชนในการเข้าร่วมปฏิบัติธรรมสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด แห่งที่ ๒๓ วัดท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าประชาชนมีความคิดเห็นต่อแรงจูงใจในการเข้าร่วมปฏิบัติธรรมสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด แห่งที่ ๒๓ วัดท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๓) ๒. ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เพศ วุฒิทางการศึกษา และรายได้มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจของประชาชนในการเข้าร่วมปฏิบัติธรรมสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด แห่งที่ ๒๓ วัดท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนอายุไม่มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจของประชาชนในการเข้าร่วมปฏิบัติธรรมสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด แห่งที่ ๒๓ วัดท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้<sup>๙</sup>

๓) ผู้ปฏิบัติธรรมที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้ปฏิบัติธรรมทั้งหมด ไม่ว่าจะมีการศึกษาระดับใดก็ตาม จะต้องปฏิบัติธรรมเหมือนกันทั้งสิ้น จึงไม่ส่งผลต่อ ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระสมุห์สังวาล จันทวนโณ (ทรัพย์ใหญ่) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กรณีศึกษาความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน : กรณีศึกษาวัดสวนมะม่วง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี” ผลของการศึกษา ๑. ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่วัดสวนมะม่วง ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาความพึงพอใจในแต่ละด้าน ผลการศึกษาที่ได้คือ ประชาชนมีความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมสูงสุดเมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่น ๆ รองลงมาได้แก่ ด้านผู้สอน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการปฏิบัติ อยู่ในเกณฑ์ระดับมากที่สุด และด้านเนื้อหา อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก ๒. ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของประชาชนต่อการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่ วัดสวนมะม่วง พบว่า ในภาพรวมประชาชนมีอาชีพ และประสบการณ์ในการปฏิบัติที่

---

<sup>๙</sup>พระศักดิ์ชัย วรธมโม, “แรงจูงใจของประชาชนในการเข้าร่วมปฏิบัติธรรมสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด แห่งที่ ๒๓ วัดท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

ต่างกัน มีความพึงพอใจแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ประชาชนมีวุฒิการศึกษา และรายได้ต่างกัน มีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน<sup>๑๐</sup>

๔) ผู้ปฏิบัติธรรมที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ โดยรวม ไม่แตกต่างทั้งนี้เนื่องจาก ไม่ว่าผู้ปฏิบัติธรรมจะประกอบอาชีพอะไร ก็จะได้รับ การปฏิบัติจากสำนักปฏิบัติธรรมเหมือนกันทั้งสิ้น จึงไม่ส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระครูสังฆรักษ์วิชัย สีสาลิ (บุญนาถ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติธรรมวัดสิงห์ เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัย ๑) ระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติธรรมวัดสิงห์ เขตจอมทอง จังหวัด กรุงเทพมหานครในระดับมากในทุกด้าน ด้านพระวิทยากรอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้าน การปฏิบัติ ด้านเนื้อหาสาระ และด้านสถานที่และสภาพแวดล้อม ตามลำดับ ส่วนด้านที่ประชาชนมีความพึงพอใจต่ำสุดคือ ด้านกฎระเบียบ ๒) การเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติธรรมวัดสิงห์ เขตจอมทอง จังหวัด กรุงเทพมหานครทั้ง ๕ ด้าน พบว่าประชาชนมีความพึงพอใจไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อจำแนกตามเพศ อายุ และประกอบอาชีพหลัก ประชาชนมีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการศึกษา ระยะเวลาการเข้าปฏิบัติธรรม โดยภาพรวมพบว่าประชาชนมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕<sup>๑๑</sup>

๕) ผู้ปฏิบัติธรรมที่มีจำนวนครั้งที่ปฏิบัติต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ โดยรวม ไม่แตกต่างทั้งนี้เนื่องจากการปฏิบัติธรรมแต่ละครั้ง ผู้ปฏิบัติจะต้องปฏิบัติอยู่ในสถานที่เดียวกันทั้งสิ้น จึงไม่ส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระรุ่งโรจน์ ขยานันโท (เทวินบุรานวงศ์) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม : กรณีศึกษาสำนักปฏิบัติวิปัสสนา กรรมฐานวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง ๓ ด้าน คือ ด้านอาคารสถานที่ ด้านวิทยากร และด้านการบริหารจัดการพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ในความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๗ ด้าน คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา วุฒิ

<sup>๑๐</sup>พระสมุห์สังวาล จันทวนโณ (ทรัพย์ใหญ่) , “กรณีศึกษาความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน: กรณีศึกษาวัดสวนมะม่วง อ.เกาะสามโคก จ.พทุมธานี ” , **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา , (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๕๕),

<sup>๑๑</sup>พระครูสังฆรักษ์วิชัย สีสาลิ (บุญนาถ) , “ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติธรรม วัดสิงห์ เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ” , **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** ,สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ,(บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

การศึกษาทางธรรม สถานภาพ อาชีพ และเหตุผลการเข้าร่วมโครงการปฏิบัติธรรม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา วุฒิกการศึกษาทางธรรม สถานภาพ อาชีพ และเหตุผล การเข้าร่วมโครงการปฏิบัติธรรม แตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลในการบริหารจัดการ สำนักปฏิบัติธรรมวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาไม่แตกต่างกัน<sup>๑๒</sup>

### ๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสี่ปายะ ๗ ผลการศึกษา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

#### ๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ด้านอवासสี่ปายะ ที่อยู่เหมาะสม ควรเป็นที่สบาย สงบ ปราศจากผู้คนสัญจรไปมา ไม่ใกล้หนองน้ำ บ่อน้ำ หรือแหล่งชุมชนจนเกินไป อันอาจจะเกิดความรำคาญจากการไปมาของผู้คน มีรั้วรอบขอบชิด ปลอดภัยต่อความเป็นอยู่ สถานที่นั้นมีที่ที่เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติธรรม การเดินทางสะดวก

๒. ด้านโคจรสี่ปายะ การเดินทางเหมาะสม ต้องมีทางโคจร หรือ ทางเดิน ถนนหนทางไปมาได้สะดวก ไม่ใกล้ถนน ไม่ไกลนัก หนทางในการบิณฑบาตไม่ลำบากนัก เหมาะแก่การจาริก อีกทั้งภายในสถานที่ก็ควรมีทางเดินจงกรมที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม

๓. ด้านภัสสี่ปายะ การพูดคุยเหมาะสม ควรมีการสนทนา พูดคุยกันแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติ ได้ฟังสิ่งที่ทำให้จิตใจเกิดสัทธา วิริยะ อุสาหะ ความสงบระงับในการที่จะทำความเพียร หรือมีผู้รู้ พหูสูตร ครูบาอาจารย์ที่อบรมสั่งสอนกรรมฐานให้ได้รับความรู้ และเป็นอุปการคุณแก่การเจริญกรรมฐานให้ก้าวหน้า ให้เว้นการสนทนา พูดคุยในสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ไม่เป็นสี่ปายะนั้นเสีย

๔. ด้านบุคคลสี่ปายะ บุคคลเหมาะสม ควรมีบุคคลที่อยู่ร่วมกัน บุคคลที่ติดต่อกับหา ควรเป็นผู้ตั้งมั่นในศีลธรรม มีความสันโดษ มักน้อย ชักจูงแนะนำไปในทางที่จะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเพียร ความสงบ และถ้าเป็นครูบาอาจารย์ หรือบุคคลที่เคยเจริญกรรมฐานมาแล้ว ก็จะเป็นประโยชน์มาก ให้พึงเว้นการคบหาสมาคมกับบุคคลที่มีจิตฟุ้งซ่าน บุคคลที่มากไปด้วยกามารมณ์ในทางโลกียะ

๕. ด้านโภชนสี่ปายะ อาหารเหมาะสม ควรเป็นอาหารที่สบายต่อความเป็นอยู่ในอัฐภาพแห่งตน เมื่อบริโภคเข้าไปแล้ว ไม่ทำให้เกิดทุกข์เวทนา เช่น ท้องอืด ท้องร่วง ท้องเดิน เป็นอาหารที่จะเป็นคุณประโยชน์แก่ร่างกายโดยประมาณ โดยไม่ต้องคำนึงถึงรสของอาหารแม้รสจะดีแต่เมื่อทำให้ร่างกายเกิดทุกข์เวทณาก็ควรงดเสีย

<sup>๑๒</sup>พระรุ่งโรจน์ ชยนันโท (เทวินบุรานวงศ์), “กลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม: กรณีศึกษาสำนักปฏิบัติวิปัสสนา กรรมฐานวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

๖. ด้านอุณหภูมิอากาศเหมาะสม ควรมีอากาศที่เหมาะสม อากาศตามฤดูกาล ความร้อน ความเย็น ของอากาศ ซึ่งบางสถานบางฤดูอาจจะร้อนจัดเกินไป บางฤดูก็หนาวจัดเกินไป หรือกลางวันร้อนจัดกลางคืนหนาวจัด ซึ่งสภาพอากาศเช่นนี้จะทำให้เกิดความเจ็บไข้ได้ป่วยแก่ร่างกาย จึงต้องเลือกให้เหมาะสมแก่สภาพร่างกายของตน

๗. ด้านอิริยาบถสัปปายะ อิริยาบถเหมาะสม ควรมีอิริยาบถทั้ง ๔ หรือ การเคลื่อนไหว ยืน เดิน นั่ง นอน อิริยาบถใดที่ทำให้จิตไม่สงบระงับ ก็แสดงว่าอิริยาบถนั้นไม่สบายไม่เหมาะสม จึงเว้นเสียจากการใช้อิริยาบถนั้น หากเมื่อจำเป็นก็ใช้แต่น้อย

#### ๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑. สร้างมาตรการด้านการบริหารจัดการให้เกิดความร่วมมือประสานงานระหว่างสำนักปฏิบัติธรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๒. นำการปฏิบัติธรรมมาปรับแนวทางการดำเนินการให้เหมาะสมกับสถานที่

๓. จัดการประชุมบุคลากรจัดทำแผนการประชาสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอก เพื่อเชิญชวนและบอกกำหนดการ

๔. จัดการหลักสูตรการฝึกอบรมพระวิทยากรนานาชาติเพื่อให้ได้ทั้งภาษาอังกฤษ และการสอนหลักธรรมเป็นภาษาอังกฤษ

๕. ดำเนินการจัดอบรมปฏิบัติธรรมให้เพียงพอกับปริมาณพระวิทยากรและผู้ปฏิบัติธรรมทั้งยังมีการสอบอารมณ์อย่างต่อเนื่อง

#### ๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

หากมีการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะ การดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

๑. ควรมีการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม โดยควรมีการศึกษาในแต่ละองค์ประกอบหลักอย่างละเอียด เพื่อให้เป็นที่ยอมรับว่าองค์ประกอบนั้นๆ จะส่งผลต่อคุณภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม จริงๆ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาเทียบเคียงหรือปรับปรุงรูปแบบให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

๒. มีวิจัยต่อยอดเกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้เพื่อความเป็นเลิศในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม และใช้เป็นเกณฑ์หรือมาตรฐานการประเมินคุณภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมต่อไป

๓. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเป็นกรณีศึกษาถึงปัจจัยบางประการที่ถูกเสนอแนะว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะส่งผลต่อคุณภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม

## บรรณานุกรม

### ๑. ภาษาไทย :

#### ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.  
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

#### ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

##### (๑) หนังสือ :

คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ. สรุปเนื้อหาวิชาทฤษฎีองค์การ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์  
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๙.

จันทร์ธานี สงวนนาม. ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๒.  
กรุงเทพมหานคร: บุ๊คพอยส์, ๒๕๕๑.

ชูศรี วงศ์รัตน์. เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: เทพเนรมิตการ  
พิมพ์, ๒๕๕๑.

ณัฐพันธ์ เขจรนันท์. พฤติกรรมองค์การ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๑.

ดิน ปรัชญพฤทธิ. หลักการจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย  
ธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓.

ตุลา มหาพสุชานนท์. หลักการจัดการและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: พ.ศ. พัฒนา,  
๒๕๕๑.

ทองทิพภา วิริยะพันธุ์. มนุษย์สัมพันธ์กับการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: อินโฟร์มีเดีย,  
๒๕๕๑.

ธงชัย สมบูรณ์. การบริหารและจัดการมนุษย์ในองค์การ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: ปราชญ์  
สยาม, ๒๕๕๑.

ธงชัย สันติวงษ์. หลักการจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๑.

\_\_\_\_\_. องค์การและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช,  
๒๕๕๓.

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. พิมพ์ครั้งที่ ๒.  
กรุงเทพมหานคร : บิสซิเนสอาร์แอนด์ดี, ๒๕๕๑.

ธีรยุทธ พึ่งเทียร. สถิติเบื้องต้นและการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุตรไพศาล, ๒๕๕๕.

บรรยงค์ โตจินดา. องค์การและการจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: รวมสาสน์, ๒๕๕๑.

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาสน์, ๒๕๕๕.

ประกอบ กรรณสูตร. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: ด่านสุท  
ธการพิมพ์, ๒๕๕๒.

- ประยูร อาษานาม. **คู่มือวิจัยทางการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัย ขอนแก่น, ๒๕๕๑.
- พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล. **องค์การและการจัดการ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครปฐม, ๒๕๕๒.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **พุทธวิธีในการบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- พระโสภณมหาเถระ อัครมหาบัณฑิต (มหาสีสยาตอ). **วิปัสสนาญ้ย เล่ม ๑**. พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม, ป.ธ. ๙, Ph.D) ตรวจชำระ. พระคันธสาราภิงค์ เรียบเรียง. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ซีเอไอเซ็นเตอร์, ๒๕๔๘.
- พยอม วงศ์สารศรี. **การบริหารงานบุคคล**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๑.
- พัชสิริ ชมพุดำ. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แมคกรอ-ฮิล, ๒๕๕๕.
- พิษณุ พองศรี. **วิจัยทางการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เทียมผาการพิมพ์, ๒๕๔๙.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. **วิสุทธิมรรคแปล ภาค ๑ ตอน ๒**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓.
- วันชัย มีชาติ. **การบริหารองค์การ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- วิโรจน์ สารรัตน์. **การบริหาร หลักการ ทฤษฎีและประเด็นทางการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๕๑.
- ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์. **องค์การและการจัดการ**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๒.
- สมคิด บางโม. **การจัดการองค์การ**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: วิทย์พัฒน์, ๒๕๕๑.
- \_\_\_\_\_. **การประกอบธุรกิจ**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลักษณ์, ๒๕๕๑.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระวชิรญาณวโรรส. **พระธัมมปฎิฐกถา แปลภาค ๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย ๒๕๓๖.
- สมศักดิ์ คงเที่ยง. **หลักการบริหารการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒
- สุรพล สุยะพรหม และคณะ. **ทฤษฎีองค์การและการจัดการเชิงพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- สุรวิทย์ ศิริโกศลกริรมย์. **การวิจัยทางการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. ลพบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๐.
- สุรีย์ มีผลกิจ และ วิเชียร มีผลกิจ. **พระพุทธกิจ ๔๕ พรรษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : บริษัท คอมฟอร์ม จำกัด ๒๕๕๑.
- เสนาะ ตีเยาว์. **หลักการบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **โครงการหนึ่งโรงเรียน หนึ่งโรงเรียนในฝัน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๑.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๓**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๓.

อานวย แสงสว่าง. **การจัดการทรัพยากรมนุษย์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ์, ๒๕๕๑.

## (๒) วิทยานิพนธ์/คุษณินพนธ์ :

พระครูนิคมภักติกิจ (เลี่ยม ภูทกาทโม/มูลนอก). “ศึกษาสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระครูปิยะธำรงรัตน์ [ประทีป ปณฺญาทีโป (ปันสะอาด)]. “ศึกษาความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากาวนา สำนักปฏิบัติธรรม วัดอัมพวันปิยาราม อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาวิปัสสนากาวนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

พระครูภาวนารัตนาภรณ์ (กำพล สิริภทฺโท). “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระครูสังฆรักษ์วิชัย สีสาลิ (บุญนาถ). “ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติธรรม วัดสิงห์ เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระครูสังฆรักษ์วิสิทธิ์ ธมฺมวโร (วัฒน์คุ). “ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ ๒”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระมหากังวาล ธีรธมฺโม (ศรชัย). “การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด”. **คุษณินพนธ์พุทธศาสตรคุษณินบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

พระมหาสุทธิชัย ชิตโคกสูง. “การพัฒนารูปแบบการปฏิบัติธรรมกรรมฐานของวัดเพื่อความสงบสุขของสังคมในจังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๒.

พระมานัส ฐานิสฺสโร (อุ่นเรือน). “การศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการเข้าปฏิบัติธรรมในสำนัก ปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดราชบุรี แห่งที่ ๑๘”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

- พระรุ่งโรจน์ ชยานันโท (เทวินบูรานวงศ์). “กลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม: กรณีศึกษา สำนักปฏิบัติวิปัสสนา กรรมฐานวัดมเหยงคณ์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัด พระนครศรีอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการเชิง พุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- พระวิชชุกร ดิสรโณ (ก้องแดนไพร). “ความพึงพอใจต่อการบริหารสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัด สิงห์บุรี แห่งที่ ๑”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.
- พระศักดิ์ชัย วรธมโม. “แรงจูงใจของประชาชนในการเข้าร่วมปฏิบัติธรรมสำนักปฏิบัติธรรมประจำ จังหวัด แห่งที่ ๒๓ วัดท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธ ศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.
- พระสมุห์สังวาล จันทวนโณ (ทรัพย์ใหญ่). “กรณีศึกษาความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการ ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน: กรณีศึกษาวัดสวนมะม่วง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- แม่ชีเนรัชมา ศักดิ์ศรีสัมพันธ์. “พุทธวิธีบริหารเพื่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม”. **ดุษฎีนิพนธ์พุทธ ศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

## ๒. ภาษาอังกฤษ :

- Blank, E.B.. “A Model Job Description For Personnel Administrator position in North Carolina Public School System”. North Carolina. (The University of North Carolina at Greensboro, 2001.
- Cadge, Wendy. **Seeking the Heart : The First Generation Practices Theravada Buddhism in America**. Thesis Ph.D. Ottawa : The University of Chicago Press, 2002.
- Campbell f Roald. **Introduction to Educational Administration**. 2<sup>nd</sup> ed Boston: Allyn and Bacon, 2007.
- Cronbach, Lee J. **Essentials of psychological testing**. 4<sup>th</sup> ed., New York : Harper & Row, 2001.
- Edwin B. Flippo. **Principles of Personnel Management**. 3<sup>rd</sup> ed. Tokyo: McGraw-Hill, 2001.
- Gary Dessler. **Human Resource Management**. Upper Saddle River, New Jersey : Prentice-Hall, 2007.
- Gulick L. and Urwick J. **Papers on the Science of Administration**. New York: Institute of Public Administration, 2003.

- Henri Fayol. **Industrial and General Administration**. 2<sup>nd</sup> ed. New York: Mc-Graw Hill, 2003.
- Herbert Simon. **Administration Behavior**. 2<sup>nd</sup> ed. New York: The Macmillan Company, 2007.
- L. Gulick and J. Urwick. **Papers on the Science of Administration**. 2<sup>nd</sup> ed. New York: Institute of Public Administration, 2003.
- Mondy R. Wayne and Robert M. Noe. **Human Resource Management**. Upper Saddle River, New Jersey : Prentice-Hall, 2006.
- Pressel. D.A.. “A study of the Relationship Between Personality Factors and Aspiration For Leadership”. **Dissertation Abstract international**. 2006, January.
- Price, Alan. **Human Resource Management, In a Business Context**. 2<sup>nd</sup> ed. London: Prentice-Hall, 2004.
- Rice. Wilson L. “Leadership Behavior of Elementary School Principals and Teacher in Five Central Savannah River Area School Districts in Georgia”. **Dissertation Abstracts International**. 46 (9) , 2001.
- Robbins Stephen. **Management**. New Jersey: Prentice Hall International, 2002.
- Rusell L. Ackiff. **A Concept of Corporate Planning**. New York: Wiley – Interscience, 2007.
- Schemerhom, John R. Jr. **Management**. 5<sup>th</sup> ed. USA: John Wiley & Sons, 2009.
- Sloane, Etta K. “Principals and Inservice Training : Knowledge Attitude and Mainstreaming Practices”. **Dissertation Abstracts International**, 2003.
- Warren W. Burke. **Organization Development in Transition**. 2<sup>nd</sup> ed. Reading Mass: Addisonwesley Publising Co., 2006.
- William B. Castetter. **The Personnel Function in Education Administration**. 2<sup>nd</sup> ed. New York: McGraw-Hill, 2003.
- William Ouchi. **Organization and Management**. Eaglewood Cliffs: Prentice Hill, 2001.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสอบถาม

## แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗

\*\*\*\*\*

### คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อทำการวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗ และเปรียบเทียบความคิดเห็นตามปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากรในกลุ่มต่างๆ ว่ามีความคิดเห็นต่างกันหรือไม่ อย่างไร ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลไปใช้ประมวลผลเป็นผลการศึกษาวิจัยประกอบการศึกษาของนิสิตปริญญาโท สาขาวิชา พุทธการศึกษาศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถามนี้ แบ่งออกเป็น ๓ ส่วนคือ

ส่วนที่ ๑ เป็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ ๒ เป็นคำถามวัดระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ทั้ง ๗

ส่วนที่ ๓ เป็นคำถามเกี่ยวกับปัญหา และข้อเสนอแนะต่อแนวทางการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ทั้ง ๗

ขอเจริญพร ขอบคุณทุกท่านที่ได้สละเวลาตอบแบบสอบถามนี้ตามความเป็นจริงหรือความคิดเห็นของท่านมากที่สุด คำตอบของท่าน อาจมาภาพจะเก็บไว้เป็นความลับและจะใช้สำหรับการวิจัยครั้งนี้เท่านั้น

พระมหาสมณวิมล ปภาโส (อิทธิม)

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชา พุทธบริหารการศึกษาศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

## ส่วนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ( ) หน้าข้อความที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่าน

ชื่อที่

๑. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

๒. อายุ

☐ ต่ำกว่า ๒๐ ปี

☐ ๒๐ - ๓๐ ปี

☐ ๓๑ - ๔๐ ปี

☐ ๔๑ - ๕๐ ปี

☐ ๕๑ - ๖๐ ปี

☐ มากกว่า ๖๐ ปี

๓. การศึกษา

☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี

☐ ปริญญาตรี

☐ สูงกว่าปริญญาตรี

๔. อาชีพ

☐ รับจ้าง/เกษตรกร

☐ รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ

☐ ค้าขาย/นักธุรกิจ

☐ นักเรียน/นักศึกษา

๕. จำนวนครั้งที่ปฏิบัติ

☐ ๑-๕ ครั้ง

☐ ๖-๑๐ ครั้ง

☐ ๑๑-๒๐ ครั้ง

☐ มากกว่า ๒๐ ครั้งขึ้นไป

ส่วนที่ ๒ ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในการช่องที่ตรงกับเป็นจริงของท่านมากที่สุดเพียงข้อเดียว

| ที่ | การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม<br>ตามหลักสัปปายะ ๗                                                                          | ระดับความคิดเห็น |     |         |      |            |
|-----|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------|-----|---------|------|------------|
|     |                                                                                                                              | มากที่สุด        | มาก | ปานกลาง | น้อย | น้อยที่สุด |
|     | <b>๑) ด้านการวางแผน</b>                                                                                                      |                  |     |         |      |            |
| ๑   | สำนักปฏิบัติธรรมได้มีการวางแผนเพื่ออำนวยความสะดวกปฏิบัติธรรมได้เป็นอย่างดี                                                   |                  |     |         |      |            |
| ๒   | ได้ทราบกำหนดการปฏิบัติธรรมก่อนมาปฏิบัติธรรมแห่งนี้นั้เสมอ                                                                    |                  |     |         |      |            |
| ๓   | ได้รับความสะดวกสบายตามที่ทางสำนักปฏิบัติธรรมจัดให้เป็นอย่างดี                                                                |                  |     |         |      |            |
| ๔   | สำนักปฏิบัติธรรมมีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมมีความรู้สึกสบายใจ                                             |                  |     |         |      |            |
| ๕   | การมาปฏิบัติธรรมที่สำนักนี้มีความร่มรื่นเหมาะสมกับการปฏิบัติธรรมเป็นอย่างดี                                                  |                  |     |         |      |            |
| ๖   | ผู้บริหารสำนักปฏิบัติธรรมเข้าใจจิตของผู้มาปฏิบัติธรรมเป็นอย่างดี ทำให้รู้สึกสบายกายและใจ                                     |                  |     |         |      |            |
|     | <b>๒) ด้านการจัดองค์กร</b>                                                                                                   |                  |     |         |      |            |
| ๗   | สำนักปฏิบัติธรรมมีกองอำนวยความสะดวกเพื่ออำนวยความสะดวกในเรือนสถานที่ได้อย่างเหมาะสม                                          |                  |     |         |      |            |
| ๘   | สำนักปฏิบัติธรรมมีกองอำนวยความสะดวก จัดสิ่งอำนวยความสะดวกด้าน อาหาร ที่พักอาศัย ได้เป็นอย่างดี                               |                  |     |         |      |            |
| ๙   | สำนักปฏิบัติธรรมมีการติดต่อสื่อสารกับผู้ปฏิบัติธรรมอย่างเหมาะสม                                                              |                  |     |         |      |            |
| ๑๐  | ทางวัดได้มีการจัดระเบียบในการแนะนำการปฏิบัติธรรม มีความเข้าใจแนวทางการปฏิบัติธรรมที่สอดคล้องกับสำนักปฏิบัติธรรมและผู้ปฏิบัติ |                  |     |         |      |            |
| ๑๑  | สำนักปฏิบัติธรรม มีสื่ออุปกรณ์ ที่อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติธรรม                                                             |                  |     |         |      |            |
| ๑๒  | มีหน่วยงานที่คอยดูแลผู้ปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมกับทุกเพศ ทุกวัย ได้เป็นอย่างดี                                                  |                  |     |         |      |            |

| ที่ | การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม<br>ตามหลักสัปปายะ ๗                                                                    | ระดับความคิดเห็น |     |         |      |            |
|-----|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------|-----|---------|------|------------|
|     |                                                                                                                        | มากที่สุด        | มาก | ปานกลาง | น้อย | น้อยที่สุด |
|     | <b>๓) ด้านงานบุคลากร</b>                                                                                               |                  |     |         |      |            |
| ๑๓  | สำนักปฏิบัติธรรมมีเจ้าหน้าที่ดูแลอำนวยความสะดวกในการเข้ามาปฏิบัติธรรม ได้เป็นอย่างดี                                   |                  |     |         |      |            |
| ๑๔  | สำนักปฏิบัติธรรมมีผู้นำในการปฏิบัติที่มีความรู้ความสามารถในการแนะนำผู้ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมของแต่ละบุคคล              |                  |     |         |      |            |
| ๑๕  | สำนักปฏิบัติธรรม ได้จัดเจ้าหน้าที่คอยช่วยประสานงานกับผู้ปฏิบัติธรรมให้ได้รับความสะดวก เมื่ออยู่ในสำนักปฏิบัติธรรม      |                  |     |         |      |            |
| ๑๖  | สำนักปฏิบัติธรรม มีผู้สอนการปฏิบัติธรรมที่มีความรู้ความสามารถ เข้าใจจริตของผู้ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม                   |                  |     |         |      |            |
| ๑๗  | สำนักปฏิบัติธรรม มีหน่วยบริการสำหรับผู้มาปฏิบัติธรรมให้ได้รับความสะดวกสบาย                                             |                  |     |         |      |            |
| ๑๘  | สำนักปฏิบัติธรรม มีการติดตามให้คำแนะนำกับผู้ปฏิบัติธรรมให้มีการพัฒนาการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง                           |                  |     |         |      |            |
|     | <b>๔) ด้านอำนวยการ</b>                                                                                                 |                  |     |         |      |            |
| ๑๙  | สำนักปฏิบัติธรรม มีสิ่งอำนวยความสะดวก ตั้งแต่ที่พัก อาศัย อาหาร เครื่องดื่ม ได้อย่างเหมาะสม                            |                  |     |         |      |            |
| ๒๐  | เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมบุคลากรที่เป็นกัลยาณมิตร ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมมีความสุขกาย สบายใจ                                   |                  |     |         |      |            |
| ๒๑  | สำนักปฏิบัติธรรมอำนวยความสะดวกในเรื่องผู้สอนปฏิบัติธรรมที่มีความรู้ความสามารถเข้าใจจริตของผู้ปฏิบัติธรรมได้เป็นอย่างดี |                  |     |         |      |            |
| ๒๒  | สำนักปฏิบัติธรรม มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมทั้งอาหาร สถานที่ ห้องน้ำ มีความสะอาด ร่มรื่นเหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม   |                  |     |         |      |            |
| ๒๓  | สำนักปฏิบัติธรรม มีสิ่งช่วยสนับสนุนการปฏิบัติธรรมเป็นอย่างดี เช่น ครูผู้สอน เจ้าหน้าที่ และพนักงานต้อนรับ เป็นต้น      |                  |     |         |      |            |
| ๒๔  | สำนักปฏิบัติธรรม มีการอำนวยความสะดวก ด้านสถานที่ การเดินทาง มีป้ายแนะนำ สถานที่และการปฏิบัติธรรมได้เป็นอย่างดี         |                  |     |         |      |            |

| ที่ | การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม<br>ตามหลักสัปปายะ ๗                                                                                       | ระดับความคิดเห็น |     |         |      |            |
|-----|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------|-----|---------|------|------------|
|     |                                                                                                                                           | มากที่สุด        | มาก | ปานกลาง | น้อย | น้อยที่สุด |
|     | ๕) ด้านการควบคุม                                                                                                                          |                  |     |         |      |            |
| ๒๕  | สำนักปฏิบัติธรรม มีกฎระเบียบเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม                                                               |                  |     |         |      |            |
| ๒๖  | สำนักปฏิบัติธรรม มีเจ้าหน้าที่ร่วมมือกับผู้ประสานงาน เพื่อให้ผู้มาปฏิบัติธรรมได้รับความสะดวกสบาย                                          |                  |     |         |      |            |
| ๒๗  | สำนักปฏิบัติธรรม มีหน่วยงานและบุคคลคอยเอื้ออำนวยให้ผู้มาปฏิบัติได้รับความสะดวกสบาย ในการรับบริการได้เป็นอย่างดี                           |                  |     |         |      |            |
| ๒๘  | สำนักปฏิบัติธรรมได้ติดตามประสานงาน เพื่อแจ้งกิจกรรมการปฏิบัติธรรมให้เหมาะสมในแต่ละวัน                                                     |                  |     |         |      |            |
| ๒๙  | สำนักปฏิบัติธรรม ได้จัดแผนกต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้มาปฏิบัติธรรม ให้ได้รับความพึงพอใจในการปฏิบัติธรรมแห่งนี้                      |                  |     |         |      |            |
| ๓๐  | สำนักปฏิบัติธรรมมีสื่อเพื่อการประสานงาน มีการแจ้งกำหนดการปฏิบัติธรรม การให้คำแนะนำ กับผู้มาปฏิบัติธรรม ให้ได้รับความสะดวกสบายอย่างเหมาะสม |                  |     |         |      |            |

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์

## แบบสัมภาษณ์

เรื่อง การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์:.....

ตำแหน่ง : .....

ที่อยู่ : .....

วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์ : .....

๑. ท่านมีข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ตามหลักสัปปายะ ๗ อย่างไร

๑. ด้านอาวาสสัปปายะ ที่อยู่เหมาะสม

.....  
.....

๒. ด้านโคจรสัปปายะ การเดินทางเหมาะสม

.....  
.....

๓. ด้านภัสสสัปปายะ การพูดคุยเหมาะสม

.....  
.....

๔. ด้านบุคคลสัปปายะ บุคคลเหมาะสม

.....  
.....

๕. ด้านโภชนสัปปายะ อาหารเหมาะสม

.....  
.....

๖. ด้านอตุสัปปายะ อากาศเหมาะสม

.....  
.....

๗. ด้านอิริยาปสัปปายะ อิริยาบถเหมาะสม

.....  
.....

ขอบคุณที่กรุณาให้สัมภาษณ์ในครั้งนี้

ภาคผนวก ค

ผลการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC)  
ของแบบสอบถาม

## ผลการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม

เรื่อง การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗

หาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ของแบบสอบถาม  
ฉบับหนึ่งผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ ท่านประเมินข้อความแต่ละข้อ

$$\text{สูตร IOC} = \frac{R}{N}$$

IOC แทน ค่าดัชนีความสอดคล้อง  
R แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ  
N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

### ผลการหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัย

| ที่ | การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม<br>ตามหลักสัปปายะ ๗                                           | ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่ |   |   |   |   | สรุปและแปลผล |            |        |
|-----|-----------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------|---|---|---|---|--------------|------------|--------|
|     |                                                                                               | ๑                  | ๒ | ๓ | ๔ | ๕ | รวม          | ค่า<br>IOC | แปลผล  |
|     | <b>๑) ด้านการวางแผน</b>                                                                       |                    |   |   |   |   |              |            |        |
| ๑   | ท่านคิดว่าสำนักปฏิบัติธรรมได้มีการวางแผนเพื่อ<br>อำนวยความสะดวกการปฏิบัติธรรมได้เป็นอย่างดี   | ๑                  | ๑ | ๑ | ๑ | ๑ | ๕            | ๑.๐๐       | ใช้ได้ |
| ๒   | ท่านได้ทราบกำหนดการปฏิบัติธรรมก่อนมาปฏิบัติ<br>ธรรมแห่งนี้เสมอ                                | ๑                  | ๑ | ๑ | ๑ | ๑ | ๕            | ๑.๐๐       | ใช้ได้ |
| ๓   | ท่านได้รับความสะดวกสบายตามที่ทางสำนักปฏิบัติ<br>ธรรมจัดให้เป็นอย่างดี                         | ๑                  | ๑ | ๑ | ๑ | ๐ | ๔            | ๐.๘๐       | ใช้ได้ |
| ๔   | สำนักปฏิบัติธรรมมีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมที่ทำให้ผู้<br>ปฏิบัติธรรมมีความรู้สึกสบายใจ          | ๑                  | ๑ | ๑ | ๑ | ๐ | ๔            | ๐.๘๐       | ใช้ได้ |
| ๕   | การมาปฏิบัติธรรมที่สำนักนี้มีความร่มรื่นเหมาะสมกับ<br>การปฏิบัติธรรมเป็นอย่างดี               | ๑                  | ๑ | ๑ | ๑ | ๑ | ๕            | ๑.๐๐       | ใช้ได้ |
| ๖   | ผู้บริหารสำนักปฏิบัติธรรมเข้าใจจิตของผู้มาปฏิบัติ<br>ธรรมเป็นอย่างดี ทำให้รู้สึกสบายกายและใจ  | ๑                  | ๑ | ๑ | ๑ | ๑ | ๕            | ๑.๐๐       | ใช้ได้ |
|     | <b>๒) ด้านการจัดองค์กร</b>                                                                    |                    |   |   |   |   |              |            |        |
| ๗   | สำนักปฏิบัติธรรมมีกองอำนวยความสะดวกเพื่ออำนวยความสะดวก<br>สะดวกในเรื่องสถานที่ได้อย่างเหมาะสม | ๑                  | ๑ | ๑ | ๑ | ๑ | ๕            | ๑.๐๐       | ใช้ได้ |

| ที่ | การบริหารตามหลักพรหมวิหาร ๔                                                                                                  | ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่ |   |   |   |   | สรุปและแปลผล |         |        |
|-----|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------|---|---|---|---|--------------|---------|--------|
|     |                                                                                                                              | ๑                  | ๒ | ๓ | ๔ | ๕ | รวม          | ค่า IOC | แปลผล  |
|     | <b>๒) ด้านการจัดองค์กร (ต่อ)</b>                                                                                             |                    |   |   |   |   |              |         |        |
| ๘   | สำนักปฏิบัติธรรมมีกองอำนวยการ จัดสิ่งอำนวยความสะดวกด้าน อาหาร ที่พักอาศัย ได้เป็นอย่างดี                                     | ๑                  | ๑ | ๑ | ๑ | ๑ | ๕            | ๑.๐๐    | ใช้ได้ |
| ๙   | สำนักปฏิบัติธรรมมีการติดต่อสื่อสารกับผู้ปฏิบัติธรรมอย่างเหมาะสม                                                              | ๑                  | ๑ | ๑ | ๑ | ๑ | ๕            | ๑.๐๐    | ใช้ได้ |
| ๑๐  | ทางวัดได้มีการจัดระเบียบในการแนะนำการปฏิบัติธรรม มีความเข้าใจแนวทางการปฏิบัติธรรมที่สอดคล้องกับสำนักปฏิบัติธรรมและผู้ปฏิบัติ | ๑                  | ๑ | ๑ | ๑ | ๑ | ๕            | ๑.๐๐    | ใช้ได้ |
| ๑๑  | สำนักปฏิบัติธรรม มีสื่ออุปกรณ์ ที่อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติธรรม                                                             | ๑                  | ๑ | ๑ | ๑ | ๑ | ๕            | ๑.๐๐    | ใช้ได้ |
| ๑๒  | มีหน่วยงานที่คอยดูแลผู้ปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมกับทุกเพศ ทุกวัย ได้เป็นอย่างดี                                                  | ๑                  | ๑ | ๑ | ๑ | ๐ | ๔            | ๐.๘๐    | ใช้ได้ |
|     | <b>๓) ด้านการจัดองค์กร</b>                                                                                                   |                    |   |   |   |   |              |         |        |
| ๑๓  | สำนักปฏิบัติธรรมมีเจ้าหน้าที่ดูแลอำนวยความสะดวกในการเข้ามาปฏิบัติธรรม ได้เป็นอย่างดี                                         | ๑                  | ๑ | ๑ | ๑ | ๑ | ๕            | ๑.๐๐    | ใช้ได้ |
| ๑๔  | สำนักปฏิบัติธรรมมีผู้นำในการปฏิบัติที่มีความรู้ความสามารถในการแนะนำผู้ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมของแต่ละบุคคล                    | ๑                  | ๑ | ๑ | ๑ | ๑ | ๕            | ๑.๐๐    | ใช้ได้ |
| ๑๕  | สำนักปฏิบัติธรรม ได้จัดเจ้าหน้าที่คอยช่วยประสานงานกับผู้ปฏิบัติธรรมให้ได้รับความสะดวก เมื่ออยู่ในสำนักปฏิบัติธรรม            | ๑                  | ๑ | ๑ | ๑ | ๑ | ๕            | ๑.๐๐    | ใช้ได้ |
| ๑๖  | สำนักปฏิบัติธรรม มีผู้สอนการปฏิบัติธรรมที่มีความรู้ความสามารถ เข้าใจจิตของผู้ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม                          | ๑                  | ๑ | ๑ | ๑ | ๑ | ๕            | ๑.๐๐    | ใช้ได้ |
| ๑๗  | สำนักปฏิบัติธรรม มีหน่วยบริการสำหรับผู้มาปฏิบัติธรรมให้ได้รับความสะดวกสบาย                                                   | ๑                  | ๑ | ๑ | ๑ | ๑ | ๕            | ๑.๐๐    | ใช้ได้ |
| ๑๘  | สำนักปฏิบัติธรรม มีการติดตามให้คำแนะนำกับผู้ปฏิบัติธรรมให้มีการพัฒนาการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง                                 | ๑                  | ๑ | ๑ | ๑ | ๑ | ๕            | ๑.๐๐    | ใช้ได้ |
|     | <b>๔) ด้านอำนวยการ</b>                                                                                                       |                    |   |   |   |   |              |         |        |
| ๑๙  | สำนักปฏิบัติธรรม มีสิ่งอำนวยความสะดวก ตั้งแต่ที่พักอาศัย อาหาร เครื่องดื่ม ได้อย่างเหมาะสม                                   | ๑                  | ๑ | ๑ | ๑ | ๑ | ๕            | ๑.๐๐    | ใช้ได้ |

| ที่ | การบริหารตามหลักพรหมวิหาร ๔                                                                                                               | ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่ |   |   |   |   | สรุปและแปลผล |         |        |
|-----|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------|---|---|---|---|--------------|---------|--------|
|     |                                                                                                                                           | ๑                  | ๒ | ๓ | ๔ | ๕ | รวม          | ค่า IOC | แปลผล  |
|     | <b>๔) ด้านอำนวยการ (ต่อ)</b>                                                                                                              |                    |   |   |   |   |              |         |        |
| ๒๐  | เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมกุฎลากรที่เป็นกัลยาณมิตร ทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมมีความสุขกาย สบายใจ                                                      | ๑                  | ๑ | ๑ | ๑ | ๑ | ๕            | ๑.๐๐    | ใช้ได้ |
| ๒๑  | สำนักปฏิบัติธรรมอำนวยความสะดวกในเรื่องผู้สอน ปฏิบัติธรรมที่มีความรู้ความสามารถเข้าใจจริตของผู้ปฏิบัติธรรมได้เป็นอย่างดี                   | ๑                  | ๑ | ๑ | ๑ | ๑ | ๕            | ๑.๐๐    | ใช้ได้ |
| ๒๒  | สำนักปฏิบัติธรรม มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมทั้งอาหาร สถานที่ ห้องน้ำ มีความสะอาด ร่มรื่นเหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม                      | ๑                  | ๑ | ๑ | ๑ | ๑ | ๕            | ๑.๐๐    | ใช้ได้ |
| ๒๓  | สำนักปฏิบัติธรรม มีสิ่งช่วยสนับสนุนการปฏิบัติธรรมเป็นอย่างดี เช่น ครูผู้สอน เจ้าหน้าที่ และพนักงานต้อนรับ เป็นต้น                         | ๑                  | ๑ | ๑ | ๑ | ๑ | ๕            | ๑.๐๐    | ใช้ได้ |
| ๒๔  | สำนักปฏิบัติธรรม มีการอำนวยความสะดวก ด้านสถานที่ การเดินทาง มีป้ายแนะนำ สถานที่และการปฏิบัติธรรมได้เป็นอย่างดี                            | ๑                  | ๑ | ๑ | ๑ | ๑ | ๕            | ๑.๐๐    | ใช้ได้ |
|     | <b>๕) ด้านการควบคุม</b>                                                                                                                   |                    |   |   |   |   |              |         |        |
| ๒๕  | สำนักปฏิบัติธรรม มีกฎระเบียบเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม                                                               | ๑                  | ๑ | ๑ | ๑ | ๑ | ๕            | ๑.๐๐    | ใช้ได้ |
| ๒๖  | สำนักปฏิบัติธรรม มีเจ้าหน้าที่ร่วมมือกับผู้ประสานงาน เพื่อให้ผู้มาปฏิบัติธรรมได้รับความสะดวกสบาย                                          | ๑                  | ๑ | ๑ | ๑ | ๑ | ๕            | ๑.๐๐    | ใช้ได้ |
| ๒๗  | สำนักปฏิบัติธรรม มีหน่วยงานและบุคคลคอยเอื้ออำนวยให้ผู้มาปฏิบัติได้รับความสะดวกสบาย ในการรับบริการได้เป็นอย่างดี                           | ๑                  | ๑ | ๑ | ๑ | ๑ | ๕            | ๑.๐๐    | ใช้ได้ |
| ๒๘  | สำนักปฏิบัติธรรมได้ติดตามประสานงาน เพื่อแจ้งกิจกรรมการปฏิบัติธรรมให้เหมาะสมในแต่ละวัน                                                     | ๑                  | ๑ | ๑ | ๑ | ๑ | ๕            | ๑.๐๐    | ใช้ได้ |
| ๒๙  | สำนักปฏิบัติธรรม ได้จัดแผนกต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้มาปฏิบัติธรรม ให้ได้รับความพึงพอใจในการปฏิบัติธรรมแห่งนี้                      | ๑                  | ๑ | ๑ | ๑ | ๑ | ๕            | ๑.๐๐    | ใช้ได้ |
| ๓๐  | สำนักปฏิบัติธรรมมีสื่อเพื่อการประสานงาน มีการแจ้งกำหนดการปฏิบัติธรรม การให้คำแนะนำ กับผู้มาปฏิบัติธรรม ให้ได้รับความสะดวกสบายอย่างเหมาะสม | ๑                  | ๑ | ๑ | ๑ | ๑ | ๕            | ๑.๐๐    | ใช้ได้ |

ภาคผนวก ง

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

## Reliability ค่าความเชื่อมั่น

Scale: ALL VARIABLES

| Item Statistics |      |                |    |
|-----------------|------|----------------|----|
|                 | Mean | Std. Deviation | N  |
| A1              | 4.90 | .305           | 30 |
| A2              | 4.53 | .106           | 30 |
| A3              | 4.77 | .626           | 30 |
| A4              | 4.67 | .844           | 30 |
| A5              | 4.80 | .551           | 30 |
| A1              | 4.53 | .106           | 30 |
| B1              | 4.80 | .551           | 30 |
| B2              | 4.63 | .890           | 30 |
| B3              | 4.57 | .006           | 30 |
| B4              | 4.70 | .702           | 30 |
| B5              | 4.67 | .959           | 30 |
| B6              | 4.53 | .106           | 30 |
| C1              | 4.70 | .750           | 30 |
| C2              | 4.70 | .877           | 30 |
| C3              | 4.77 | .568           | 30 |
| C4              | 4.77 | .774           | 30 |
| C5              | 4.73 | .640           | 30 |
| C6              | 4.53 | .106           | 30 |
| D1              | 4.87 | .434           | 30 |
| C2              | 4.57 | .165           | 30 |
| D3              | 4.60 | .855           | 30 |
| D4              | 4.67 | .758           | 30 |
| D5              | 4.70 | .750           | 30 |
| D6              | 4.53 | .106           | 30 |
| E1              | 4.70 | .877           | 30 |
| E2              | 4.77 | .568           | 30 |
| E3              | 4.77 | .774           | 30 |
| E4              | 4.73 | .640           | 30 |
| E5              | 4.73 | .907           | 30 |
| E6              | 4.83 | .461           | 30 |

**Case Processing Summary**

|       |                       | N  | %     |
|-------|-----------------------|----|-------|
| Cases | Valid                 | 30 | 100.0 |
|       | Excluded <sup>a</sup> | 0  | .0    |
|       | Total                 | 30 | 100.0 |

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

**Reliability Statistics**

| Cronbach's Alpha | Cronbach's Alpha Based on Standardized Items | N of Items |
|------------------|----------------------------------------------|------------|
| .912             | .912                                         | 30         |

ภาคผนวก จ

บัญชีรายชื่อสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด  
กรุงเทพมหานคร

บัญชีรายชื่อสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด กรุงเทพมหานคร  
ตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๓  
เรียงลำดับตามมติที่ประชุมมหาเถรสมาคม ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๓ - ปัจจุบัน

| ลำดับ<br>ที่ | สถานที่ตั้ง/ติดต่อ      |                 |            |          | นามเจ้าสำนัก/เจ้าอาวาส<br>(ปัจจุบัน) |
|--------------|-------------------------|-----------------|------------|----------|--------------------------------------|
|              | วัด                     | แขวง/ตำบล       | เขต/อำเภอ  | รหัส ปณ. |                                      |
| ๑            | ยานนาวา                 | ยานนาวา         | สาทร       | ๑๐๑๒๐    | พระพรหมวชิรญาณ กก.มส.                |
| ๒            | เบญจมาภิมิตรดุสิตวนาราม | ดุสิต           | ดุสิต      | ๑๐๓๐๐    | พระพุทธรญาณ                          |
| ๓            | ประยุรวงศาवास           | วัดกัลยาณ์      | ธนบุรี     | ๑๐๖๐๐    | พระธรรมโกศาจารย์ จภ.๒                |
| ๔            | มหาธาตุยุวราชรังสฤษฎ์   | พระบรมมหาราชวัง | พระนคร     | ๑๐๒๐๐    | พระธรรมสุธี เจ้าคณะกทม.              |
| ๕            | บางนาใน                 | บางนา           | บางนา      | ๑๐๒๖๐    | พระพิพัฒน์ปริยัติวิมล                |
| ๖            | พรหมวงศาราม             | ดินแดง          | ดินแดง     | ๑๐๔๐๐    | พระโกศลปริยัติกิจ                    |
| ๗            | สุวรรณประสิทธิ์         | คลองกุ่ม        | บึงกุ่ม    | ๑๐๒๔๐    | พระครูประกาศสมาธิคุณ                 |
| ๘            | อินทวิหาร               | บางขุนพรหม      | พระนคร     | ๑๐๒๐๐    | พระราชรัตนภรณ์                       |
| ๙            | ศิริพงษ์ธรรมนิมิต       | ท่าแร้ง         | สายไหม     | ๑๐๒๒๐    | พระครูสุนทรกิจจารักษ์                |
| ๑๐           | เพลงวิปัสสนา            | บางขุนศรี       | บางกอกน้อย | ๑๐๗๐๐    | พระครูวิมลสิทธิธรรม                  |
| ๑๑           | สิงห์                   | บางขุนเทียน     | จอมทอง     | ๑๐๑๕๐    | พระครูนวกาววิมล                      |
| ๑๒           | เสมียนนารี              | ลาดยาว          | จตุจักร    | ๑๐๙๐๐    | พระพิพัฒนศาสนกิจวิธาน                |
| ๑๓           | เทวราชกุญชร             | วชิรพยาบาล      | ดุสิต      | ๑๐๓๐๐    | พระราชสุธี (รอง จภ.๑๓)               |
| ๑๔           | ไตรรัตนาราม             | อนุสาวรีย์      | บางเขน     | ๑๐๒๒๐    | พระครูรัตนภิรักษ์                    |
| ๑๕           | อัมพวัน                 | ถนนนครไชยศรี    | ดุสิต      | ๑๐๓๐๐    | พระครูสีลวิมลรัตน์                   |
| ๑๖           | บรมสถล (วัดดอน)         | ยานนาวา         | สาทร       | ๑๐๑๒๐    | พระครูวิสุทธีกัลยาณกิจ               |
| ๑๗           | เทพากร                  | บางพลัด         | บางพลัด    | ๑๐๗๐๐    | พระสุธีธรรมโสภณ                      |
| ๑๘           | สะพาน                   | พระโขนง         | คลองเตย    | ๑๐๑๑๐    | พระครูโสภณพัฒนานุสิฐ                 |
| ๑๙           | เวฬุวนาราม              | สีกัน           | ดอนเมือง   | ๑๐๒๑๐    | พระครูชัยสารสุนทร                    |
| ๒๐           | เจริญธรรมาราม           | สายไหม          | สายไหม     | ๑๐๒๒๐    | พระครูภาวนาภิราม                     |
| ๒๑           | ราชสิงขร                | วัดพระยาไกร     | บางคอแหลม  | ๑๐๑๒๐    | พระมหาขวลิต สีลเตโช                  |

|    |                   |               |             |       |                                |
|----|-------------------|---------------|-------------|-------|--------------------------------|
| ๒๒ | บางโพโอมาวาส      | บางชื่อ       | บางชื่อ     | ๑๐๘๐๐ | พระมหาสันติ นาควโร (ป.ธ.๙)     |
| ๒๓ | บางนานอก          | บางนา         | บางนา       | ๑๐๒๖๐ | พระครูศรีกิตติวงศ์             |
| ๒๔ | บุญศรีมนิกรณ์     | คั่นนายาว     | คั่นนายาว   | ๑๐๒๓๐ | พระมหาชานนท์ กุสลจิตโต (ป.ธ.๙) |
| ๒๕ | ม่วง              | หลักสอง       | บางแค       | ๑๐๑๖๐ | พระครูโสภณธีรวัฒน์             |
| ๒๖ | ปทุมาวาส          | ศาลาธรรมสพน์  | ทวีวัฒนา    | ๑๐๑๗๐ | พระครูสุธรรมานุศาสน์           |
| ๒๗ | ปทีปพลีผล         | ท่าข้าม       | บางขุนเทียน | ๑๐๑๕๐ | พระอธิการประพันธ์ พนธฺมโม      |
| ๒๘ | ราชคฤห์           | บางยี่เรือ    | ธนบุรี      | ๑๐๖๐๐ | พระราชวรเวที                   |
| ๒๙ | อุทัยธาราม        | บางกะปิ       | ห้วยขวาง    | ๑๐๓๑๐ | พระครูอุทัยบุญญาภิรักษ์        |
| ๓๐ | อมราวาราม         | คลองถนน       | สายไหม      | ๑๐๒๒๐ | พระพิพัฒนศาสนกิจวิธาน          |
| ๓๑ | วิมุตยาราม        | บางอ้อ        | บางพลัด     | ๑๐๗๐๐ | พระครูวิมุตติธรรมาภรณ์         |
| ๓๒ | สร้อยทอง          | บางชื่อ       | บางชื่อ     | ๑๐๘๐๐ | พระเทพปริยัตยาจารย์            |
| ๓๓ | พิชยญาติการาม     | คลองสาน       | คลองสาน     | ๑๐๖๐๐ | พระพรหมโมลี (กก.มส. จภ.๑)      |
| ๓๔ | ใหม่พิเรนทร์      | วัดอรุณ       | บางกอกใหญ่  | ๑๐๖๐๐ | พระศรีรัตนวิมล                 |
| ๓๕ | สุวรรณคีรี        | บางขุนนนท์    | บางกอกน้อย  | ๑๐๗๐๐ | พระโสภณธรรมเมธี                |
| ๓๖ | คูบอน             | บางชัน        | คลองสามวา   | ๑๐๕๐๐ | พระครูสังฆรักษ์สุวรรณ ธมฺมสาโร |
| ๓๗ | นาครปรก           | ปากคลอง       | ภาษีเจริญ   | ๑๐๑๖๐ | พระครูวรกิตติโสภณ              |
| ๓๘ | บัวแก้วศรีทธาธรรม | ทรายกองดิน    | คลองสามวา   | ๑๐๕๑๐ | พระครูอาทรปทุมกิจ              |
| ๓๙ | มะลิ              | บางขุนศรี     | บางกอกน้อย  | ๑๐๗๐๐ | พระครูธรรมวิมล                 |
| ๔๐ | ปากบ่อ            | สวนหลวง       | สวนหลวง     | ๑๐๒๕๐ | พระครูวรกิจจาทร                |
| ๔๑ | ชัยฉิมพลี         | บางแวก        | ภาษีเจริญ   | ๑๐๑๖๐ | พระครูสิทธิชัยวัฒน์            |
| ๔๒ | จันทระประดิษฐาราม | บางด้วน       | ภาษีเจริญ   | ๑๐๑๖๐ | พระครูปลัดไชยวุฒิ อาภาณนโท     |
| ๔๓ | บุญประดิษฐ์       | บางไผ่        | บางแค       | ๑๐๑๖๐ | พระราชารัตนโสภณ                |
| ๔๔ | โกมุตพุทธรังสี    | ทวีวัฒนา      | ทวีวัฒนา    | ๑๐๑๗๐ | พระครูโกมุตสิทธิการ            |
| ๔๕ | ท่าพระ            | บางกอกใหญ่    | บางกอกใหญ่  | ๑๐๖๐๐ | พระครูมงคลกิจจานุกูล           |
| ๔๖ | พลมานีย์          | ลาดกระบัง     | ลาดกระบัง   | ๑๐๕๒๐ | พระครูเกษมสุทธิคุณ             |
| ๔๗ | ดุสิตาราม         | อรุณอัมรินทร์ | บางกอกน้อย  | ๑๐๗๐๐ | พระราชวรมณี                    |

|    |            |           |         |       |                         |
|----|------------|-----------|---------|-------|-------------------------|
| ๔๘ | ปรีวาศ     | บางโพพพาง | ยานนาวา | ๑๐๑๒๐ | พระพิพิธพัฒนาทร         |
| ๔๙ | กันตทาราม  | ตลาดพลู   | ธนบุรี  | ๑๐๖๐๐ | พระครูปลัด จรูญ ฐานิสโร |
| ๕๐ | ทุ่งเศรษฐี | ดอกไม้    | ประเวศ  | ๑๐๒๕๐ | พระราชพัฒนโสภณ          |

ภาคผนวก ฉ

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญ  
ตรวจแบบสอบถาม



## บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ โทร./๐๘๙-๐๕๖-๑๕๘๑

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓ /๔๒๔ วันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติโครงการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เรียน ดร.บุญเชิด ขำนิศาตร์

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ  
๒. เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาสมณวิมล ฉายา ปภาโส นามสกุล อหนิม รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๓๔  
นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหาร  
การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง  
“การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗” เป็นส่วนหนึ่งของ  
การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย

๑. รศ.ดร.สิน งามประโคน ประธานกรรมการ
๒. พระครูวิรุฬห์สุตคุณ,ดร. กรรมการ

เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย จึงใคร่ขออนุมัติโครงการ  
ให้ท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย และให้ข้อเสนอแนะในการนำไป  
ปรับปรุงพัฒนาเครื่องมือวิจัย อันจะส่งผลให้ได้งานวิจัยที่มีคุณภาพต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาอนุมัติ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(ดร.เกษม แสงนนท์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต  
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจเครื่องมือวิจัยแล้ว

(ดร.บุญเชิด ขำนิศาตร์)

วันที่ .....

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงถึงผลการตรวจเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจเครื่องมือ

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๕๕๗



## คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐  
โทร. ๐๘๙-๐๕๖-๑๕๘๑

๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย  
นมัสการ/เรียน ดร.เกษม แสงนนท์ บัณฑิต  
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ด้วย พระมหาสมณวิธ ฉายา ปภาโส นามสกุล อิทนิม รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๓๔  
นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหาร  
การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง  
“การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗” เป็นส่วนหนึ่งของ  
การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลแบบสอบถามเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์  
เรื่อง “การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗” ดังนั้น ทาง  
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช  
วิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์เป็นอย่างดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทาง  
วิชาการอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการ/เรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นมัสการ/เรียนมาด้วยความนับถือ

(ดร.เกษม แสงนนท์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต  
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

เป็นขออนุเคราะห์

หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงถึงผลการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามรับรอง



## บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ โทร./๐๘๙-๐๕๖-๑๕๘๑

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๔๒๔ วันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เรียน รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. วิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

๒. เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาสมณกุล ญาสา ปภาโส นามสกุล อหนิม รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๓๔  
นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหาร  
การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง  
“การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗” เป็นส่วนหนึ่งของ  
การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย

- |                            |               |
|----------------------------|---------------|
| ๑. รศ.ดร.สิน งามประโคน     | ประธานกรรมการ |
| ๒. พระครูวิรุฬห์สุดคุณ,ดร. | กรรมการ       |

เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย จึงใคร่ขออนุญาต  
ให้ท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย และให้ข้อเสนอแนะในการนำไป  
ปรับปรุงพัฒนาเครื่องมือวิจัย อันจะส่งผลให้ได้งานวิจัยที่มีคุณภาพต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาอนุญาต และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(ดร.เกษม แสงนนท์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต  
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจเครื่องมือวิจัยแล้ว

(รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)

วันที่ .....

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปใช้อ้างอิงผลการตรวจเครื่องมือวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ตรวจเครื่องมือ

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๕๕๗



## คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐  
โทร. ๐๘๙-๐๕๖-๑๕๘๑

๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย  
นมัสการ/เรียน ผ.ศ.ดร.อุทัย ลิ้มมีน  
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ด้วย พระมหาสมณวิมล ฉายา ปภาโส นามสกุล อีหนิม รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๓๔  
นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหาร  
การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง  
“การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗” เป็นส่วนหนึ่งของ  
การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลแบบสอบถามเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์  
เรื่อง “การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗” ดังนั้น ทาง  
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช  
วิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์เป็นอย่างดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทาง  
วิชาการอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการ/เรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นมัสการ/เรียนมาด้วยความนับถือ

(ดร.เกษม แสงนนท์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต  
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงถึงผลการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามรับรอง

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๕๕๗



## คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐  
โทร. ๐๘๕-๐๕๖-๑๕๘๑

๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย  
นมัสการ/เรียน ดร.วิฑูรย์ นามะศรี  
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ด้วย พระมหาสมณวิมล ฉายา ปภาโส นามสกุล อหิณิม รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๓๔  
นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหาร  
การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง  
“การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗” เป็นส่วนหนึ่งของ  
การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลแบบสอบถามเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์  
เรื่อง “การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗” ดังนั้น ทาง  
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช  
วิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์เป็นอย่างดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทาง  
วิชาการอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการ/เรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นมัสการ/เรียนมาด้วยความนับถือ

(ดร.เกษม แสงนนท์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต  
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ดร.วิฑูรย์ นามะศรี

หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงถึงผลการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามรับรอง

ภาคผนวก ข

หนังสือขออนุญาตแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๕๕๗



มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
 ๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย  
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐  
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔  
 www.mcu.ac.th

๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย  
 นามสกุล/เรียน พระครูวรภิกษดาธโร  
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ด้วย พระมหาสมถวิล ฉายา ปภาโส นามสกุล อิทนิม รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๓๔  
 นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหาร  
 การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง  
 “การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปายะ ๗” เป็นส่วนหนึ่งของ  
 การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลแบบสอบถามเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์  
 เรื่อง “การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปายะ ๗” ดังนั้น ทาง  
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช  
 วิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์เป็นอย่างดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทาง  
 วิชาการอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการ/เรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

รับแบบสอบถามแล้ว

นามสกุล/เรียนมาด้วยความนับถือ

ดร.เกษม แสงนนท์

พระครูวรภิกษดาธโร

(ดร.เกษม แสงนนท์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต  
 สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ดร.สำนึก อภิสิทธิ์ไพโรจน์



หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงถึงผลการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามรับรอง

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๕๕๗



มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
 ๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย  
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐  
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๔๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๔๐๓๔  
 www.mcu.ac.th

๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย  
 นามสกุล/เรียน พระมหาสุชาติ อินทโชติ  
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ด้วย พระมหาสมถวิล ฉายา ปภาโส นามสกุล อินนิม รหัสนประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๓๔  
 นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหาร  
 การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง  
 “การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗” เป็นส่วนหนึ่งของ  
 การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลแบบสอบถามเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์  
 เรื่อง “การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗” ดังนั้น ทาง  
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช  
 วิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์เป็นอย่างดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทาง  
 วิชาการอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการ/เรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นามสกุล/เรียนมาด้วยความนับถือ

(ดร.เกษม แสงนนท์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต  
 สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

รับแจ้ง/ลงนาม  
  
 (พระมหาสุชาติ อินทโชติ)  
 ผู้วิจัย/ผู้จัดทำ  
 วัดบวรนิเวศ

หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงถึงผลการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามรับรอง

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๕๕๗



มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย  
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐  
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔  
www.mcu.ac.th

๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย  
นมัสการ/เรียน พระครูวินัยธร ประดิษฐ์ สุทธิญาณโก  
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ด้วย พระมหาสมณวิธ ฉายา ปภาโส นามสกุล อหนิม รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๓๔  
นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหาร  
การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง  
“การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปายะ ๗” เป็นส่วนหนึ่งของ  
การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลแบบสอบถามเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์  
เรื่อง “การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปายะ ๗” ดังนั้น ทาง  
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราช  
วิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์เป็นอย่างดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทาง  
วิชาการอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการ/เรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นมัสการ/เรียนมาด้วยความนับถือ

ร.ช.แบบสอบถาม



(ดร.เกษม แสงนนท์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต  
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

  
(พระครูวินัยธร ประดิษฐ์ สุทธิญาณโก)  
ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริหาร  
วัดสมพรวิม

หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงถึงผลการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามรับรอง

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๕๕๗



มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
 ๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย  
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐  
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔  
 www.mcu.ac.th

๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย  
 นมัสการ/เรียน พระราชสังฆราช  
 สิ่งที่มาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ด้วย พระมหาสมณวิมล ฉายา ปภาโส นามสกุล อิทนิม รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๓๔  
 นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหาร  
 การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง  
 “การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗” เป็นส่วนหนึ่งของ  
 การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลแบบสอบถามเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์  
 เรื่อง “การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗” ดังนั้น ทาง  
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช  
 วิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์เป็นอย่างดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทาง  
 วิชาการอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการ/เรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นมัสการ/เรียนมาด้วยความนับถือ

(ดร.เกษม แสงนนท์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

วิจัย/เผยแพร่



หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงถึงผลการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามรับรอง

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๕๕๗



มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย  
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐  
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔  
www.mcu.ac.th

๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย  
นั้สการ/เรียน  
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ด้วย พระมหาสมถวิล ฉายา ปภาโส นามสกุล อหนิม รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๓๔  
นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหาร  
การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง  
“การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗” เป็นส่วนหนึ่งของ  
การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลแบบสอบถามเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์  
เรื่อง “การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗” ดังนั้น ทาง  
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช  
วิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์เป็นอย่างดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทาง  
วิชาการอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

จึงนั้สการ/เรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นั้สการ/เรียนมาด้วยความนับถือ

(ดร.เกษม แสงนันท)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต  
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา



รับแบบสอบถามแล้ว

พ.ดร.วิเศษ  
(พระครูศรีอริยคุณ)

เจ้าพนักงานปฏิบัติธรรมวัดราชสิริธร

หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงถึงผลการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามรับรอง

นพ.อดิศักดิ์ ทรัพย์ธรรม

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๕๕๗



มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
 ๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย  
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐  
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔  
 www.mcu.ac.th

๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย  
 นามสกุล/เรียน พระครูอุทัยธรรมานุกุล  
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ด้วย พระมหาสมณวิมล ฉายา ปภาโส นามสกุล อินนิม รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๓๔  
 นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหาร  
 การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง  
 “การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปบายะ ๗” เป็นส่วนหนึ่งของการ  
 การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลแบบสอบถามเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์  
 เรื่อง “การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปบายะ ๗” ดังนั้น ทาง  
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช  
 วิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์เป็นอย่างดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทาง  
 วิชาการอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการ/เรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

น้อมสการ/เรียนมาด้วยความนับถือ



(ดร.เกษม แสงนนท์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต  
 สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ส่วนแผนกคอมพิวเตอร์

(พระครูอุทัยธรรมานุกุล)

ผู้อำนวยการสำนักปฏิบัติธรรม

หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงถึงผลการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามรับรอง

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๕๕๗



มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
 ๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย  
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐  
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔  
 www.mcu.ac.th

๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย  
 นมัสการ/เรียน **พระราชาคณะชั้นราช**  
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ด้วย พระมหาสมณวิไล ฉายา ปภาโส นามสกุล อิทนิม รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๓๔  
 นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหาร  
 การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง  
 “การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗” เป็นส่วนหนึ่งของการ  
 การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลแบบสอบถามเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์  
 เรื่อง “การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗” ดังนั้น ทาง  
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช  
 วิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์เป็นอย่างดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทาง  
 วิชาการอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการ/เรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นมัสการ/เรียนมาด้วยความนับถือ

(ดร.เกษม แสงนนท์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต  
 สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ได้ไม่แนบส่งมกรา  
 แล: อนุญาตให้ดำเนิน  
 การได้



(พระราชาคณะชั้นราช)

เจ้าอาวาส และเจ้าสำนัก

มกุฎสิริธรรม วัดโสมนัสราชวรวิหาร

หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงถึงผลการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามรับรอง

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๕๕๗



มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย  
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐  
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔  
www.mcu.ac.th

๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย  
นมัสการ/เรียน พระครูคาสณฺถโร  
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ด้วย พระมหาสมณวิธิต ญาณ ปภาโส นามสกุล อหนิม รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๓๔  
นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหาร  
การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง  
“การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗” เป็นส่วนหนึ่งของ  
การศึกษาดำเนินการดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลแบบสอบถามเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์  
เรื่อง “การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗” ดังนั้น ทาง  
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช  
วิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์เป็นอย่างดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทาง  
วิชาการอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการ/เรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นมัสการ/เรียนมาด้วยความนับถือ

  
(ดร.เกษม แสงนนท์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต  
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา



รับแบบสอบถาม  
และตอบกลับ

รพ. = พระครูคาสณฺถโร  
(พระครูคาสณฺถโร)  
เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม  
วัดบางนา

หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงถึงผลการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามรับรอง

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๕๕๗



มหาวิทยาลัยมหาลงกรณราชวิทยาลัย  
๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย  
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐  
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔  
www.mcu.ac.th

๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย  
นมัสการ/เรียน พระครูพจนการวิมล  
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ด้วย พระมหาสมณวิธ ญาสา ปภาโส นามสกุล อธินิม รหัสนิมระจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๓๔  
นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหาร  
การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง  
“การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปายะ ๗” เป็นส่วนหนึ่งของ  
การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลแบบสอบถามเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์  
เรื่อง “การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปายะ ๗” ดังนั้น ทาง  
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาลงกรณราช  
วิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์เป็นอย่างดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทาง  
วิชาการอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการ/เรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นมัสการ/เรียนมาด้วยความนับถือ

(ดร.เกษม แสงนนท์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต  
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

วัดสิงห์  
พระครูพจนการวิมล  
(พระครูพจนการวิมล)  
เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม  
วัดสิงห์

หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงถึงผลการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามรับรอง

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๕๕๗



มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย  
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐  
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔  
www.mcu.ac.th

๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย  
นมัสการ/เรียน พระมหาเกษม คุณธมโม  
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ด้วย พระมหาสมณวิธ ฉายา ปภาโส นามสกุล อิทนิม รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๓๔  
นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหาร  
การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง  
“การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปายะ ๗” เป็นส่วนหนึ่งของ  
การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลแบบสอบถามเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์  
เรื่อง “การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปายะ ๗” ดังนั้น ทาง  
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช  
วิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์เป็นอย่างดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทาง  
วิชาการอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการ/เรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นมัสการ/เรียนมาด้วยความนับถือ

(ดร.เกษม แสงนนท์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต  
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา



เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี/เจ้าคณะ

พ.ช. กิตติคุณ

(พ.ช. สมัย คุณธมโม)

คณบดีคณะพระปริยัติศึกษา

(วัดพระมหาธาตุราช)

หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงถึงผลการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามรับรอง

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๕๕๗



มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย  
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐  
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔  
 www.mcu.ac.th

๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย  
 นวัตกรรม/เรียน พระพิศาลธรรมาวุธ  
 สิ่งที่มาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ด้วย พระมหาสมณวิธ ฉายา ปภาโส นามสกุล อิทนิม รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๓๔  
 นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหาร  
 การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง  
 “การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗” เป็นส่วนหนึ่งของ  
 การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลแบบสอบถามเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์  
 เรื่อง “การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗” ดังนั้น ทาง  
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช  
 วิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์เป็นอย่างดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทาง  
 วิชาการอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการ/เรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

น้อมสการ/เรียนมาด้วยความนับถือ

(ดร.เกษม แสงนนท์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต  
 สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เกษม แสงนนท์

(พระพิศาลธรรมาวุธ)

เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม

วัดระฆัง

หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงถึงผลการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามรับรอง

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๕๕๗



มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย  
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐  
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔  
www.mcu.ac.th

๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย  
นมัสการ/เรียน พระราชเทพนิโกลา  
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ด้วย พระมหาสมณวิธ ฉายา ปภาโส นามสกุล อินนิม รหัสนประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๓๔  
นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหาร  
การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง  
“การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗” เป็นส่วนหนึ่งของ  
การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลแบบสอบถามเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์  
เรื่อง “การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗” ดังนั้น ทาง  
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช  
วิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์เป็นอย่างดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทาง  
วิชาการอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการ/เรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

รับ/แบบสอบถาม

นมัสการ/เรียนมาด้วยความนับถือ

เดชวิทย์ วัฒน

(ดร.เกษม แสงนนท์)

( พระราชเทพนิโกลา )

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

เจ้าคณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา  
วัดอัมพวัน

หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงถึงผลการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามรับรอง

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๕๕๗



มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
 ๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย  
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐  
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔  
 www.mcu.ac.th

๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตรูปแบบสอบถามเพื่อการวิจัย  
 นิสิตการ/เรียน พระใบฎีกาสัมพงษ์ อุดตวิโร  
 สิ่งที่มาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ด้วย พระมหาสมถวิล ฉายา ปภาโส นามสกุล อิทธิม รักษประจักษ์ ๖๐๐๑๒๐๒๐๓๔  
 นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหาร  
 การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง  
 “การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗” เป็นส่วนหนึ่งของ  
 การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลแบบสอบถามเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์  
 เรื่อง “การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗” ดังนั้น ทาง  
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช  
 วิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์เป็นอย่างดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทาง  
 วิชาการอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการ/เรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

รับแบบสอบถามและสัมภาษณ์

นิสิตการ/เรียนมาด้วยความนับถือ

  
 (ดร.เกษม แสงนนท์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต  
 สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

  
 พระใบฎีกาสัมพงษ์ อุดตวิโร  
 ผู้ช่วยผู้อำนวยการปฏิบัติธรรม  
 วัดม่วง



หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงถึงผลการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามรับรอง

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๕๕๗



มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย  
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐  
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔  
www.mcu.ac.th

๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย  
นมัสการ/เรียน พระครูวิมลคุณคุณ  
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ด้วย พระมหาสมณวิธ ฉายา ปภาโส นามสกุล อหนิม รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๓๔  
นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหาร  
การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง  
“การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗” เป็นส่วนหนึ่งของ  
การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลแบบสอบถามเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์  
เรื่อง “การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗” ดังนั้น ทาง  
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราช  
วิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์เป็นอย่างดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทาง  
วิชาการอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการ/เรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นมัสการ/เรียนมาด้วยความนับถือ

(ดร.เกษม แสงนนท์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต  
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ดร.เกษม แสงนนท์

รองอธิการบดี

ดร.วิมลคุณคุณ

ดร.วิมลคุณคุณ

ดร.วิมลคุณคุณ

หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงถึงผลการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามรับรอง

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๕๕๗



มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย  
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐  
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔  
www.mcu.ac.th

๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย  
นมัสการ/เรียน **พระครูวิมลวิจิตรธรรม**  
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ด้วย พระมหาสมณเถร ฉายา ปภาโส นามสกุล อิทนิม รหัสประจำตัว ๖๐๐๑๒๐๒๐๓๔  
นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหาร  
การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และนิสิตกำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง  
“การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗” เป็นส่วนหนึ่งของ  
การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลแบบสอบถามเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์  
เรื่อง “การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักสัปปายะ ๗” ดังนั้น ทาง  
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราช  
วิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์เป็นอย่างดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทาง  
วิชาการอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการ/เรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นมัสการ/เรียนมาด้วยความนับถือ

(ดร.เกษม แสงนนท์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต  
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา



หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงถึงผลการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามรับรอง

ภาคผนวก ซ

ภาพประกอบการสัมภาษณ์



สัมภาษณ์ พระศรีศาสนวงศ์ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดบางนาใน, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.



สัมภาษณ์ พระราชพัฒนโสภณ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดทุ่งเศรษฐี, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.



สัมภาษณ์ พระครูวรกิจจาทร เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดปากบ่อ, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.



สัมภาษณ์ พระครูนวมการวิมล เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดสิงห์, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.



สัมภาษณ์ พระใบฎีกาสมพงษ์ อคฺควโร ผู้ช่วยเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมวัดม่วง, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

## ประวัติย่อผู้วิจัย

- ชื่อ : พระมหาสมณวิมล ปภาโส (อิทธิม)
- วัน เดือน ปีเกิด : วันที่ ๒๕ เดือน ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๘
- ภูมิลำเนาเดิม : จังหวัดพิษณุโลก
- การศึกษา : นักธรรมชั้นเอก, ป.ธ. ๕, ป.บส.  
: บริหารธุรกิจบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการ)  
วิทยาลัยทองสุข
- ปีที่เข้าศึกษา : ปีการศึกษา ๒๕๖๐
- หน้าที่การงาน : ครูพระสอนศีลธรรม
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดคลองเตยนอก  
แขวงคลองเตย เขตคลองเตย  
กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๑๐  
โทร. ๐๘๗-๓๐๑-๓๐๓๔